

မပြည့်စုံသည့်ပေးနိုင်သေးသည့် ကတိကဝတ်

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီအား
ဆန်းစစ်ဝေဖန်ခြင်း

ဤသုတေသနအစီရင်ခံစာကို အောက်ပါအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များမှ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ဒို့မြေကွန်ရက်၊ Olive Branch၊ Civil and Political Rights Campaign Group၊ တောင်သူလယ်သမားအရေးလှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်သူများ အင်အားစု (Action Group for Farmers Affairs)၊ Kayah Earthrights Action Network၊ Ethnic Concern၊ ရွှေခြင်္သေ့တောင်သူကွန်ရက်၊ ပုံရိပ်စစ်၊ ဧရာ-သလ္လာ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း၊ တောင်သူဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့၊ ဦးမျိုးသန့် (တောင်သူလယ်သမားအရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူ)၊ ဒေါ်မြင့်မြင့်စိန် (မြေ/စစ် ကော်မတီဝင်၊ တောင်သူလယ်သမား ကိုယ်စားလှယ်)။

Billy Ford၊ ဦးထူးကျော်ဝင်း နှင့် သာသည့်မြေဖောင်ဒေးရှင်းတို့မှ နည်းပညာပံ့ပိုးကူညီပေးပါသည်။

ဒီဇင်ဘာလ ၂၀၁၇ ခုနှစ်

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီအား ဆန်းစစ်ဝေဖန်ခြင်း

ဤသုတေသနအစီရင်ခံစာကို အောက်ပါအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များမှ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။

ဤသုတေသနအစီရင်ခံစာကို အောက်ပါအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များမှ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ဒို့မြေကွန်ရက်၊ Olive Branch၊ Civil and Political Rights Campaign Group၊ တောင်သူလယ်သမားအရေးလှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်သူများ အင်အားစု (Action Group for Farmers Affairs)၊ Kayah Earthrights Action Network၊ Ethnic Concern၊ ရွှေခြင်္သေ့တောင်သူကွန်ရက်၊ ပုံရိပ်စစ်၊ ရော-သလ္လာ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း၊ တောင်သူဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့၊ ဦးမျိုးသန့် (တောင်သူလယ်သမားအရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူ)၊ ဒေါ်မြင့်မြင့်စိန် (မြေ/စစ် ကော်မတီဝင်၊ တောင်သူလယ်သမား ကိုယ်စားလှယ်)။

Billy Ford၊ ဦးထူးကျော်ဝင်းနှင့် သာသည့်မြေဖောင်ဒေးရှင်းတို့မှ နည်းပညာပံ့ပိုးကူညီပေးပါသည်။

ဒီဇင်ဘာလ ၂၀၁၇ ခုနှစ်

“မြေဟူသည်မှာ ကျွန်ုပ်တို့အတွက် အလွန်နက်ရှိုင်းသော အဓိပ္ပါယ်နှင့် တန်ဖိုးရှိ၏။
မြေသည် ကျွန်ုပ်တို့ဘဝ၊ ကျွန်ုပ်တို့၏အသက်သွေးကြောပင်။ မြေမရှိလျှင် ကျွန်ုပ်တို့၏
အမျိုးသားရေးလက္ခဏာသည် နတ္တိ။ မြေသည် ကျွန်ုပ်တို့၏ဂုဏ်သရေပင်ဖြစ်သည်။”¹

1 Transnational Institute. “*What is the meaning of land?*” January 2015 available at: <https://www.tni.org/en/publication/the-meaning-of-land-in-myanmar>

မာတိကာ

အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြချက်.....	၄
အတိုကောက်ဝေါဟာရများ.....	၆
၁။ သုတေသနနည်းနာ.....	၇
၂။ နောက်ခံအကြောင်းအရင်း	၉
၂.၁ ။ အဘယ်ကြောင့် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မှုသည် အရေးကြီးသည့် ကိစ္စတစ်ခု ဖြစ်ပါသလဲ.....	၉
၂.၂ ။ ဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်မှု မူဘောင်ဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း.....	၁၀
၂.၃ ။ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှုတွင် မည်သူတို့ အဓိကပါဝင်နေသလဲ.....	၁၃
၂.၄ ။ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှုပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကြိုးပမ်းမှုများ.....	၁၄
၃။ သုတေသန တွေ့ရှိချက်များ.....	၁၉
၃.၁ ။ လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီနှင့် ၎င်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်	၁၉
၃.၂ ။ လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းစဉ်	၂၀
၃.၂.၁။ တောင်းဆိုမှုတင်သွင်းခြင်း.....	၂၁
၃.၂.၂။ ကနဦးစုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း.....	၂၁
၃.၂.၃။ လယ်သမားများသည် လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သို့အတည်ပြုနိုင်သလဲ သို့မဟုတ် လယ်ယာမြေ အခွင့်အရေးများကို မည်သို့ အသုံးပြုနိုင်သလဲ။.....	၂၅
၃.၂.၄။ အစီရင်ခံစာနှင့် အကြံပြုချက်များကို မည်သူက ရေးသားတင်သွင်းပါသလဲ။.....	၂၅
၃.၂.၅။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြီးသည့်နောက် မည်သို့ဖြစ်နိုင်ပါသလဲ။.....	၂၇
၃.၂.၆။ အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း.....	၂၇
၃.၂.၇။ မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း.....	၂၉
၃.၂.၈။ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှုနှင့် အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခ.....	၃၀
၄။ နိဂုံး.....	၃၃
၅။ အကြံပြုချက်များ.....	၃၄
၆။ နောက်ဆက်တွဲများ.....	၃၈
၆.၁ ။ နောက်ဆက်တွဲ (၁)။ ဥပဒေတွင် ပါရှိသော အဓိကအချက်အလက်များ.....	၃၈
၆.၂ ။ နောက်ဆက်တွဲ (၂)။ လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများသိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီနှင့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှု	၃၉

အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြချက်

ဤအစီရင်ခံစာအား ပြည်နယ် (၄) ခု နှင့် တိုင်းဒေသကြီး (၄)ခုတွင် လယ်သမားများအား ကူညီလျက်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီဝင်များ (မြေ/စစ်) ပါဝင်၍ အတူတကွရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာသည် အတိတ်တွင် အာဏာပိုင်အမျိုးမျိုး၏ ဥပဒေမဲ့သိမ်းဆည်းခံခဲ့ရသည့် မြေယာများကို အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုနှင့် စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံမှုအတွက် ထိုမြေယာများကိုလိုအပ်နေသောမိသားစုများထံ အစိုးရမှ ပြန်လည်ပေးအပ်ရာတွင် အထောက်အကူပြုစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ အဆုံးစွန်အားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတလွှားရှိ ပြည်သူလူထုအသီးသီးမှ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် ပါဝင်၍ အကျိုးခံစားနိုင်ကြရန်အတွက် မြေယာလုပ်ကိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ မျှတ၍ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသောစနစ်တစ်ရပ်သည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်လှသည်။ တရုတ်၊ တောင်ကိုရီးယားအပါအဝင် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သောသုတေသနများအရ တောင်ပေါ်မြေမြင့်ဒေသရှိ ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာသမားများအပါအဝင် လုပ်ကွက်ငယ်လယ်သမားများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် အကြီးစားစီးပွားဖြစ်စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများထက်ပို၍ စီးပွားရေးအရသော်လည်းကောင်း၊ လူမှုရေးအရသော်လည်းကောင်း နိုင်ငံရေးအရသော်လည်းကောင်း ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို ရရှိစေကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။²

ဤသုတေသနတွင် တည်ဆဲဥပဒေများသည် အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၏ လယ်သမားများထံမှ မြေသိမ်းဆည်းခြင်းအား အကာအကွယ်ပေးထားကြောင်း နှင့် အဆိုပါဥပဒေများသည် လယ်သမားများ၏ မြေယာပြန်လည်တောင်းဆိုခွင့်ကိုလည်း ပေးအပ်ထားကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ထို့အပြင် ဥပဒေကြောင်းအရ အများပြည်သူအကျိုး (ဥပမာ- ရွေးကောက်ခံ အစိုးရ၏ ဖွံ့ဖြိုးရေး စီမံချက်များဟု ခေါင်းစဉ်တပ်ထားသည့် မြေသိမ်းမှုများတွင် ဥပဒေသည် ဝေဝါးလှပြီး သိမ်းဆည်းသူအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများမှ လိုသလိုအဓိပ္ပါယ်ဖွင့်နိုင်သည့်သဘော ဖြစ်နေပါသည်။ ရလဒ်အားဖြင့် လယ်သမားများသည် လုံလောက်၍ တရားမျှတသော လျော်ကြေးပေးအပ်မှု (ငွေကြေးဖြင့်ဖြစ်စေ၊ လုပ်ကိုင်စားသောက်ရန် အလားတူအစားထိုးမြေယာအားဖြင့်ဖြစ်စေ) မရရှိကြတော့ပေ။

အဆိုပါဥပဒေများသည် လယ်သမားအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးမှုလျော့ရဲသည့်အတွက် အစိုးရသည် မြေယာများ ပြန်လည်ပေးအပ်နိုင်စေမည့် အခြားလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား ဖန်တီးရှာဖွေရတော့သည်။ အဆိုပါလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် မြေသိမ်းသူများနှင့် အသိမ်းခံရသူများကြား ပဋိပက္ခအတွက် အဓိကသော့ချက်တစ်ခု ဖြစ်လာသည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီထားရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်သည် မူလမြေသိမ်းရာတွင် ပါဝင်ပတ်သတ်သူဌာနဆိုင်ရာများအား မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းကို ဆုံးဖြတ်မည့်သူများ ဖြစ်စေသည့်အတွက် အကျိုးစီးပွားများလက်ဝယ်ကိုင်စွဲထားသည့် မညီမျှသော ရင်ဆိုင်မှုကို ဖြစ်စေသည်။

မြေ/စစ်ကော်မတီများကို အဆောတလျင်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်နေပါသည်။ မည်သည့်မြေယာပြန်လည်ခွဲဝေပေးအပ်မှု မဆိုသည် အဓိပ္ပါယ်အားဖြင့် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရန်အတွက် ခိုင်မာသောနိုင်ငံရေးရည်ရွယ်ချက်တစ်ခုလိုအပ်သည့် နိုင်ငံရေးလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မှုသည် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်မှ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်များအပေါ် သမာသမတ်ရှိစွာဖြင့် တွန်းအားပေးဆောင်ရွက်မှသာလျှင် အောင်မြင်နိုင်မည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ရွေးကောက်ပွဲကြေငြာစာတမ်းနှင့် နောက်ဆက်တွဲမူဝါဒများတွင် သိမ်းဆည်းခံလယ်ယာမြေများအား လယ်သမားငယ်များကို ပြန်လည်ပေးအပ်ရန် ကတိပြုခဲ့သော အနိုင်ရအမျိုးသား ဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၏ စိတ်ဓာတ်ရေးရာဩဇာကို ရွေးကောက်ပွဲအနိုင်ရပြီးသည့်နောက်တွင် ရှောင်ဖယ်ငြင်းပယ်၍မရနိုင်ပါ။ နိုင်ငံလူဦးရေ၏ ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းကို ကိုယ်စားပြုနေသည့် ကျေးလက်နေလယ်သမားများသည် မြေအသုံးချခွင့်နှင့်ပတ်သက်၍ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်အပေါ် မျှော်လင့်လျက်ရှိနေပါသည်။

အစိုးရမှမြေအားစွန့်လွှတ်ခဲ့သည့်တိုင် မှန်ကန်ကြောင်းအဆိုပြုနိုင်သည့် လယ်သမားနှစ်ဦးနှစ်ဖက်လုံးအကြားရှိတောင်းဆိုမှုများအား

² See for example, Joe Studwell, 2014 *How Asia Works*(Grove Press, London), Cramb, Manivong, Newby, Sothron, Sujang June 2015 "Alternatives to Land Grabbing: Smallholder Engagement in Commodity Booms in Southeast Asia" BRICS, RCSD Chiang Mai University.

ဆုံးဖြတ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဒေသတွင်း လူထုညှိနှိုင်းဆွေးနွေးမှုဖြင့်သာ ဖြေရှင်းသင့်သည်။ သို့အားဖြင့် အခြေအမြစ်မရှိသည့် တောင်းဆိုမှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ရပ်ရွာလူထုကိုယ်တိုင် ရှင်းလင်းစွာသိမြင်နိုင်ပြီး မိသားစုတစ်စုထက်ပို၍ သိမ်းဆည်းမခံရမီမြေအား အသုံးပြုခဲ့သည်များရှိပါက ရပ်ရွာကိုယ်တိုင်ပင်လျှင် အငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းခွင့်ရသင့်သည်။ အငြင်းပွားမှုများ၏ ရလဒ်အား ၂၀၁၆ အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒတွင် အဆိုပြုထားသည့်အတိုင်း ဒေသခံရပ်ရွာလူထုပါဝင်သော မျှတ၍ လူထုပါဝင်မှုရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်ဖြင့်သာ ဆုံးဖြတ်ပြီးပြတ်စေသင့်သည်။

ဤအစီရင်ခံစာသည် မြေ/စစ်ကော်မတီများအား အဓိကကဏ္ဍလေးခုတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်စေရေးအတွက် အကြံပြုချက်များ ပေးအပ်ထားသည်။ အဆိုပါအကြံပြုချက်များသည် ရပ်ရွာလူထုအား အခွင့်အရေးများ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးစေသည့် မြန်မာ့ဒီမိုကရေစီနှင့် စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အဟန့်အတားပြုစေသည့် ဆန္ဒဂတိအရ ဆုံးဖြတ်မှုများနှင့် အဂတိလိုက်စားမှုများအား ရှောင်ရှားနိုင်စေရန်အပြင် မြန်မာပြည်၏ လုပ်ကွက်ငယ် လယ်သမားများအား တရားမျှတမှုကို ဆောင်ကြဉ်းပေးနိုင်စေရန်အတွက် မျှတ၍ ပွင့်လင်းမြင်သာပြီး တာဝန်ခံမှုရှိသော ဖြစ်စဉ်မျိုး ဖြစ်ထွန်းသေချာစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

အတိုကောက်ဝေါဟာရများ

CCMVFL – မြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်းစီမံခန့်ခွဲမှု ဗဟိုကော်မတီ
CSO – အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း
DOA – စိုက်ပျိုးရေးဦးစီးဌာန
DOALMS – လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန
FAB – လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့
GAD – အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန
IDP – ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာပြေးရသူများ
LRC – လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီ (၂၀၁၆ – ယခုထိ) (မြေ/ စစ်)
LUC – လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ပြုလက်မှတ်
MOALI – စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန
MOFA – နိုင်ငံခြားရေးဝန်ကြီးဌာန
MOHA – ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန
MONREC – သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန
NLD – အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်
PLIC – လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင် (၂၀၁၂–၂၀၁၆)
USDP – ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ
VFVL – မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေး ဥပဒေ

၁။ သုတေသနနည်းနာ

ဤသုတေသနသည် ဥပဒေမဲ့သိမ်းဆည်းခံခဲ့ရသောမြေယာများကို ပြန်လည်ရရှိရန် ကြိုးပမ်းနေသူများအကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။ ယခုအစီရင်ခံစာ၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ မြေ/စစ်ကော်မတီမှတစ်ဆင့် မြေပြန်လည်ရရှိရန် တောင်းဆိုလျက်ရှိသည့် လယ်သမားများနှင့် အခြားကျေးလက်နေ၊ တိုင်းရင်းသားပြည်သူလူထု ရင်ဆိုင်နေရသော အခက်အခဲအတားအဆီးများကို မီးမောင်းထိုးပြရန် ဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အစိုးရ၊ မူဝါဒချမှတ်သူများနှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များအား မျှတပြီးထိရောက်မှုရှိသည့် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မှုလုပ်ငန်းစဉ် ဖြစ်ထွန်းလာစေရေးအတွက် လက်တွေ့ကျပြီး မြေပြင်အခြေအနေကိုထင်ဟပ်သည့် အကြံပြုချက်များပေးနိုင်ရန် ဖြစ်ပါသည်။

ဤသုတေသနလိုအပ်လျက်ရှိခြင်းကို ကနဦးအားဖြင့် သာသည့်မြေဖောင်ဒေးရှင်းမှ မေလ ၂၀၁၇ တွင် ကျင်းပသော သုံးရက်တာအလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ၌ ပါဝင်ခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံအနှံ့မှ လယ်သမားအခွင့်အရေးလှုပ်ရှားသူများ၊ ရှေ့နေများ၊ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များနှင့် ဆွေးနွေးသဘောတူညီမှု ရခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါဆွေးနွေးပွဲတွင် မြေ/စစ်ကော်မတီ လုပ်ငန်းစဉ်အကြောင်း အများပြည်သူထံ ကျယ်ပြန့်စွာထုတ်ပြန်ကြေငြာမှုအားနည်းသောကြောင့် နေရာဒေသအသီးသီးမှ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များအကြားတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ပုံနှင့်ပတ်သက်၍ မရှင်းလင်းဘဲ အမျိုးမျိုးသော နားလည်သဘောပေါက်ထားမှုများ ရှိနေကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ (စာမျက်နှာ ၁ တွင် ဖော်ပြထားသော) အသင်းအဖွဲ့ (၁၂) ခုနှင့် တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများသည် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်၌ လယ်သမားများ ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည့် အတွေ့အကြုံများကို အသေးစိတ်အစီရင်ခံစာထုတ်ပြန်နိုင်ရေးအတွက် အစီအစဉ်ရေးဆွဲ အကောင်အထည်ဖော်ကြရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ ကြသည်။ သုတေသနအချက်အလက်ကောက်ယူသည့်အခါ တက်ရောက်သူ အမျိုးမျိုးပါဝင်သည့် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ (၇) ခုကို အစဉ်လိုက် ကျင်းပခဲ့ပြီး သုတေသနဒီဇိုင်း၊ လုပ်ငန်းစဉ်၊ တွေ့ရှိချက်များနှင့် အစီရင်ခံစာမူကြမ်းတို့ကို ဆွေးနွေးခဲ့ကြပါသည်။ ဤအစီရင်ခံစာသည် အဆိုပါဆွေးနွေးပွဲများ၏ ရလဒ်ဖြစ်ပြီး ပါဝင်သူအားလုံးတွင် ညီတူညီမျှသော ပြောရေးဆိုခွင့် အပြည့်အဝ ရှိပါသည်။

အထက်ပါတက်ရောက်သူများသည် သုတေသနအား အတူတကွလုပ်ဆောင်ရန် ဆုံးဖြတ်ပြီး ၂၀၁၇ ဇွန်လ ၁၆-၁၇ ရက်များတွင် နှစ်ရက်တာ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို ကနဦးစတင်ခဲ့သည်။ အဆိုပါဆွေးနွေးပွဲအား သုတေသနလုပ်ဆောင်မည့် တစ်ဦး တစ်ယောက်ချင်းမှ ပါဝင်စီစဉ်ရေးဆွဲကာ ဖြစ်မြောက်စေခဲ့သည်။ အဆိုပါအစုအဖွဲ့အတွက် ဧည့်ပညာရှင်များအဖြစ် မဟာတန်း ကျောင်းသားများဖြစ်သူ ဘီလီဖို့ဒ်^၃ နှင့် ကိုထူးကျော်ဝင်း^၄မှ နည်းပညာပိုင်းအကူအညီပေးခဲ့သည်။ တက်ရောက်ပါဝင်သူများသည် သုတေသနအား ကချင်၊ ကယား၊ ချင်း၊ ရခိုင်၊ ပဲခူး၊ ဧရာဝတီ၊ မန္တလေးနှင့် စစ်ကိုင်း စသည့် ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးများတွင် ပြုလုပ်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါဒေသများအား ရွေးခဲ့ကြခြင်းမှာ ပါဝင်သူများ၏ ကိုယ်တိုင်အခြေချနေထိုင်ရာ သို့မဟုတ် မိတ်ဖက်အဖွဲ့များကောင်းစွာတည်ရှိရာဖြစ်ခြင်းအပြင် ဗမာနှင့် အခြားတိုင်းရင်းသားဒေသများ ညီမျှစွာပါဝင်စေရန်လည်း ဖြစ်သည်။

အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲအပြီးတွင် ကွင်းဆင်းအချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းများပြုလုပ်ခဲ့ပြီး မြေ/စစ်ကော်မတီဝင် ၂၃ ဦး၊ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း ၄၅ ဖွဲ့၊ လယ်သမား ၅၉ ဦး အပါအဝင် စုစုပေါင်း လူဦးရေ ၂၃၀ ကိုတွေ့ဆုံမေးမြန်းနိုင်ခဲ့သည်။ သုတေသန၌

- ၁) အဓိကသတင်းပေးနိုင်သူများနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခြင်း - ၁၀ ဦး
- ၂) ဒေသ (၈) ခုတွင် ဦးတည်အုပ်စုဆွေးနွေးခြင်း (၁၃) ခု - ၉၃ ဦး
- ၃) လယ်သမားများ၊ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များထံမှ စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်း - ၉၈ ဦး
- ၄) အတည်ပြုစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲ (၃) ပွဲ (နှစ်ပွဲအား နှစ်ရက်ကြာ ကျင်းပခဲ့သည်။)

3 Billy Ford is the former Country Representative for Freedom House in Myanmar, and is currently studying at the University of Berkeley California. He received a scholarship from the Goldman School at UCB in order to conduct this research.

4 Ko Htoo Kyaw Win is the Coordinator of the Human Rights Defenders Forum in Yangon.

၅) ပဏာမအထောက်အထားများနှင့် တဆင့်ခံရရှိသည့်အထောက်အထားများအား သုံးသပ်လေ့လာခြင်း

အချက်အလက်များကောက်ယူ၍ အဓိကတွေ့ရှိချက်များအား မူကြမ်းပြုစုပြီးနောက် အတည်ပြုစစ်ဆေးနိုင်ရန် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲကို ပြုလုပ်၍ ကောက်ယူရရှိသည့် အချက်အလက်များအား ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာခြင်း၊ သတင်းအချက်အလက်များ ထပ်မံလိုအပ်မှုရှိမရှိ ဆန်းစစ်ခြင်းနှင့် အကြံပြုချက်မူကြမ်းများ ဖော်ထုတ်ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဩဂုတ် ၅ ရက်နေ့တွင် အနှစ်ချုပ်သုတေသနအစီရင်ခံစာ အချောသတ်နိုင်ရန် အလုပ်ရုံဆွေးနွေးပွဲတစ်ခု ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ဩဂုတ် ၂၄ ရက်တွင် ဤအစီရင်ခံစာ၏ မာတိကာအား ဆွေးနွေးအတည်ပြုခဲ့ပါသည်။ အစီရင်ခံစာအပြီးသတ်မူကြမ်းကို ပါဝင်သူများအားလုံးမှ ထုတ်ဝေခြင်းမပြုမီ စိစစ်ခဲ့ကြပါသည်။ စံနမူနာပြုကောက်ယူဦးရေမှာ နည်းပါးသော်လည်း ပါဝင်ခဲ့သော အစုအဖွဲ့များမှာ မြန်မာပြည်အနှံ့တွင် တရားမျှတမှုနှင့် လယ်ယာမြေအရေးများကို သက်ဆိုင်ရာ ဒေသအသီးသီးတွင် ဆယ်နှစ်ကျော် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည့် အဖွဲ့များပင် ဖြစ်သည်။

၂။ နောက်ခံအကြောင်းအရင်း

၂.၁။ အဘယ်ကြောင့် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မှုသည် အရေးကြီးသည့် ကိစ္စတစ်ခု ဖြစ်ပါသလဲ။

မြေအမွေသိမ်းဆည်းခြင်း၏ နောက်ဆက်တွဲပြဿနာများသည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကျေးလက်ပြည်သူလူထုအတွက် အကြီးအကျယ် ပျက်စီးခြင်းဘေးဆိုက်သကဲ့သို့ ဖြစ်ခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် ဒို့မြေကွန်ရက်မှ ထုတ်ပြန်သော လူထုပူးပေါင်းပါဝင်သော သုတေသနအစီရင်ခံစာတွင် လူပေါင်း ၂၆၀၀ ကျော်ပါဝင်ခဲ့ပြီး ကျေးလက်နေလူထုအပေါ် ထိခိုက်ပျက်စီးစေခဲ့သော အကျိုးရလဒ်များကို ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိခဲ့သည်။ မြေသိမ်းမှုသည် စားဝတ်နေရေးကိုသာ ထိခိုက်စေသည် မဟုတ်ပါ။ မြေသည် လူမှုရေး၊ ဓလေ့ထုံးတမ်း၊ ယုံကြည်မှု၊ နိုင်ငံရေးနှင့် စီးပွားရေးဘဝမျက်နှာစာတို့၏ အလယ်ဗဟိုတွင် တည်ရှိပြီး မြေသိမ်းခြင်း၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုမှာ ကျယ်ပြန့်ပြီး ပျက်စီးဆုံးရှုံးမှုများကို ဖြစ်စေသည်။ ဒို့မြေကွန်ရက်၏ အစီရင်ခံစာတွင် မြေသိမ်းခံရပြီးနောက် သိမ်းဆည်းခံရသူများ၏ ၁၈ ရာခိုင်နှုန်းကသာ လယ်သမားများ အဖြစ် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်ကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ လယ်ယာမြေကို အခြေပြုသော အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းများ နှင့် စိုက်ပျိုးမြေများအား ဖယ်ရှားလိုက်ခြင်းကြောင့် ၎င်းတို့၏ မိသားစုဝင်များမှာ မြန်မာပြည်အတွင်းရှိအခြားနေရာများ၊ နိုင်ငံရပ်ခြားများတွင် ရွှေ့ပြောင်းလုပ်ကိုင်ရသဖြင့် မိသားစုဝင်များ ဝေးကွာကြရသည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံရပ်ခြားတွင် အလုပ်လုပ်ကိုင်ကြရသည့်အခါ သေချာမှုမရှိ၊ ခက်ခဲသည့် အခြေအနေအောက်တွင် ဖိနှိပ်မှုများ၊ စွန့်စားမှုများနှင့် အလုပ်လုပ်ကိုင်ကြရသည်။^၅

လယ်သမားများနှင့် ကျေးလက်ပြည်သူများထံမှ မြေသိမ်းဆည်းခံရမှုသည် များပြားလှသောပမာဏဖြင့် ရှိခဲ့ပြီး ဆက်လက် ရှိလျက်ပင် ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံလူဦးရေ၏ ၇၀ ရာခိုင်နှုန်းသည် လုပ်ကွက်ငယ် အသေးစားလယ်သမားများသာ ဖြစ်သည်။ ၁၉၈၈ ခုနှစ်မှစတင်၍ တပ်မတော်အစိုးရလက်အောက်တွင် မြေသိမ်းမှုမှာ အဆမတန်မြင့်တက်ခဲ့ပါသည်။^၆ ၂၀၁၁ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၃ ခုနှစ်အတွင်းတွင်ပင် လယ်သမားများထံမှ မြေသိမ်းမှုပမာဏမှာ ဧကပေါင်း ၅.၂ သန်းကျော်ရှိမည်ဟု ခန့်မှန်းရသည်။^၇

၂၀၁၀ ခုနှစ်မှစ၍ စီးပွားရေးနှင့် နိုင်ငံရေးဖြေလျှော့မှုများသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းသို့ နိုင်ငံခြားပုဂ္ဂလိကတိုက်ရိုက်ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများကို ဖိတ်ခေါ်ခဲ့သည်။ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရနှင့် လက်ရှိ NLD အစိုးရသည် စီမံကိန်းလယ်ယာစိုက်ပျိုးရေး၊ အကြီးစားစိုက်ပျိုးရေး အခြေပြုစက်မှုလုပ်ငန်းစီမံကိန်းများနှင့် အထူးစီးပွားရေးဇုန်များအတွက် မြေအသုံးပြုခြင်းမှတဆင့် စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုကို မြှင့်တင်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါစီးပွားရေးပုံစံအား စီးပွားရေးပိတ်ဆို့မှုများကို ဖယ်ရှားပေးခဲ့ပြီး မြေယာမှတ်ပုံတင်ရေး စီမံချက်များအား ပံ့ပိုးခဲ့သည့် နိုင်ငံခြားအစိုးရများမှ ကျယ်ပြန့်စွာထောက်ခံခဲ့ကြသည်။

၂၀၁၄ သန်းခေါင်စာရင်းအရတွေ့ရှိရသည်မှာ လက်ရှိအချိန်တွင် မြန်မာနိုင်ငံတွင် စိုက်ပျိုးမြေဧက ၃၁ သန်းကျော်ရှိနေသည်။ စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန၏ တရားဝင်ကိန်းဂဏန်းများအရ ၁၉၉၂ ခုနှစ်နှင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ်အတွင်းတွင် စိုက်ပျိုးရေးကဏ္ဍဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် မြေလွတ် မြေလပ်ဟု သတ်မှတ်ထားသည့် မြေဧက ၃.၈ သန်းအား သိမ်းဆည်းကာ ဝန်ကြီးဌာနများ၊ ကုမ္ပဏီများ၊ တပ်မတော်နှင့် ပုဂ္ဂလိကများသို့ ငှားရမ်းပေးအပ်ခဲ့သည်ဟု သိရသည်။ ၎င်းတွင် (ဥပမာ တပ်မတော်မှ ယာယီတပ်စွဲရန်အတွက်၊ အခြေခံအဆောက်အအုံများတည်ဆောက်ရန်အတွက် စသည့်) အခြားရည်ရွယ်ချက်အတွက် သိမ်းဆည်းခြင်းမျိုး မပါဝင်သေးချေ။ Kevin Woods နှင့် Global Witness မှ ပြုလုပ်သော အခြားသုတေသနတစ်ခုတွင် ၅.၂ သန်းဟု ဖော်ပြထားသည်။^၈ အခြားဖွံ့ဖြိုးရေးစီမံကိန်းများ နှင့် အသေးစားလယ်သမားများထံမှ ဩဇာတိက္ကမရှိသူများ၊ ချမ်းသာကြွယ်ဝသူများ ထံသို့ပြောင်းပေးအပ်သည့် မြေသိမ်းဆည်းမှုများကိုပါ ထည့်တွက်ပါက ထိုပမာဏထက် ပိုများနိုင်ပါလိမ့်မည်။

5 Land in Our Hands (LIOH), "Destroying People's Lives: The Impact of Land Grabbing on Communities in Myanmar" December 2015 report. See also TNI, 2016 "The Rights to Land at a Crossroads" <https://www.tni.org/en/article/the-right-to-land-at-crossroads-in-myanmar>

6 The LIOH report states that of the 2,657 incidents of land grabbing investigated, 50% were conducted by the military alone, or acting with companies or other Ministries. Ibid., p. 29

7 Woods, Kevin. "Commercial Agriculture Expansion in Myanmar: Links to Deforestation, Conversion Timber, and Land Conflicts". Forest Trends Report Series. March 2015. See also U San Thein, et al. "Agro-Business Large Scale Land Acquisition in Myanmar: Current Situation and Ways Forward". Presentation by Mekong Region Land Governance in Nay Pyi Daw. February 14 and 15, 2017

8 Global Witness. "Guns, Cronies, and Crops". March 2015; Woods, Kevin. "A Political Anatomy of Land Grabs". The Myanmar Times. March 2014.

မြေသည် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခများ၊ လက်ရှိငြိမ်းချမ်းရေးဖြစ်စဉ်နှင့်လည်း နီးကပ်စွာဆက်သွယ်နေသည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသများရှိ လူဦးရေအများစုသည် အသေးစားလယ်သမားများသာဖြစ်ပြီး တောင်ပေါ်ကုန်းမြင့်ဒေသ စိုက်ပျိုးမှုပုံစံကို ကျင့်သုံးကြသူများဖြစ်သည်။ ထိုဒေသများတွင် မြေသည် ဓလေ့ထုံးတမ်း၊ ယုံကြည်မှုနှင့် လူမှုရေးအရ ကြီးစွာသော အဓိပ္ပါယ်ကို ဆောင်သည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်တပ်များသည် မြေကေပေါင်းများစွာကို ထိန်းချုပ်ထားပြီး ၎င်းတို့ကိုယ်ပိုင်မြေယာ အသုံးချခွင့်စနစ်နှင့် မူဝါဒများရှိကြသည်။⁹ သို့သော်လည်း အဆိုပါဒေသများတွင် တိုက်ခိုက်မှုများမှာ ဆက်လက်ဖြစ်ပွားနေ၍ (ဥပမာ ကချင်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်မြောက်ပိုင်း) တပ်မတော်မှ မြေသိမ်းဆည်းမှုများ ဆက်လက်ပြုလုပ်လျက်ရှိရာ ပဋိပက္ခနှင့် ကြောက်ရွံ့စေခြင်းမှတစ်ဆင့် ဒေသခံလူထုအား နေရပ်စွန့်ခွာစေခဲ့သည်။ ရလဒ်အားဖြင့် ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာနေရသူပေါင်း ခန့်မှန်း ၁.၃ သန်းခန့် ရှိစေခဲ့သည်။ ငြိမ်းချမ်းရေးမရသရွေ့ ထိုကြီးမားသောမြေပမာဏကို ပြန်လည်ပေးအပ်နိုင်မည်မဟုတ်ပါ။¹⁰

မြေ/စစ်ကော်မတီအား သေချာဂရုပြု၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးသည် တစ်သန်းကျော်သော ဒုက္ခသည်များနှင့် ပြည်တွင်း နေရပ်စွန့်ခွာရသူများ (အချို့မှာ ထိုင်း-မြန်မာနယ်စပ်တွင် ဒုက္ခသည်အဖြစ်ရောက်ရှိပြီးဖြစ်သည်။)¹¹ အချိန်မီနေရပ်ပြန်နိုင်ရေး အတွက် အလွန်အရေးကြီးလှသည်။ နေရပ်ပြန်ဒုက္ခသည်များနှင့် နေရပ်စွန့်ခွာရသူများအား မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မှုသည် လက်ရှိမြေ/စစ်ကော်မတီ၏ လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်ပုံထက် ပိုမိုထိရောက်သောလုပ်ငန်းစဉ်တစ်ရပ် လိုအပ်ပေသည်။¹²

၂.၂။ ဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်မှု မူဘောင်ဆိုသည်မှာ အဘယ်နည်း။¹³

မြေအသုံးပြုခွင့်သာ ဖြစ်သည်၊ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်မဟုတ်။

ပင်မအထွတ်အထိပ်ဥပဒေဖြစ်သည့် ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ နိုင်ငံတော်သည် မြေအားလုံးကို ပိုင်စိုးသည်။¹⁴ ဆိုလိုသည်မှာ ပြည်သူတစ်ဦးတစ်ယောက်ချင်းနှင့် အစိုးရမဟုတ်သည့် မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းမဆို မြေပိုင်ဆိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်ဘဲ မြေအသုံးပြုခွင့်သာ ရရှိနိုင်သည်။ သို့သော် ၂၀၁၇ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုဥပဒေတွင် မြန်မာနိုင်ငံရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုကော်မရှင်မှ အတည်ပြုပါက ပြည်တွင်းပြည်ပကုမ္ပဏီများသည် နှစ်ငါးဆယ်အထိ စိုက်ပျိုးမြေများအပါအဝင် မြေအား ငှားရမ်းအသုံးပြုနိုင်သည်။ ၎င်းသည် လယ်သမားများထက် ကုမ္ပဏီများအား အခွင့်အရေးပိုပေးထားရာကျနေသည်။¹⁵

လယ်ယာမြေအမျိုးအစားခွဲခြားခြင်းနှင့် မှတ်ပုံတင်ခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြို့ပြနှင့် ကျေးရွာမြေအမျိုးအစား အဆင့်ဆင့်ခွဲခြားပုံများ အမျိုးမျိုးရှိနေသည်။ ဤအစီရင်ခံစာမှာ လယ်သမားများ အား မြေပြန်လည်ပေးအပ်နိုင်ရေးအတွက် ရည်ရွယ်သဖြင့် အောက်ဖော်ပြပါအပိုင်းတွင် ၎င်းတို့အား အဓိကအကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိနေသည့် မြေအမျိုးအစားများ (အထူးသဖြင့် မြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်း) ကို ဦးစားပေးဖော်ပြသွားမည်ဖြစ်သည်။

9 The Karen Land Use Policy was finalized in 2016.

10 This report was written prior to the crisis in Rakhine State. Transnational Institute. "Re-Asserting Control: Voluntary Return, Restitution and Right to Land for IDPs and Refugees in Myanmar". Myanmar Policy Brief 20. May 2017.

11 Internal Displacement Monitoring Centre "Myanmar: Comprehensive Solutions needed for recent and long term IDPs alike" March 2014 <http://www.internal-displacement.org/south-and-south-east-asia/myanmar/2014/myanmar-comprehensive-solutions-needed-for-recent-and-long-term-idps-alike/>

12 For more on right to land for IDPs see: Transnational Institute. "Re-Asserting Control: Voluntary Return, Restitution and Right to Land for IDPs and Refugees in Myanmar". Myanmar Policy Brief 20. May 2017.

13 See Annexe 1 for a summary of the Key Legal Provisions

14 2008 Constitution, Article 37 "The Union (a) is the ultimate owner of all lands and all natural resources above and below the ground, above and beneath the water and in the atmosphere in the Union; (b) shall enact necessary law to supervise extraction and utilization of State owned natural resources by economic forces; (c) shall permit citizens right of private property, right of inheritance, right of private initiative and patent in accord with the law."

15 For more on right to land for IDPs see: Transnational Institute. "Re-Asserting Control: Voluntary Return, Restitution and Right to Land for IDPs and Refugees in Myanmar". Myanmar Policy Brief 20. May 2017.

၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေသည် လယ်ယာမြေအသုံးပြုပုံ၊ စိုက်ပျိုးရေးနည်းစနစ်နှင့် စိုက်ပျိုးသီးနှံအမျိုးအစားများကို ပြဌာန်းထားသည်။ ကန့်သတ်ထားသည့် အမျိုးအစားများအတွင်း မြေအသုံးပြုမှုကို (ပုံစံ ၇ ဟု ခေါ်ဆိုကြသည့် လယ်ယာမြေ လုပ်ပိုင်ခွင့်ပြုလက်မှတ်ဖြင့်) မှတ်ပုံတင်ရန် လယ်သမားများတွင် တာဝန်ရှိကြောင်း ဖော်ပြထားသည်။ သဘောတရားအားဖြင့် ထိုလက်မှတ်ကိုအသုံးပြု၍ လယ်သမားများသည် သုံးစွဲခွင့်ကို ရောင်းချခြင်း၊ ဝယ်ယူခြင်း၊ အမွေဆက်ခံခြင်း၊ ပေါင်နှံခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်နိုင်စေသည်။ ထိုလက်မှတ်များထုတ်ပေးခြင်းသည် မူအားဖြင့် မြေအသုံးပြုခွင့်ကို လုံခြုံစိတ်ချစေနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ လက်တွေ့တွင်မူ မှတ်ပုံတင်လုပ်ငန်းစဉ်သည် ရှည်ကြာရှုပ်ထွေးလှပြီး နိုင်ငံတော်မှ အဆိုပါအခွင့်အရေးများကို အချိန်မရွေးရုတ်သိမ်းနိုင်သဖြင့် စိတ်ချရမှုမှာ အလွန်အင်မတန်နည်းပါးလှသည်။

အဆိုပါဥပဒေသည် ရပ်ရွာလူထုများစွာမှ အသုံးပြုလျက်ရှိသော ဓလေ့ထုံးတမ်းအရ မြေအသုံးပြုမှုများ၊ နည်းစနစ်များကို အသိအမှတ်မပြုထားပေ။¹⁶ လယ်သမားများ၏ ၁၅ ရာခိုင်နှုန်းခန့်ကသာ စိုက်ပျိုးမြေအတွက် လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ပြု လက်မှတ်ရှိကြကြောင်း ခန့်မှန်းထားသည်။¹⁷ ထိုလက်မှတ်မရှိဘဲ လယ်သမားများနှင့် ကျေးလက်နေပြည်သူများသည် ငွေကြေးအရှိန်အဝါကြီးသူများမှ မြေပိုင်ဆိုင်မှုလွှဲပြောင်းပေးအပ်ရန် သို့မဟုတ် မြေလွတ်မြေလပ်အဖြစ် သတ်မှတ်ရန် တောင်းဆိုခြင်းအန္တရာယ်ကို ကြုံတွေ့ရနိုင်သည်။

မြေပြန်လည်ရရှိခွင့် ရှိပါသလား။

သိမ်းဆည်းခံမြေအား ပြန်လည်ရရှိရန် အခွင့်အရေး၊ စစ်ဆေးမှု သို့မဟုတ် လုပ်ငန်းစဉ်များအား ပြဌာန်းထားသည့် ဥပဒေများ မရှိပါ။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ပိုင်ဆိုင်မှုများအား ပြန်လည်ရရှိခွင့်ကို ပြည်သူတစ်ဦးချင်းအား ပေးအပ်ထားသည်ဟု ဆိုနိုင်သည့် အကာအကွယ်ပေးမှုများကို ပြဌာန်းထားသည်။¹⁸ သို့သော် ပြည်သူတစ်ဦးချင်းသည် အခြေခံဥပဒေခုံရုံးသို့ တိုက်ရိုက်လျှောက်ထားနိုင်သည့် အခွင့်အရေးမရှိ¹⁹သည့်အတွက် မြေပြန်လည်ရရှိနိုင်ရန် ကြိုးစားနိုင်မည် မဟုတ်ပါ။

နိုင်ငံတော်မှ မြေပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ဥပဒေများမှ မည်သို့ပြဌာန်းထားပါသလဲ။

အစိုးရမှ မြေယာအသုံးပြုခွင့်ကို ပယ်ဖျက်နိုင်ရန် ခွင့်ပြုထားသော ဥပဒေတချို့ရှိပါသည်။ မြေပြန်လည်ပေးအပ်မှုနှင့် ပတ်သက်သော စံသတ်မှတ်ချက်များ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ဖော်ပြထားသည့် ပြဌာန်းဥပဒေများမှာ –

- ၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေ
- ၂၀၁၂ မြေလွတ် မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေး ဥပဒေ
- ၁၈၉၄ မြေသိမ်းအက်ဥပဒေ²⁰

၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေ

အဆိုပါဥပဒေတွင် လယ်သမားတစ်ဦးသည် လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ပြုလက်မှတ်တွင် ဖော်ပြထားသည့် အသုံးပြုလမ်းညွှန်ချက် များအား ဖောက်ဖျက်ပါက လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့²¹မှ ဒဏ်တပ်ခြင်း၊ အဆုံးစွန်အားဖြင့် အသုံးပြုခွင့်ကို ပယ်ဖျက်ခြင်း၊ ပြစ်မှုနှင့်ဆိုင်သော ငွေနှင့်ပစ္စည်းများအား သိမ်းယူခြင်းနှင့် ၂ နှစ်အထိ ထောင်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်းများအား ပြုလုပ်နိုင်သည်။

16 The most common of these is 'taungya' or 'upland shifting cultivation' that relies on a rotational system

17 Displacement Solutions. Land Acquisition Law and Practice in Myanmar. May 2015

18 Articles 35, 356 and 372 Constitution (2008)

19 Article 325 Constitution (2008)

20 Other laws, for example the 2014 Special Economic Zone Law, outline the process for land confiscation in specific cases. Each of these laws is currently being reviewed by the Pyidaungsu Hluttaw.

21 Other laws, for example the 2014 Special Economic Zone Law, outline the process for land confiscation in specific cases. Each of these laws is currently being reviewed by the Pyidaungsu Hluttaw.

၂၀၁၂ မြေလွတ်မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေ

ဤဥပဒေတွင် နိုင်ငံတော်အား အောက်ဖော်ပြပါမြေများအား အသုံးပြုခွင့်ကို ပေးထားသည်။

- က) မြေရိုင်း – တစ်ကြိမ်တစ်ခါမျှ စိုက်ပျိုးလုပ်ကိုင်ခဲ့ခြင်းမရှိသော မြေ
- ခ) မြေလွတ် နှင့် မြေလပ် – အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် စွန့်လွှတ်ထားသည့်မြေနှင့် နိုင်ငံတော်က သီးသန့် လျာထားသတ်မှတ်သည့် မြေများ²²

ထိုပြဌာန်းချက်သည် ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာအစရှိသည့် ရိုးရာဓလေ့အရ စိုက်ပျိုးနည်းစနစ်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း မပြုသည့် အကန့်အသတ်ရှိလှသည့် မျိုးတူစုပြုခြင်းကို သတ်ပြခြင်းဖြစ်သည်။ ရလဒ်အားဖြင့် ရိုးရာတောင်ယာဓလေ့ကို ကျင့်သုံးသည့် (အထူးသဖြင့် တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင်) ကျေးလက်ပြည်သူလူထုမှ အသုံးချလျက်ရှိသည့် သို့မဟုတ် မှတ်ပုံတင်ထားခြင်းမရှိသည့် မြေများသည် မြေလွတ်မြေလပ်များအဖြစ် သတ်မှတ်ခံရနိုင်လေသည်။ အဆိုပါမြေများသည် ပုဂ္ဂလိကတစ်ဦးချင်းဖြစ်စေ၊ အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့်ဖြစ်စေ မြေအသုံးပြုလုပ်ကိုင်ခွင့်ကို တောင်းခံရန် အခြေအနေပေးနေပြီး လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ပြုလက်မှတ်များသည် လယ်သမားများအား မသေချာသောတောင်းဆိုသူများကို မှားယွင်းစွာ ထုတ်ပေးမိသကဲ့သို့ ဖြစ်စေနိုင်သည်။

ထိုဥပဒေအား မြို့ရွာများ၏ လူမှုယဉ်ကျေးမှုနှင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် အရေးပါလှသော ဘုံမြေများ (ဥပမာ ကစားကွင်း၊ စားကျက်မြေ၊ ရပ်ရွာပိုင်ရေကန် နှင့် အခြားဘုံပိုင်မြေများ)အား ပြန်လည်ခွဲဝေသတ်မှတ်နိုင်ခွင့်ကို ပေးထားသည်။

၁၉၄၄ မြေသိမ်းအက်ဥပဒေ

ဤဥပဒေသည် အလွန်တရာခေတ်နောက်ကျနေပြီဖြစ်၍ လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံ၏ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှုကို ထင်ဟပ်ဖော်ပြနိုင်ခြင်း မရှိတော့ပေ။ အဆိုပါဥပဒေတွင် နိုင်ငံတော်မှ အများပြည်သူအကျိုးအတွက် မြေသိမ်းပါက လျော်ကြေးပေးအပ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ၁၉၆၂ မှစ၍ နိုင်ငံတော်မှ မြေသိမ်းသည့်ကိစ္စရပ်တိုင်းတွင် အဆိုပါလုပ်ငန်းစဉ်ကို လိုက်နာခဲ့သည်မှာ အလွန်နည်းပါးလှပါသည်။ ဥပမာ ၁၉၄၄ ဥပဒေသည် မြေသိမ်းရန်လိုအပ်ပါက လက်ရှိအသုံးပြုနေသူ များအား ကြိုတင်အကြောင်းကြားရန် လိုအပ်ကြောင်းနှင့် ကန့်ကွက်နိုင်ကြောင်း ဖော်ပြထားသော်လည်း ၂၀၁၅ သုတေသန အစီရင်ခံစာအရ လယ်သမားများသည် ၎င်းတို့မြေအသိမ်းမခံရမီ မည်သည့်အကြောင်းကြားမှုမှ မရရှိခဲ့ကြောင်း သိရှိရသည်။²³

တရားစီရင်ရေးမှ သုံးသပ်ဆုံးဖြတ်နိုင်ခွင့် ရှိပါသလား။

၂၀၁၂ မြေယာဥပဒေများတွင် လယ်သမားတစ်ဦးအတွက် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ မှတ်ပုံတင်ခြင်း၊ ရုတ်သိမ်းခြင်း စသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအပေါ် တရားရုံး၌ စောဒကတက်တိုင်ကြားရန် လမ်းကြောင်းမရှိပါ။ ပညာရပ်သဘောအရဆိုလျှင် တရားရုံး၏ စီရင်ဆုံးဖြတ်မှုအတွက် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ²⁴ စာချွန်တော်ထုတ်ဆင့်ခြင်းဖြင့် ဖြစ်နိုင်သော်လည်း လက်တွေ့တွင် ရှည်ကြာလှပြီး ကုန်ကျမှုများသော လုပ်ငန်းစဉ်ဖြစ်ပြီး တရားရင်ဆိုင်ရာတွင် ရှုံးနိမ့်လေ့ရှိပါသည်။²⁵ ထို့အပြင် ၂၀၁၂ ဥပဒေများတွင် အရေးဆိုခြင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများအတွက် ဖြေရှင်းရန် အုပ်ချုပ်ရေး လုပ်ငန်းစဉ်များကိုသာ ဖော်ပြထားပြီး တရားရုံး၏ ပါဝင်စီရင်မှုအား ထည့်သွင်းမထားပါ။ ၎င်းသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေနှင့် ဆန့်ကျင်လျက်ရှိပြီး အာဏာသုံးရပ်ပိုင်းခြားကျင့်သုံးမှုအရ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များအား တရားစီရင်ရေးမှ ပြန်လည်စိစစ်သုံးသပ်နိုင်ရေးကို လျစ်လျူရှုလျက်ရှိပေသည်။²⁶

22 Article 2 Vacant and Fallow Land Act 2012
23 Land in Our Hands Network. "Destroying People's Lives: The Impact of Land Grabbing on Communities in Myanmar". December 2015.
24 Using Articles 296 or 378 Constitution 2008.
25 See Myanmar Lawyers Network and Asian Human Rights Commission, "Land and Law in Myanmar: A Practitioners Perspective" 2015 (in Burmese and English). Pursuing a writ is a difficult, lengthy and costly process, and almost always fails.
26 Constitution (2008), Articles 11 & 19. Separation of power between the executive (government), legislature (parliament) and judiciary (legal sector) is essential to ensuring a functioning democracy in which the rights of citizens are protected from the abuse of government power by an independent judiciary.

၂.၃။ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှုတွင် မည်သူတို့ အဓိကပါဝင်နေသလဲ။

အစိုးရအုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မြေစီမံခန့်ခွဲမှုတွင် ပင်မတာဝန်ရှိနေသည်။ အစိုးရအဖွဲ့ (သမ္မတရုံးနှင့် ဒုသမ္မတရုံးများ၊ နိုင်ငံတော်အတိုင်ပင်ခံရုံး)မှ ထုတ်ပြန်သော မြေယာမူဝါဒများနှင့် အမိန့်ညွှန်ကြားချက်များသည် အဓိကဝန်ကြီးဌာနများသို့ သက်ဆင်းသည်။ အဓိကဝန်ကြီးဌာနများမှာ –

- စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန
- ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန
- သယံဇာတနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ထိန်းသိမ်းရေးဝန်ကြီးဌာန²⁷

တပ်မတော်သည် ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနနှင့် ၎င်း၏ အုပ်ချုပ်ရေးလက်တံဖြစ်သော အစိုးရအဆင့်ဆင့်၏ မြေယာစီမံခန့်ခွဲရေးတွင် ပါဝင်နေသော အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနမှတစ်ဆင့် မြေယာစီမံခန့်ခွဲမှုကို ထိန်းချုပ်ထားသည်။²⁸

လယ်ယာမြေ၊ မြေလွတ်၊ မြေလပ်၊ မြေရိုင်းဆိုင်ရာ စီမံခန့်ခွဲမှုတွင် ပါဝင်နေသည့် အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍရှိ ဌာနအဖွဲ့အစည်းများမှာ –

အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန

ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနအပြင် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနသည် သမ္မတရုံးနှင့် အစိုးရအဖွဲ့သို့ တာဝန်ခံရသည်။ မြို့နယ်အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးမှူးရုံးများသည် ကျယ်ပြန့်လှသောလုပ်ငန်းများအတွက် တာဝန်ရှိနေပြီး ဝန်နှင့်အားမမျှရှိနေသည်။ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနသည် ၎င်းတို့မှ တာဝန်ခံရသည့် တပ်မတော်မှ မြေသိမ်းမှုများအပါအဝင် မြေသိမ်းဆည်းမှုများ အပေါ် သိသာထင်ရှားသော ဆုံးဖြတ်နိုင်သည့်အာဏာရှိနေသည်။

လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန

၎င်းဌာနသည် ကွင်းများဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် မြေစာရင်းပြုလုပ်ခြင်းအတွက် တာဝန်ရှိသည်။ ထို့အပြင် မြေအသုံးပြုမှုစိစစ်ခြင်းနှင့် ပုံစံ (၇) လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်လက်မှတ်ထုတ်ပေးခြင်းအတွက်လည်း တာဝန်ရှိသည်။

ထို့အပြင် သက်ဆိုင်ရာအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းကော်မတီများလည်း ရှိနေသည်။ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့ (FAB) သည် အခြားတာဝန်များအပြင် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့်စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနနှင့် ပူးပေါင်းကာ မြေအသုံးပြုမှုကို စိစစ်ရန်၊ လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်လက်မှတ်များ ချပေးရန်၊ ရုတ်သိမ်းရန်၊ မြေတန်ဖိုးသတ်မှတ်ပေးရန်နှင့် အငြင်းပွားမှုများအား ဖြေရှင်းပေးရန် တာဝန်ရှိသည်။²⁹

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီအား မြေသိမ်းခံရသည့်သူများအနေဖြင့် မြေပြန်လည်ရရှိရေးတောင်းဆိုမှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် ဖွဲ့စည်းတာဝန်ပေးအပ်ထားသည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များတွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များအနေဖြင့် ပြည်ထောင်စု အဆင့်မဟုတ်သည့် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အဆင့်များတွင် ပါဝင်ရသည့်အခန်းကဏ္ဍမှာ အကန့်အသတ်ဖြင့်သာ ရှိနေသည်။

²⁷ Ministry and Committee names have changed since the NLD administration assumed control of government in April 2016. MOALI was formerly the Ministry of Agriculture and Irrigation (MOAI) and MONREC was formerly the Ministry of Mines and the Ministry of Environment, Conservation, and Forestry, for example. Inconsistent translation from Burmese to English also complicates.

²⁸ See Asia Foundation 'Administering the State in Myanmar: An Overview of the GAD', October 2014 <http://asiafoundation.org/publication/administering-the-state-in-myanmar-burmese/>

²⁹ For detailed outline of governance structure see: Displacement Solutions "Land Acquisition Law and Practice in Myanmar: Overview, Gap Analysis with IFC PS1 & PS5 and Scope of Due Diligence Recommendations". May 2015.

ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ အဘယ်နည်း။

ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍ (ပြည်သူ့လွှတ်တော်၊ အမျိုးသားလွှတ်တော်၊ နှစ်ရပ်ပေါင်း ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်)၏ တာဝန်မှာ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍအား စောင့်ကြည့်ထိန်းကျောင်းရန်နှင့် ဥပဒေများပြင်ဆင်ရန် ပြုစုရန်တို့ ဖြစ်သည်။

အစိုးရအား စိစစ်ထိန်းကျောင်းမှုကို လွှတ်တော်၏ နေ့စဉ်အစည်းအဝေးများတွင် ဝန်ကြီးများ၊ ဝန်ကြီးဌာနများမှ စေလွှတ်သူများအား မေးခွန်းထုတ်ခြင်းဖြင့် ဆောင်ရွက်လျက်ရှိသည်။ ၎င်းကို လွှတ်တော်ရေးရာကော်မတီများမှတစ်ဆင့်လည်း ဆောင်ရွက်ကြသည်။ ကော်မတီများသည် ကျွမ်းကျင်သူများ၊ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကို ဖိတ်ခေါ်လျက် အစိုးရမူဝါဒများ၊ ဥပဒေများ၏ ပြည်သူများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ဆွေးနွေးခြင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေပြင်ဆင်မှုများအတွက် သုံးသပ်ခြင်းများ ပြုလုပ်ရာတွင် သက်သေအထောက်အထားများ ရယူနိုင်သည်။ လယ်ယာမြေနှင့်ပတ်သက်၍ အမျိုးသားလွှတ်တော်နှင့် ပြည်သူ့လွှတ်တော်တွင် ထိုသို့ဆောင်ရွက်နိုင်သော ကော်မတီများစွာရှိနေသည်။³⁰

ဥပဒေအသစ်တင်ခြင်းသို့မဟုတ် တည်ဆဲဥပဒေပြင်ဆင်ခြင်းကို လွှတ်တော်ရေးရာကော်မတီများ၊ လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များနှင့် ဝန်ကြီးဌာနများမှ စ၍တင်သွင်းနိုင်သည်။ ဥပဒေရေးရာနှင့် အထူးကိစ္စရပ်များကိစ္စများဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေး ကော်မရှင်မှလည်း ဥပဒေမူကြမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ အကြံပြုနိုင်ပြီး ဥပဒေများအားလုံးသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ၊ အခြားတည်ဆဲဥပဒေများနှင့် ညီညွတ်ခြင်းရှိမရှိ ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်ရုံးသို့ ပေးပို့ရသည်။ သို့သော်လည်း ဥပဒေများနောက်ဆုံး အတည်ပြုခြင်းကိုမူ လွှတ်တော်တွင် မဲခွဲဆုံးဖြတ်ပြီး သမ္မတ၏ သဘောတူညီချက်ဖြင့် အတည်ဖြစ်လာသည်။

ထို့အပြင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးချင်းသည် ၎င်းတို့မဲဆန္ဒနယ်မြေရှိပြည်သူများ ကြုံတွေ့ရသည့် အခက်အခဲများ ပူပန်သောကများကိုလည်း တင်ပြရသည်။ ၎င်းတို့သည် ၎င်းတို့ပါတီ၏ ရွေးကောက်ပွဲကြေငြာစာတမ်းပါ ကတိကဝတ်များနှင့် ၎င်းတို့ ကိုယ်စားပြုသောမဲဆန္ဒနယ်မြေရှိ ပြည်သူများအား(ထိုပြည်သူများအနက် အများအပြားမှာ မြေသိမ်းခံရသူများ) တာဝန်ခံရသည်။

၂.၄။ မြေယာစီမံအုပ်ချုပ်မှုပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကြိုးပမ်းမှုများ

ဦးသိန်းစိန်ခေါင်းဆောင်သောအစိုးရသည် ၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေနှင့် ၂၀၁၂ မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများ စီမံခန့်ခွဲရေးဥပဒေကိုပြဌာန်းခဲ့သည်။ အထူးဂရုပြုသင့်သည်မှာအဆိုပါဥပဒေများသည်ကျေးလက်နေပြည်သူများအားရပ်ရွာလူထု၏ ဘုံအခွင့်အရေးများကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်းမရှိဘဲ မြေအသုံးချခွင့်ကို မှတ်ပုံတင်နိုင်ရန်၊ အဆိုပါအခွင့်အရေးများအား ရောင်းဝယ်ပေါင်နှံနိုင်ရန် မျိုးဆက်နှစ်ဆက်အတွင်း ပထမဆုံးသော အခွင့်အရေးဖြစ်သည်။³¹

မြန်မာနိုင်ငံတွင် မြေအား ကုန်ပစ္စည်းတစ်ခုသဖွယ် ပထမဆုံးအနေဖြင့် ရောင်းဝယ်နိုင်စေသည့် လယ်ယာမြေမှတ်ပုံတင် လုပ်ငန်းစဉ်မတိုင်မီတွင်ပင် မြေသိမ်းမှုများမှာ ၁၉၈၈ မှ ၂၀၁၀ ခုနှစ်အတွင်း သိသာစွာမြင့်မားခဲ့ပါသည်။ ထိုကာလတွင် နိုင်ငံ၏ နေရာအများအပြားတွင် စစ်ဥပဒေသာ လွှမ်းမိုးခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ မြေယာဥပဒေများပြဌာန်းပြီးနောက်တွင် မြေသိမ်းဆည်းမှု (ဆိုလိုသည်မှာ အချိန်မတိုင်ဘဲ မြေသိမ်းမှုများ) မြင့်တက်ခဲ့ပြီး ဦးသိန်းစိန်အစိုးရသည် ယာယီမြေယာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး လုပ်ငန်းစဉ်များအား³² စတင်ခဲ့ရာ လယ်သမားများ၊ ရဲတပ်ဖွဲ့များနှင့် တပ်မတော်ထံမှ မြေဝယ်ခဲ့သော ကုမ္ပဏီများအကြား

30 Pyithu Hluttaw Committees concerned with land restitution: Government's Pledges, Guarantees and Undertakings Vetting Committee; Bills Committee; Farmer and Worker Affairs Committee; Citizen's Fundamental Rights Committee. Amyothar Hluttaw Committees: Agriculture, Livestock and Rural Development Committee; Farmer Affairs Committee; Ethnic Affairs Committee; Citizen's Fundamental Rights, Democracy and Human Rights Committee; Public Complaints Committee; Natural Resources and Environmental Conservation Committee; Government's Pledges, Guarantees and Undertakings Vetting Committee; Bills Committee.

31 Jones, L. 2014. The Political Economy of Myanmar's Transition

32 "Successful land reform...require 'a transformation in the balance of power within the rural community and in society at large' (Sobhan 1993, 7). Attempts to implement land reforms without changing the balance of power – what Sobhan calls 'inegalitarian reforms without social transition' – at best yield only modest results." Joyce, Rosset and Stanton 2005, "Land Reform and Sustainable development" <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?sessionid=E291616D75575C7644D792C6CB7165A?doi=10.1.1.583.612&rep=rep1&type=pdf>

ဆန္ဒဖော်ထုတ်မှုများ ထိပ်တိုက်တွေ့ဆုံမှုများ (အချို့မှာ အကြမ်းဖက်မှုများ) ဖြစ်ပွားခဲ့သည်။³³ အဆိုပါပဋိပက္ခများ လျော့ကျစေရန် ၂၀၁၂ နှောင်းပိုင်းတွင် လယ်ယာမြေနှင့်အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနှစ်နာမူမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင် (PLIC)³⁴ နှင့် မြေအသုံးချမှုစီမံခန့်ခွဲရေးကော်မတီတို့ကိုဖွဲ့စည်း၍ ဥပဒေမဲ့သိမ်းဆည်းခံမြေများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်နှင့် မြေယာပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို လုပ်ဆောင်စေခဲ့သည်။

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနှစ်နာမူမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်

ကော်မရှင်များဖွဲ့စည်းရာတွင် အခက်အခဲများ ရှိခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့် ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ လွှမ်းမိုးသည့် လွှတ်တော်တွင် အဆိုပြုချက်တင်သွင်းမဲခွဲသည့်အခါ မဲပေါင်း ၃၀၀ ဖြင့် ၁၇၆ မဲကို အနိုင်ရခဲ့သော်လည်း ပြင်းထန်သော အချေအတင်ငြင်းခုံမှုများ ဖြစ်ခဲ့သည်။ ဆွေးနွေးမှုအတွင်း စိုက်ပျိုးရေးဝန်ကြီးဌာနမှ မြေသိမ်းမှုအားလုံးသည် ဥပဒေနှင့်အညီသာ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း အစိုးရအနေဖြင့် မြေသိမ်းခံရသည်ဟု စောဒကတက်သော အဆိုပါလှုံ့ဆော်မှုပြုသော လယ်သမား များကိုသာ စုံစမ်းစစ်ဆေးသင့်သည်ဖြစ်ကြောင်း အခိုင်အမာပြောဆိုခဲ့သည်။³⁵

လယ်ယာမြေနှင့်အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနှစ်နာမူမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်ကို လယ်သမားများထံမှ တိုင်တန်းချက်များကို လက်ခံရန်နှင့် မြေပြန်ပေးအပ်သင့်သည့် ဝန်ကြီးဌာနများအား အကြံပြုချက်ပေးရန် ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ အစပိုင်းတွင် ကော်မရှင်သည် တိုင်ကြားစာပေါင်း ၃၀၀ ခန့်ရရှိမည်ဟု ခန့်မှန်းခဲ့သော်လည်း အမှန်တကယ်အားဖြင့် ၁၅၀၀၀ ကျော် လက်ခံရရှိခဲ့သည်။³⁶ ကော်မရှင်တွင် အဖွဲ့ဝင် ၇၄ ဦးပါဝင်ပြီး အားလုံးသည် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များဖြစ်ကာ အကြံပြုချက်များအား သက်ဝင်စေရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမရှိဘဲ ဝေဝါးလှသည့်တာဝန်သာ ပေးအပ်ထားသည်။ အကြံပြုချက်များ ထွက်ပေါ်လာပါက ကော်မရှင်သည် သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာနများ သို့မဟုတ် မြေပြန်လည်ပေးအပ်မှုကို ကိုင်တွယ်ရသည့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှု ဗဟိုကော်မတီသို့ ပေးပို့ရသည်။

ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များသည် မြေသိမ်းမှုများအား နိုင်ငံတဝှမ်းတွင် တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အလိုက် ကွင်းဆင်းစစ်ဆေးနိုင်ရန် အဖွဲ့ငယ် ၁၁ ခု ဖွဲ့စည်းထားသည်။ ကော်မရှင်သည် ၁၉၈၀ မှ ၂၀၀၀ ခုနှစ်အထိ မြေသိမ်းမှုများအား စစ်ဆေးခဲ့ပြီး တပ်မတော်၊ အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီများမှ တရားမဝင်မြေသိမ်းမှုများသည် အနည်းဆုံး ၈ ၅၀၀၀၀၀ ရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

ကျွမ်းကျင်သူများအား တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ရာတွင် ကော်မရှင်မှ ဖြေရှင်းပေးခဲ့သော အမှုအနည်းငယ်သာလျှင် လွယ်ကူချောမွေ့ခဲ့ပြီး မြေသိမ်းသူအာဏာပိုင်များအတွက် တန်ဖိုးနည်းလှသည့် အမှုများသာလျှင် ဖြစ်သည်။ ဥပမာ တပ်မတော်မှ သိမ်းဆည်းမြေများအား ပြန်လည်စွန့်လွှတ်ခဲ့ရာတွင် လုံးဝအသုံးမပြုခဲ့သည်မြေ သို့မဟုတ် တန်ဖိုးအလွန်နည်းပါးလှသည့် မြေများသာလျှင် ဖြစ်သည်။

ကော်မရှင်သည် ဆုံးဖြတ်ချက်များအား သက်ဝင်စေရန် တွန်းအားပေးနိုင်သည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမရှိသည့်အတွက် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်အချို့သည် ၎င်းတို့၏ ဩဇာနှင့် မီဒီယာအားအသုံးပြုကာ ကုမ္ပဏီများနှင့် တိုက်ရိုက်ညှိနှိုင်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အောင်မြင်ခဲ့သည့်အမှုအချို့ရှိခဲ့သော်လည်း အများစုမှာ မြေပြန်လည်ပေးအပ်မှုမှာ ယာယီသဘောသာဖြစ် ပြီး လယ်သမားများမှာ လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်လက်မှတ်မရရှိခဲ့ကြပါ။ အဆိုပါညှိနှိုင်းမှုများမှာ ၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာ

33 For example, in February 2013 a policeman was killed and 45 farmers injured when officers charged at farmers, at the urging of the company representative, following an agreement between the farmers and the authorities to disperse a demonstration against the company that was not using land they had purchased following an illegal land grab. A film of the incident was widely distributed <https://www.youtube.com/watch?v=Q1PIV2fJX8> See <http://www.mmmtimes.com/index.php/national-news/4249-clash-in-myanmar-s-delta-leaves-one-dead-dozen-injured.html>.

34 <http://www.mmmtimes.com/index.php/national-news/3591-commission-will-report-over-300-land-grabs-to-hluttaw.html> . Confusingly, the Committee was also known as the Union Parliament Committee for Confiscated Land and Other Lands; and the Farmland Investigation Commission.

35 Myanmar Times, 30 July 2012, "Reps ignore ministry on land-grab committee" <http://www.mmmtimes.com/index.php/national-news/243-reps-ignore-ministry-on-land-grab-committee.html>

36 It is significant that there are conflicting reports as to how many cases were received by the PLIC. The report by U San Thein, et al. "Transparency Under Scrutiny: Information Disclosure by the Parliamentary Land Investigation Committee in Myanmar". Mekong Regional Land Governance. February 2017 gives a detailed analysis of the publicly available data from the PLIC reports and concludes that the statistics simply do not add up.

ရွေးကောက်ပွဲမတိုင်မီအထိ မြင့်တက်ခဲ့သည်။³⁷ သို့သော်လည်း ကော်မရှင်နှင့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုကော်မတီအကြား ရှင်းလင်းသော တရားဝင်ဆက်သွယ်မှုနှင့် လုပ်ငန်းစဉ်မရှိခဲ့ပေ။

အနှစ်ချုပ်အားဖြင့် ကော်မရှင်သည် မြေသိမ်းမှုများအားဖြေရှင်းရန် ကတိကဝတ်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်ပြီး ၎င်း၏ အစီရင်ခံစာများသည် ရှုပ်ထွေးနက်နဲလှသောပြဿနာကို လူသိရှင်ကြားဖော်ထုတ်အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည့် တန်ဖိုးရှိလှသည်။ သို့သော် ကော်မရှင်သည် အောက်ပါအကြောင်းများကြောင့် ထိရောက်မှုတော့ မရှိခဲ့ပေ။

- ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များကိုယ်တိုင်သည် စုံစမ်းစစ်ဆေးလျက်ရှိသည့်မြေသိမ်းမှုများတွင် တိုက်ရိုက်ဖြစ်စေ သွယ်ဝိုက်၍ ဖြစ်စေ ပါဝင်ပတ်သက်နေခြင်း၊
- ထိရောက်သောတွန်းအားပေးနိုင်စွမ်းမရှိခြင်း၊
- စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် အကြံပြုချက်များပြုလုပ်ခြင်းအတွက် တိကျရှင်းလင်းသောလုပ်ငန်းစဉ်များမရှိခြင်း၊
- မြေသိမ်းခံပြည်သူများအား အမှန်တကယ်မြေပြန်လည်ပေးအပ်မှုများ မပြုလုပ်နိုင်ခဲ့ခြင်း။³⁸

အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒ

လယ်ယာမြေနှင့်အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်ဖွဲ့စည်းသည့်တချိန်တည်းတွင် ဘက်စုံလွှမ်းခြုံသည့်မြေယာဥပဒေသစ်အတွက် အခြေခံဖြစ်လာမည့် အမျိုးသား မြေအသုံးချမှုမူဝါဒကို ဖော်ထုတ်နိုင်ရေး သုံးသပ်ဆွေးနွေးမှုများ ရှိခဲ့သည်။ မျှော်လင့်ချက်မှာ အဆိုပါမြေယာဥပဒေသစ် သည် မြေယာလုပ်ကိုင်ခွင့်၊ အသုံးပြုခွင့်တို့နှင့် ဆီလျော်ပြီး တည်ဆဲဥပဒေများ၊ ဥပဒေပါအပိုင်းကဏ္ဍများအား တရားဝင်ပယ်ဖျက်နိုင်လိမ့်မည်ဟု ဖြစ်သည်။

နိုင်ငံတကာမိတ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများ၊ အထူးသဖြင့် USAID သည် အဆိုပါမူဝါဒ၏ အကျိုးဆက်များအား ဆင်ခြင်စဉ်းစား၍ မူကြမ်းထွက်ပေါ်လာနိုင်စေရန် အစိုးရအား ကူညီခဲ့သည်။ ပထမဆုံးအကြိမ်အနေဖြင့် အစိုးရသည် ၂၀၁၄-၂၀၁၅ ခုနှစ်များတွင် မူကြမ်းနှင့်ပတ်သက်၍ လူထုပါဝင်ဆွေးနွေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်အား ထည့်သွင်းခဲ့သည်။³⁹ ဆွေးနွေးပွဲများသည် ပြီးပြည့်စုံမှုအလျဉ်းမရှိသော်လည်း လယ်သမားသမဂ္ဂများ၊ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအား မြေယာဥပဒေအကြောင်း လေ့လာ၍ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းဖူလုံမှုကို ကာကွယ်ပြီး လွတ်လပ်သောစိုက်ပျိုးမှုရွေးချယ်ခွင့် ရရှိနိုင်ရေးအတွက် ဆွေးနွေးခွင့်ကို ပေးခဲ့သည်။

အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒ၏ အစောပိုင်းမူကြမ်းများမှာ နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် ကိုက်ညီမှုမရှိခဲ့ဘဲ ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းများ၏ ဝေဖန်မှုကို ခံခဲ့ရသည်။ ၂၀၁၂ ဥပဒေများတွင် လယ်သမားအခွင့်အရေးများ ပါဝင်ခြင်း မရှိခဲ့သည့်အတွက် ဤမူဝါဒသည်လည်း လယ်သမားများနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများအား အကျိုးရှိစေမည်ဟု မမျှော်လင့်ခဲ့ကြပေ။ သို့သော်လည်း ၂၀၁၆ ဇန်နဝါရီလ အစိုးရသက်တမ်းကုန်ခါနီးတွင်မှ ဦးသိန်းစိန်အစိုးရ၏ နောက်ဆုံးမူကြမ်းသည် နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများနှင့် တစိတ်တပိုင်းအားဖြင့် ကိုက်ညီမှုရှိနေပြီး (တိုင်းရင်းသားလူထုအတွက်) အရေးပါလှသည့် မလေ့ထုံးတမ်းဥပဒေများကို အသိအမှတ်ပြုထားခြင်း၊ မြေပိုင်ဆိုင်မှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ပြည်တွင်းနေရပ်စွန့်ခွာပြေးသူများ၊ ဌာနေပြန်ဒုက္ခသည်များအတွက် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မှုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်မူဘောင်များကို ထည့်သွင်းထားသည်ကို တွေ့ရသည်။⁴⁰

37 For example, in February 2015 the Chair of the Committee U Tin Htut was quoted as saying, "The deputy minister said more than 310,000 acres of land had been given back to their former owners. But in the real world, there are a lot of people who haven't got their land back," he said. <http://www.mmmtimes.com/index.php/national-news/13185-govt-accused-of-misleading-mps-on-land-returns.html>

38 U San Thein et al., February 2017 ibid.

39 see Forbes, E., (2017). Civil Society Participation in Land Policy Making: the innovative experience of Myanmar's pre-consultation on the National Land Use Policy. Mekong Regional Land Governance Project. Vientiane and Yangon.

40 The Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Land Tenure" UN FAO <http://www.fao.org/nr/tenure/voluntary-guidelines/en/> for a Burmese language version see <http://mylaff.org/document/view/2559#>

အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်နှင့် မြေယာပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု

၂၀၁၅ ခုနှစ် နိုဝင်ဘာ ၈ ရက်နေ့တွင် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၏ သောင်ပြိုကမ်းပြိုအနိုင်ရရှိမှုသည် လယ်သမားများအား မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်မည်ဆိုသော ပါတီ၏ကတိကဝတ်ကြောင့်လည်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအားဖြင့် ဖြစ်သည်။⁴¹ အစိုးရသစ်ဖွဲ့စည်းပြီးနောက်နေ့တွင် စိုက်ပျိုးရေးဝန်ကြီးဌာန ဒုတိယဝန်ကြီးမှ လယ်သမားများအား မြေယာ ပြန်လည်ပေးအပ်မှုသည် အစိုးရ၏ တာဝန်တစ်ရပ်ဖြစ်သည်ဟု အတည်ပြုပြောဆိုခဲ့သည်။⁴² ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲကြေငြာစာတမ်းတွင် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်သည် လယ်သမားများ၏ မြေယာလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို ဦးစားပေးပြီး စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးမှုအတွက် တွန်းအားတစ်ရပ်အဖြစ် အသေးစားလုပ်ကွက်ငယ်လယ်သမားများအား အကူအညီများ ပေးအပ်သွားမည်ဟု ကတိပြုထားသည်။ ရွေးကောက်ပွဲကြေငြာစာတမ်းတွင်

"နိုင်ငံ၏လူဦးရေအများစုနေထိုင်ရာ ကျေးလက်ဒေသတွင် လူနေမှုဘဝမြင့်မားလာရေးနှင့် ဆင်းရဲမှုလျှော့ချရန် အထူးလိုအပ်နေပါသည်။ လွတ်လပ်စွာ စိုက်ပျိုးမှုကို ကန့်သတ်ခြင်း၊ လယ်ယာမြေပိုင်ဆိုင်မှု လုံခြုံမှု မရှိခြင်းတို့သည် တောင်သူလယ်သမားတို့၏ အကျိုးကို များစွာထိခိုက်စေပါသည်။"

- ၄.၁.၅။ ... လယ်ယာမြေပြဿနာများ တရားမျှတစွာ ဖြေရှင်းရေး၊ လယ်ယာမြေ အသုံးချခွင့် အာမခံချက် ရှိစေရေးအပြင် လယ်ယာမြေထိန်းသိမ်းခြင်း၊ လွှဲပြောင်းပေးခြင်းများကို ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့်အညီ ထင်သာမြင်သာရှိအောင် ဆောင်ရွက်မည်။
- ၄.၂(ဃ)။ တောင်သူလယ်သမားများ၏ ဥပဒေမဲ့ ဆုံးရှုံးခဲ့သောလယ်ယာမြေများ ပြန်လည်ရရှိရေး၊ လျော်ကြေး၊ နစ်နာကြေးများရရှိရေး ဥပဒေနှင့်အညီ ဆောင်ရွက်မည်။
- ၄.၂(င)။ ဥပဒေနှင့်ညီညွတ်မှုမရှိသော လယ်ယာမြေသိမ်းဆည်းမှုများမဖြစ်ပေါ်စေရန် ကာကွယ်ပေးမည်။⁴³

သို့သော်လည်း အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်ပါတီသည် အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒနှင့်ပတ်သက်၍ နှုတ်ဆိုတိုင်ကြားသက်လျက်ရှိသည်။ မီဒီယာများတွင် ဖော်ပြချက်များအရ ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလတွင် အဆိုပါမူဝါဒအား ဥပဒေရေးရာနှင့်အထူးတစ်စွာရပ်များ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေးကော်မရှင်သို့ ပေးပို့ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။⁴⁴ ထိုကော်မရှင်အား ၂၀၁၂ ခုနှစ်တွင် စတင်ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ထိုအချိန်တွင် သူရဦးရွှေမန်းသည် ပြည်သူ့လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌဖြစ်ပြီး တပ်မတော်ကျောထောက်နောက်ခံပြုသော ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ၏ ဥက္ကဋ္ဌလည်း ဖြစ်သည်။ ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်သည် ၂၀၁၆ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလတွင် အစိုးရသစ်ကိုဖွဲ့စည်းခြင်းမပြုမီကော်မရှင်၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်တာဝန်များကို ပြန်အသက်သွင်းခဲ့ပြီး သူရဦးရွှေမန်းအား ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ထားရှိခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ၂၀၁၅ ခုနှစ်ကော်မရှင်၌ အဖွဲ့ဝင်အများစုမှာ ရွေးကောက်ပွဲနိမ့်ခဲ့သော ပြည်ထောင်စုကြံ့ခိုင်ရေးနှင့်ဖွံ့ဖြိုးရေးပါတီ၏ ယခင်လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ ဖြစ်သည်။⁴⁵ သတင်းထုတ်ပြန်ချက်များအရ ကော်မရှင်သည် အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒပါ ကောင်းမွန်တိုးတက်သည့်အပိုင်းကဏ္ဍများ အထူးသဖြင့် အခန်း (၈) ပါ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများ၏ မြေယာအခွင့်အရေးများအား အသိအမှတ်ပြုရေးလမ်းညွှန်မှုများအား ပယ်ဖျက်ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။⁴⁶

ကောင်းစွာရေးသားထားသော အမျိုးသားမြေအသုံးချမှုမူဝါဒကို အခြေခံ၍ ပြည့်စုံသောမြေယာဥပဒေအား ပြင်ဆင်ရေးဆွဲရန် အခွင့်အရေးယူရမည့်အစား အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်အစိုးရသည် လယ်ယာမြေနှင့်အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်၏လုပ်ငန်းများ ဆက်လက်လုပ်ကိုင်ခြင်းအားဖြင့် မြေဆုံးရှုံးခံတောင်သူများအား အလျင်အမြန်ကူညီရေးကို စောင့်ပေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေကို ပြင်ဆင်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်

41 National League for Democracy, 2015 Election Manifesto (paragraph 4 (iii)) page 11:

42 <https://www.irrawaddy.com/news/burma/return-of-seized-land-a-top-nld-priority-deputy-agriculture-minister.html>

43 NLD election manifesto 2015 http://www.burmalibrary.org/docs21/NLD_2015_Election_Manifesto-en.pdf

44 for example Myanmar Times, <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/nay-pyi-taw/23986-parliamentary-commission-advises-overhaul-of-national-land-use-policy.html>. The Commission is also known as the Pyidaungsu Hluttaw Legal Affairs and Special Cases Assessment Commission and commonly referred to as the Special Commission.

45 See <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/nay-pyi-taw/19149-trepidation-speculation-as-commission-gets-to-work.html>

46 For a full discussion of the letter from the Special Commission (that is not public) see World Rivers Network, "Myanmar: New Policy Promoting Indigenous Rights Under Threat" April 4, 2017 <http://wrm.org.uy/articles-from-the-wrm-bulletin/section1/myanmar-new-policy-promoting-indigenous-rights-under-threat/>

စတင်ခဲ့ပြီး မြေလွတ် မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်းများစီမံခန့်ခွဲရေး ဥပဒေကိုလည်း ပြန်လည်သုံးသပ်ရန် ကတိပြုခဲ့သည်။ ဥပဒေအား ဆန်းစစ်သုံးသပ်ရာတွင် လွှတ်တော်ကော်မတီအဆင့်တွင် ထိခိုက်နစ်နာသူ အကျိုးသက်ဆိုင်သူများအား တွေ့ဆုံမှုရှိခဲ့သော်လည်း တောင်သူလယ်သမားများ၏ အဓိကတောင်းဆိုမှုများအား ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်နေသေးသည်။⁴⁷

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်၏ လုပ်ငန်းအား အပြီးသတ်ရန် ၂၀၁၆ မေလတွင် အစိုးရသစ်သည် လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီကို ဖွဲ့စည်းခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း ကော်မတီ၏ မူဝါဒနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံတွင် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ လယ်သမားအဖွဲ့များနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ ကော်မတီလုပ်ငန်းစဉ်သည် မြေသိမ်းမှုတွင် ပါဝင်ခဲ့သော အင်အားကြီးသူများ၏ အကျိုးစီးပွားများကို တွန်းလှန်နိုင်ခြင်းမရှိမည်ကိုလည်း စိုးရိမ်ရပါသည်။

ထို့အပြင် ကော်မတီဖွဲ့စည်းပြီးနောက် ၁၈ လအတွင်း သိမ်းဆည်းခံမြေပေါ်တွင် ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နေသည့် လယ်သမားများ သည် အဖမ်းဆည်းခံနေရဆဲပင်ဖြစ်ပြီး ကော်မတီသို့ တင်ပြတောင်းဆိုခဲ့သည့် အချို့လယ်သမားများမှာ ဥပဒေပုဒ်မအမျိုးမျိုးဖြင့် အရေးယူခံခဲ့ကြရသည်။ ဥပမာ

- ၂၀၁၇ ဖေဖော်ဝါရီတွင် မဇ္ဈိမသတင်းစာတွင် သိမ်းဆည်းခံမြေယာများအတွက် ဆန္ဒဖော်ထုတ်ခဲ့သည့်အတွက် ထောင်ဒဏ်ချမှတ်ခံရသည့် လယ်သမား ၃၅၀ ခန့်ရှိကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။ အမှုအများစုတွင် လယ်သမားများသည် ကျူးကျော်ဝင်ရောက်မှု သို့မဟုတ် နှောင့်ယှက်ဖျက်စီးမှုဖြင့် ပြစ်ဒဏ်ခံခဲ့ရခြင်း ဖြစ်သည်။ လယ်သမား ၁၅ ဦးမှာမူ အစိုးရမှ ယခင်မြေသိမ်းဆည်းမှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုမပြီးသေးသရွေ့ နောက်ထပ်မြေသိမ်းမှုများ ပြုလုပ်မည် မဟုတ်ဟု ကြေငြာချက်များရှိခဲ့သော်လည်း ၎င်းတို့၏ မြေများမှာ ယခင်နှစ်ကမှ သိမ်းဆည်းခံခဲ့ရခြင်း ဖြစ်သည်။⁴⁸
- ၂၀၁၇ ဧပြီတွင် ရှမ်းပြည်နယ်ရှိ တောင်သူ ၁၀ ဦးမှာ သိမ်းဆည်းခံမြေပေါ်တွင် လုပ်ကိုင်ခြင်းကြောင့် အလုပ်ကြမ်းနှင့် ထောင်ဒဏ် ၁၆ လ ကျခံခဲ့ရသည်။⁴⁹

ထိုအခြေအနေကို တုံ့ပြန်ရန် မှော်ဘီမြို့နယ် ပြည်သူ့လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် ဦးအောင်လွင်မှ လွှတ်တော်တွင် အစိုးရမှ တောင်သူလယ်သမားများအား အကယ်၍ ၎င်းတို့၏သိမ်းဆည်းခံမြေများအတွက် တောင်းဆိုမှုပြုခဲ့လျှင် ကျူးကျော်မှုဖြင့် တရားစွဲခြင်းကို ရပ်ဆိုင်းရန် ဆွေးနွေးမှုပြုခဲ့သည်။ အဆိုပါဆွေးနွေးမှုတွင် ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန ဒုတိယဝန်ကြီး ဗိုလ်ချုပ်အောင်စိုးမှ ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော် တရားသူကြီး ဦးမြင့်အောင် (ယခင် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး တရားလွှတ်တော် တရားသူကြီး)၏ မြေယာအငြင်းပွားမှုများအား စစ်ဆေးလျက်ရှိစဉ်တွင် တရားစီရင်ရေးမှ အမှုများအား လက်ခံမှုရပ်တန့်ရန် မဖြစ်နိုင်ကြောင်းနှင့် ရှိရင်းစွဲတရားရင်ဆိုင်နေသည့်အမှုများအား ရပ်ဆိုင်းရန်မဖြစ်နိုင်ကြောင်း ဖြေကြားမှုကို ထောက်ခံပြီး ၎င်းမှ မြေသိမ်းမှုများသည် အခွင့်အာဏာရှိသော (လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသော) အဖွဲ့အစည်းများမှ အုပ်ချုပ်ရေးအာဏာကို အသုံးပြု၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့ခြင်းဖြစ်ကြောင်း ဖြေကြားခဲ့သည်။⁵⁰ ထူးခြားသည့်ပြင်းထန်သောကြားဝင်မှုအဖြစ် ပြည်သူ့လွှတ်တော်ဥက္ကဋ္ဌ ဦးဝင်းမြင့်သည် “မြေသိမ်းခံရသူများသည် စားစရာပင် မရှိကြောင်း၊ သို့သော် မြေသိမ်းသူများသည် ၎င်းတို့ပိုင်ဆိုင်မှုများကို မည်သို့မည်ပုံသုံးစွဲရမည်ကို တွေးဆနိုင်သည့် ပမာဏထက် ကျော်လွန်သော ပိုင်ဆိုင်မှုများ ရှိနေကြသည်။ မြေအငြင်းပွားမှုများကို တရားရုံးတွင်သာ ရင်ဆိုင်ရပါက မျှတသော တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုမှာ ဖြစ်နိုင်ချေမရှိ” ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။ ထိုသို့ပြောဆိုချက်သည် ကြွယ်ဝချမ်းသာသူများသည် တရားသူကြီးများ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အပေါ် လွှမ်းမိုးနိုင်စွမ်းရှိနေသည်ကို ရှင်းလင်းစွာညွှန်ပြနေသည်။ သို့သော်လည်း လက်တွေ့တွင် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ သိမ်းဆည်းသူများအား လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်လက်မှတ်ထုတ်ပေးခဲ့သဖြင့် လယ်သမားများသည် မြေပြန်လည်ရရှိစေရန် တရားဝင်တောင်းဆိုခွင့်မရှိကြပေ။

47 Myanmar Times, August 2, 2017 “Legislators want more changes to farmland law” <http://www.mmtimes.com/index.php/national-news/nay-pyi-taw/27064-legislators-want-more-changes-to-farmland-law.html>

48 February 10, 2017 <http://www.mizzima.com/news-domestic/350-myanmar-farmers-facing-court-over-land-grabs>

49 Htay Hla Aung, “Shan State farmers get 16 months for ploughing grabbed land”, Eleven Media, April 25, 2017.

50 Frontier Myanmar, “Speaker Rebukes Supreme Court Judge Over Land Conflicts” 24 August 2017 <https://frontiermyanmar.net/en/speaker-rebukes-supreme-court-judge-over-land-conflicts>

၃။ သုတေသန တွေ့ရှိချက်များ

၃.၁။ လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီနှင့် ၎င်း၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီကို သမ္မတ၏ အမိန့်ကြော်ငြာစာ အမှတ် ၁၄/၂၀၁၆ ဖြင့် ၂၀၁၆ ခုနှစ် မေလ ၅ ရက်နေ့တွင် ဖွဲ့စည်းခဲ့ပြီး ဒုတိယသမ္မတ ဦးဟင်နရီဗန်ထီးယူမှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် တာဝန်ယူသည်။ အဆိုပါအမိန့်ကြော်ငြာစာသည် ကော်မတီမှ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ငန်းများ ပြီးဆုံးခြင်းမပြုမီ နောက်ထပ်မြေသိမ်းမှုများ မပြုလုပ်ရန် နှင့် အမှုအားလုံးကို (၆) လအတွင်း ပြီးပြတ်စေရန် မျှော်မှန်းထားကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။⁵¹

ဇွန်လတွင် ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးအားလုံးသို့ ညွှန်ကြားစာတွင် ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးများသည် လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများသိမ်းဆည်းခြင်းမှ ပြည်သူများ နစ်နာဆုံးရှုံးခြင်းများ မခံစားရစေရေးအတွက် မြေသိမ်းကိစ္စရပ်များအား အဆောတလျင်ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းနိုင်ရန် မူဝါဒများ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို လိုက်နာကြရန် ဖော်ပြထားသည်။ ဗဟိုကော်မတီ သည်

- ၁) ကော်မတီအဆင့်ဆင့်အား ဖွဲ့စည်းရန်၊
- ၂) တောင်းဆိုမှုများအား စိစစ်ရာတွင် လက်အောက်ကော်မတီအဆင့်အဆင့်အား ကူညီပေးရန်၊
- ၃) သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာနများ၊ ဦးစီးဌာနများ၊ ကောင်စီများ၊ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများနှင့် ပြည်ထောင်စု လွှတ်တော်အား အစီရင်ခံရန်၊
- ၄) ဝန်ကြီးဌာနများ၊ ကုမ္ပဏီများ၊ တပ်မတော် စသည်တို့ကို မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ရေးတွင် ကူညီရန်၊
- ၅) လက်အောက်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်သည် အမှုများအား ဥပဒေနှင့်အညီကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းမှုရှိမရှိ စစ်ဆေးရန် တာဝန်ပေးအပ်ခြင်းခံရသည်။⁵²

အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်အား မည်သူက မည်သို့ဆုံးဖြတ်မည်ကို ပြဌာန်းထားသည့်မူ သို့မဟုတ် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ မရှိပါ။ ဤအစီရင်ခံစာ၏ သုတေသနတွင် ဖြေဆိုသူအများစုသည် ဗဟိုကော်မတီမှ လက်အောက်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်ရှိ ဆုံးဖြတ်ချက်များကို အပြီးသတ်အတည်ပြုခြင်း ပြုလုပ်နိုင်သည်ဟု ဆိုငြားသော်လည်း လက်တွေ့တွင် ဗဟိုကော်မတီသည် ဆုံးဖြတ် ချက်ချမှတ်ပိုင်ခွင့်ရှိဟန်မတူပေ။

သို့သော် ပထမအကြိမ်အနေဖြင့် အောက်ခြေအဆင့်ကော်မတီများတွင် လယ်သမားများ၊ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ ပါဝင်ဖွဲ့စည်းခဲ့သော်လည်း ဗဟိုကော်မတီဝင်များမှာ ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးများနှင့် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် ဝန်ကြီးချုပ်များသာ ဖြစ်နေရာ လုပ်ငန်းစဉ်သည် ဥပဒေပြုရေးကဏ္ဍမှ အုပ်ချုပ်ရေးကဏ္ဍသို့ ဆုံးဖြတ်ခွင့်ကို ရွှေ့ပြောင်းဖယ်ရှားလိုက်သလို ဖြစ်နေသည် (နောက်ဆက်တွဲ - ၂ တွင် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်ရှိ ကော်မတီဝင်များစာရင်းအား ကြည့်ပါ)။ သို့သော် လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်နှင့်မတူ သည်မှာ မြေ/စစ်ကော်မတီများ ဖွဲ့စည်းခြင်း၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ အကြံပြုချက်များအား သက်ဝင်ခိုင်မာစေရန် (၎င်းသည် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များဦးဆောင်မှု မရှိခြင်း၏ အကြောင်းပြချက် ဖြစ်နိုင်သည်) ဖြစ်သည်ဟု ယူဆရသည်။ ဤသုတေ သနသည် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ရန် ဆုံးဖြတ်ခဲ့သော တောင်းဆိုမှုများရှိမရှိ နှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ထွက်ပေါ်လာစေရန် အမိန့်များ၊ အမိန့်ကြော်ငြာစာများသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရာတွင် နှုတ်ဆိတ်နေမှုရှိမရှိ ဖော်ထုတ်နိုင်ခြင်း မရှိခဲ့ပါ။ ထို့ကြောင့် မြေ/စစ်ကော်မတီသည် ဆုံးဖြတ်ချက်များအား သက်ဝင်စေသည့် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည့်အတိုင်းအတာပမာဏမှာ မရှင်းလင်းလှပေ။

51 12 May 2016, "Return of Seized Land a top NLD Priority" <https://www.irrawaddy.com/news/burma/return-of-seized-land-a-top-nld-priority-deputy-agriculture-minister.html>

52 President's Office Notification No 14/2016, May 5, 2016.

ဒေသအများစုတွင် ကော်မတီများအား မြို့နယ်အဆင့်အထိ ဖွဲ့စည်းထားပြီး ရပ်ကျေးအဆင့်တွင်မူ ဖွဲ့စည်းထားခြင်း မရှိပါ။ အဆင့်အများစုတွင် ကော်မတီများသည် သက်ဝင်လှုပ်ရှားမှု မရှိကြပေ။ မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးတွင် ဥပမာအားဖြင့် ဖြေဆိုသူများက ရပ်ကျေးကော်မတီများသည် အမည်ခံဖွဲ့စည်းယုံသက်သက်ဖြစ်ပြီး မည်သည့်လုပ်ငန်းဆောင်တာကိုမျှ ဆောင်ရွက်နိုင်ခြင်းမရှိကြောင်း ဖြေဆိုခဲ့သည်။ ဖြေဆိုသူများမှ မြို့နယ်ကော်မတီများသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများပြုလုပ်ပြီး ခရိုင် သို့မဟုတ် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်သို့ တိုက်ရိုက် အစီရင်ခံကြရကြောင်း ပြောဆိုခဲ့သည်။ အချို့နေရာများတွင် မြေ/စစ်ကော်မတီသည် အကြိမ်ရေအနည်းငယ်သာ တွေ့ဆုံစည်းဝေးမှု ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။

တွေ့ဆုံစည်းဝေးမှုရှိသည့်အခါတွင်ပင် ကော်မတီဝင်အားလုံးတက်ရောက်နိုင်မှုမှာ နည်းပါးလှသည်။ Namati အဖွဲ့၏ သုတေသနအရ “ကော်မတီဝင်အားလုံး ဆုံတွေ့ရန်မှာ ခက်ခဲလှသည့်အတွက် ၇၅ ရာခိုင်နှုန်းတက်ရောက်မှုရှိလျှင် အတည်ဖြစ်သည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့ကြရသည့် ကော်မတီအချို့ရှိနေသည်” ဟု တွေ့ရှိထားသည်။⁵³ ထို့ကြောင့် အကယ်၍ လယ်သမားများနှင့် အရပ်ဖက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များသည် အခြားလုပ်ငန်းကိစ္စများကြောင့် မတက်ရောက်နိုင်သော်လည်း အစည်းအဝေး ဆက်လက်ဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် နှစ်ကြောင်းပေးထားသကဲ့သို့ ဖြစ်နေသည်။ တခါတရံတွင် ၎င်းတို့အား ဖိတ်ကြားခြင်းပင် မခံရပေ။

ကော်မတီများဖွဲ့စည်းခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် အမိန့်စာ (Notification) တွင် အထူးဂရုပြုသင့်သည့်အချက်များမှာ –

- ၁) ကော်မတီများသည် ကောင်းမွန်စွာလုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နိုင်စေရန် ဝန်ထမ်းအင်အားအလုံအလောက်ရှိရန်နှင့် လူထု၏ ယုံကြည်အားကိုးမှုကို ရရှိနိုင်စေရန် ဆောင်ရွက်ရမည်
- ၂) မြေယာကိစ္စများစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့်ပတ်သက်၍ သတင်းထုတ်ပြန်ရန်
- ၃) မြေယာအငြင်းပွားမှုများကို စနစ်တကျဖြေရှင်းရန် နှင့်
- ၄) စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုစရိတ်များကို သက်ဆိုင်ရာတိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်အစိုးရများ၏ ဘဏ္ဍာငွေမှ သုံးစွဲရန် တို့ ဖြစ်သည်။⁵⁴

မြေ/စစ်ကော်မတီဖွဲ့စည်းပြီး တစ်နှစ်ကျော်အကြာတွင် အဆိုပါကိစ္စများသည် ပို၍ပင် အလေးထားရန် လိုအပ်နေပေသည်။

၃.၂။ လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းစဉ်

အောက်ပါဖော်ပြပါအချက်များသည် သုတေသနကာလတလျှောက် ကောက်ယူရရှိသောအချက်အလက်များကို စုစည်းတင်ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီများ၏ မြေယာတောင်းဆိုမှုအပေါ်လုပ်ဆောင်ချက်များမှာ အများပြည်သူသိရှိနိုင်ရန် မှတ်တမ်းတင်ထုတ်ပြန်ထားခြင်းမရှိသဖြင့် တောင်သူလယ်သမားများ၊ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်ရှိ ကော်မတီဝင်များ၏ အတွေ့အကြုံများကို စုစည်း၍ မြေပြင်အခြေအနေတွင် မည်သို့ဖြစ်ပျက်နေသည်ကို ရှင်းလင်းစွာ တင်ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ တွေ့ရှိချက်များမှာ ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် ထုတ်ပြန်ခဲ့သော Namati အဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာနှင့် များစွာဆင်တူနေသော်လည်း မြေ/စစ်ကော်မတီများသည် ဒေသအမျိုးမျိုးတွင် ပုံစံအမျိုးမျိုးဖြင့် လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေကြောင်းတွေ့ရှိချက်ကို သတိပြုမိရန် လိုပါသည်။ ထို့အပြင် အချို့အချက်အလက်များ အထူးသဖြင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းများနှင့်ပတ်သက်လျှင် တိကျသော အချက်အလက် များမရှိခဲ့ပါ။ မြေပြန်လည်ပေးအပ်ရန် တောင်းဆိုချက်များပြုလုပ်ခြင်း၊ ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ပွင့်လင်းမြင်သာပြီး ရှင်းလင်းသော လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများမရှိခြင်းသည် မူလမြေယာအသုံးပြုသူများအပေါ် ဦးစားပေး၍ ဥပဒေမဲ့မြေသိမ်းခြင်းကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့် နောက်ဆုံးနည်းလမ်းဖြစ်သည့် မြေ/စစ်ကော်မတီလုပ်ငန်းစဉ်၏ အားနည်းချက်ကို ဖော်ပြနေသည်။

53 Namati. "Myanmar's Foray into Deliberative Democracy: Citizen Participation in Resolving Historical Land Grabs". June 2017.
54 Ibid.

၃.၂.၁။ တောင်းဆိုမှုတင်သွင်းခြင်း

မြေပြန်လည်တောင်းဆိုမှုကို မြေ/စစ်ကော်မတီမည်သည့်အဆင့်တွင်မဆို ပြုလုပ်နိုင်ကြောင်း အစိုးရမီဒီယာများတွင် တရားဝင်ကြေငြာထားခြင်းမှလွဲ၍ လယ်သမားများအား မည်သို့လျှောက်ထားရမည်ကို အစိုးရ၏ အသိပေးအကြောင်းကြားရန် ကြိုးပမ်းမှုမှာ အလွန်နည်းပါးလှသည်။⁵⁵ လိုအပ်သည့်သတင်းအချက်အလက်များကို တင်ပြနိုင်ရန် လယ်သမားများအတွက် လျှောက်လွှာပုံစံများထားရှိခြင်း မရှိပါ။ ထို့ကြောင့် အသနားခံစာများ ရေးသားတင်သွင်းကြရသည်။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော လယ်သမားအများစုသည် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်နှင့် အခြားအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ ဥပမာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်လွှတ်တော်၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော်၊ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုကော်မတီ၊ သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီး ဌာနများ သို့မဟုတ် သမ္မတဦးထင်ကျော် သို့မဟုတ် ဒေါ်အောင်ဆန်းစုကြည်တို့ထံ တိုက်ရိုက်တင်သွင်းမှုများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။⁵⁶ မြေ/စစ်ကော်မတီများအကြောင်း သိရှိနားလည်ထားမှုသည် တိုင်းဒေသကြီးများထက် ပြည်နယ်များတွင် ပိုမိုနည်းပါးနေပြီး ပြည်နယ်အဆင့်ကော်မတီများသည် တွေ့ဆုံစည်းဝေးမှုများ ရှားရှားပါးပါးသာ ရှိသည်။

တောင်သူလယ်သမားများသည် မည်သို့အရေးဆိုရမည်ကို မသိကြဘဲ မြေပြန်လည်ရရှိရန် အလွန်တောင့်တလျှက် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိမည်ဟုထင်သော မည်သူ့ကိုမဆို စာလွှာပေါင်းများစွာရေးသားတင်ပြနေကြရသည်။ အဆင့်များစွာသို့ အမှုကိစ္စများတင်ပြခြင်းသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်အား ရှုပ်ထွေးစေပြီး အမှုတစ်ခုချင်းအတွက် ကော်မတီပေါင်းစုံ ဝင်ရောက်စစ်ဆေးမှုများ ဖြစ်လာစေနိုင်သည်ဟု မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များမှ ပြောဆိုကြသည်။

ထို့အပြင် ထောင်ပေါင်းများစွာသော လယ်သမားများသည် မြေ/စစ်ကော်မတီအကြောင်းမသိရှိ၍ တိုင်ကြားနိုင်ခြင်း မရှိကြပေ။ လယ်သမားများသည် မြေ/စစ်ကော်မတီကို လက်လှမ်းမီရန် ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်း သို့မဟုတ် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများကိုသာ မှီခိုနေရကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

၃.၂.၂။ ကနဦးစုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်း

၂၀၁၆ ခုနှစ် ဇွန်လ ၁၆ ရက်စွဲပါ ဗဟိုကော်မတီ၏ စာအရ မြေ/စစ်ကော်မတီများသည် မြေပြန်လည်ပေးအပ်ရန် တောင်းဆိုမှုများကို မူဝါဒ အချက် (၅) ချက်ဖြင့် သုံးသပ်ရမည်ဖြစ်သည်။ အကယ်၍ တပ်မတော်ပိုင်မြေဖြစ်ပါက ထပ်ဆောင်းစဉ်းစားရန် အချက် (၃) ချက် ရှိနေပေသည်။ မြေပြန်လည်ပေးအပ်ရာတွင် ထည့်သွင်းစဉ်းစားရမည့် အချက် စုစုပေါင်း (၈) ချက် ရှိသည်။ အောက်ပါဇယားတွင်ကြည့်ပါ။

မြေ/ စစ်ကော်မတီ၏ မြေယာစုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းဆိုင်ရာ မူဝါဒနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ

သိမ်းဆည်းမြေများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မူဝါဒများ

- (၁) သိမ်းဆည်းထားသည့်မြေပေါ်တွင် စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်း၊ စက်မှုလုပ်ငန်း၊ ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများ လုပ်ကိုင်မှု အခြေအနေဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာနများ၏ လုပ်ငန်းလိုအပ်ချက်အရ အဆောက်အအုံများ ဆောက်လုပ်မှု အခြေအနေ၊ အများပြည်သူအကျိုးပြု အခြေအနေ၊ အခြေခံ အဆောက်အအုံများအတွက် အသုံးပြုထားသည့် အခြေအနေ စသည်ဖြင့် မြေအမှန်တကယ် အသုံးချမှုကို စိစစ်ရန်၊
- (၂) သိမ်းဆည်းထားသည့် မြေများအား ဒေသစီးပွားဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့် ဒေသခံများ အလုပ်အကိုင် အခွင့်အလမ်း ဖန်တီးပေးနိုင်မှုအတွက် အကျိုးရှိစွာ အသုံးချမှု ရှိ၊ မရှိစိစစ်ရန်၊

55 The government-run Global New Light of Myanmar announced in April 2017 that, "citizens who wish to submit injustice or dissatisfaction can lodge complaints to their respective township, community, district, Nay Pyi Taw, region, or state's Committee office."
56 Namati also noted this problem in their report "Myanmar's Foray into Deliberative Democracy: Citizen Participation in Resolving Historical Land Grabs." June 2017.

- (၃) မြေဧကများစွာ လွှဲပြောင်းရယူထားသော်လည်း လုပ်ငန်းအကောင်အထည် ဖော်ခြင်းမရှိဘဲ အကျိုးမဲ့ဖြစ်နေမှုများကိုစိစစ်ရန်
- (၄) ဥပဒေနှင့်အညီ လွှဲပြောင်းရယူထားပြီး လက်တွေ့တွင်လည်း နိုင်ငံတော်နှင့် အများပြည်သူအကျိုးငှာ အမှန်တကယ် ထိရောက်စွာ အသုံးပြုနေသည့် မြေများကို ဆိုင်ရာဌာနများမှ စွန့်လွှတ်ခြင်းမပြုဘဲ လုပ်ငန်းဆောင်တာများ ဆက်လက် လုပ်ဆောင်နေမှု ရှိ/မရှိ စိစစ်ရန်၊
- (၅) နိုင်ငံတော်နှင့်အများပြည်သူအတွက် အကျိုးမဲ့ ဖြစ်နေသည့် သိမ်းဆည်း မြေများကို ဆိုင်ရာသိမ်းဆည်းထားသည့် ဌာနအဖွဲ့အစည်းများ အနေဖြင့် ပြန်လည် စွန့်လွှတ်မည်ဆိုပါက ပြည်ထောင်စု အစိုးရအဖွဲ့နှင့် လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများသိမ်းဆည်းခံရမှုများ အစစ်အမှန်များသို့ မြေယာ ဥပဒေ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့်အညီ စနစ်တကျ စိစစ်လွှဲပြောင်းပေးရန်၊

တပ်မြေသိမ်းဆည်းမှုများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ချမှတ်ထားသော မူဝါဒ (၃) ရပ်

- (၁) တပ်မတော်က တပ်တည်ဆောက်ရန် တပ်ပိုင်မြေအဖြစ် သိမ်းဆည်းထားသည့် မြေများတွင် အရပ်သားများအား သီးစားချထားခြင်း၊ အကျိုးတူ ဆောင်ရွက်ခြင်းများ လုံးဝမပြုလုပ်ရန်၊
- (၂) တပ်၊ ဌာနချုပ်များ၏ လုံခြုံရေးလိုအပ်ချက်များနှင့် လေ့ကျင့်ရေးကွင်း လိုအပ်ချက်များအတွက် အမှန်တကယ်လိုအပ်သည့် အနည်းဆုံး မြေဧရိယာ အကျယ်အဝန်းကိုသာ တိုင်းတာတွက်ချက်ရယူ ဆောင်ရွက်သွားရန်၊
- (၃) နိုင်ငံအတွင်း နေရာဒေသအနှံ့အပြားနှင့် လွှတ်တော် အသီးသီး သိမ်းဆည်းခံထားရသည့်မြေများ ပြန်လည်ရရှိရေးနှင့်ပတ်သက်၍ နည်းမျိုးစုံဖြင့် တောင်းဆိုနေမှုများအပေါ် တပ်များအနေဖြင့် အမှန်တကယ် လိုအပ်သည့် မြေဧရိယာအကျယ်အဝန်းကိုသာ ရယူပြီး ကျန်မြေပိုများကို မူလပိုင်ရှင်ထံ ပြန်လည်ပေးအပ်နိုင်ရေး လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် အညီ အမြန်ဆုံး ပြန်လည်စွန့်လွှတ်သွားရန်၊

စွန့်လွှတ်သည့်မြေများ သက်ဆိုင်သူများ လက်ဝယ် အမြန်ဆုံးရောက်ရှိရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ

- (၁) အသုံးချခွင့်ရှိခဲ့ကြောင်း စာရွက်စာတမ်းများ သက်သေခံ အထောက်အထား ခိုင်လုံစွာ ပြသနိုင်သောသူများအား အမြန်ယာယီလွှဲပြောင်းပေးပြီး လုပ်ကိုင်ခွင့်ပြုရန်နှင့် အသုံးချ ပိုင်ခွင့်အမည် ပေါက်ရရှိရေးအတွက် ဌာနဆိုင်ရာ တည်ဆဲဥပဒေ၊လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ ရုံးပိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များ ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ခြင်းကို အမြန်ဆုံး ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၂) အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် သက်သေခံ အထောက်အထားမပြနိုင်သော်လည်း အများက ကြည်ညိုလေးစားသည့် ရပ်မိရပ်ဖများ၏ ထွက်ဆို ထောက်ခံချက်များဖြင့် အသုံးချပိုင်ခွင့် ရှိကြောင်း၊ သက်သေထင်ရှားပြနိုင်ပါက အမြန်ယာယီပြန်လည် လွှဲပြောင်းပေးပြီး ပိုင်ဆိုင်မှုမှန်ကန်မှု ရှိ/မရှိ စိစစ်၍ ကာလအပိုင်းအခြား သတ်မှတ် လုပ်ကိုင်ခွင့်ပြုရန်၊ မှန်ကန်မှုမရှိပါက ပြန်လည်သိမ်းဆည်းသွားရန်နှင့် မှန်ကန်ပါက လွှဲပြောင်းခံရသူ အသုံးချပိုင်ခွင့် အမည်ပေါက်ရန် အတွက်ဌာနဆိုင်ရာ တည်ဆဲဥပဒေ၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် စိစစ်ပြီးရုံးပိုင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များကို အမြန်ဆုံး ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၃) ပြန်လည် စွန့်လွှတ်မည့်မြေများတွင် မြေပိုင်ဆိုင်မှုနှင့်ပတ်သတ်ပြီး နှစ်ဦး (သို့မဟုတ်) နှစ်ဦးထက်ပိုသော လူပုဂ္ဂိုလ်များ၊ အဖွဲ့အစည်းများ အငြင်းပွားမှု ပေါ်ပေါက်ပါက ဥပဒေနှင့်အညီ အမှုရင်ဆိုင်ပြီး ဆိုင်ရာတရားရုံး၏ အဆုံးအဖြတ် ဆောလျင်စွာ ခံယူစေရန်၊
- (၄) သက်ဆိုင်ရာဝန်ကြီးဌာန၊ အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့် မစွန့်လွှတ်သည့် မြေများအတွက် နစ်နာကြေး၊ လျော့ကြေးပေးအပ် ပြီးစီးမှုများအား စိစစ်ပြီး မှတ်တမ်းတင် ထားရှိရန်နှင့် နစ်နာကြေး၊ လျော်ကြေး ပေးအပ်ရာတွင်လည်း ဘဏ္ဍာရေး စည်း မျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့်အညီ ရသုံးမှန်းခြေ ဘဏ္ဍာငွေစာရင်းမှာ ထည့်သွင်းရေးဆွဲ တင်ပြသွားရန်၊
- (၅) လျော်ကြေးပေးရေးမှင့် စပ်လျဉ်း၍ သက်ဆိုင်ရာ ပိုင်ဆိုင်သူ ကာယကံရှင်များ နစ်နာမှု မရှိစေရန်နှင့် အငြင်းပွားနိုင်သည့် နှုန်းထားမျိုး မဖြစ်စေရန် သက်ဆိုင်ရာ တိုင်းဒေသကြီး/ ပြည်နယ် အစိုးရအဖွဲ့မှ ညှိနှိုင်း သတ်မှတ်ပေးသည့် နှုန်းထားများ အတိုင်း ဆောင်ရွက်ရန်၊
- (၆) ယာယီလုပ်ပိုင်ခွင့် ကာလများကိုတစ်ရာသီ အများဆုံး တစ်နှစ်ထက်ပို၍ ခွင့်မပြုရန်၊
- (၇) လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေး ကော်မတီအဆင့်ဆင့်၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက် ချက်များနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပြည်သူများ သိရှိရန် သတင်းထုတ်ပြန်မှုများကို (၁)လ လျှင်တစ်ကြိမ် ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ ထုတ် ပြန်ပေးသွားရန်၊

- (၈) ဒေသဖွံ့ဖြိုးရေးအတွက် လုပ်ငန်းများ အကောင်အထည်ဖော်ရန် လုပ်ပိုင်ခွင့် ပေးအပ်ထားသည့် မြေများတွင် အမှန် တကယ် လုပ်ငန်း ဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိသည့် မြေနေရာများအား နိုင်ငံတော်နှင့် ဒေသခံ ပြည်သူလူထုအကျိုးငှာ လုပ်ထုံး လုပ်နည်းများနှင့် အညီ ပြန်လည်သိမ်းဆည်းသွားရန်၊

စွန့်လွှတ်ခြင်းမရှိသည့် သိမ်းဆည်းမြေများနှင့် စပ်လျဉ်း ၍ စိစစ်ရန် အချက်များ

- (၁) ၁၈၉၄ ခုနှစ်၊ မြေသိမ်းအက်ဥပဒေနှင့် ၁၉၅၃ ခုနှစ် လယ်ယာမြေ နိုင်ငံပိုင်ပြုလုပ်ရေး အက်ဥပဒေ တို့နှင့် မြေသိမ်းထားခြင်းရှိ/ မရှိ စိစစ်ရန်၊
- (၂) သက်ဆိုင်သူများသို့ လျော်ကြေး ပေးပြီး/ မပြီးစိစစ်ရန်၊
- (၃) လျော်ကြေးမပေးရသေးပါကလည်း ပေးလျော်နိုင်ရန် ရသုံးမှန်းခြေငွေစာရင်းတွင် လျောက်ထားတင်ပြ ထားခြင်း ရှိ/ မရှိ စိစစ်ရန်၊
- (၄) လျော်ကြေးပေးပြီးပါကလည်း အဆိုပါ မြေအား သိမ်းဆည်းထားသည့် အဖွဲ့အစည်း အမည်ပေါက် ဆောင်ရွက်ထားပြီး/မပြီး စိစစ်ရန်၊
- (၅) စီမံကိန်း အကောင်အထည်ဖော်မှု ရှိ/ မရှိ ကွင်းဆင်းစိစစ်ရန်၊
- (၆) လုပ်ငန်းအကောင်အထည်ဖော်မှု မရှိသေးပါက အနာဂတ် စီမံကိန်း အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်မည့် အချိန်ဇယားပုံစံ တိကျစွာ ရေးဆွဲထားရှိမှု စိစစ်ရန်၊
- (၇) သက်ဆိုင်သူများသို့ စွန့်လွှတ်နိုင်မှု မရှိကြောင်း ပွင့်လင်းမြင်သာစွာ အသိပေး အကြောင်းကြားခြင်း ရှိ/မရှိ စိစစ်ရန်၊

ဇွန်လ ၁၀ ရက် ၂၀၁၆ခုနှစ်တွင် ထုတ်ပြန်သော လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီ၏ ထုတ်ပြန်ချက်မှ

အမှုတစ်ခုအား လက်ခံရရှိပြီးနောက် မြေ/စစ်ကော်မတီသည် ထိုအမှုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်သင့်မသင့် ဆုံးဖြတ်သင့်သည်။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြုရန် ဆုံးဖြတ်ပါက အောက်ခြေအဆင့်သို့ စုံစမ်းမှုပြုရန် ညွှန်ကြားရမည်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ ခရိုင်မြေ/စစ် ကော်မတီထံမှ သိရသည်မှာ အမှုအများစုသည် တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ကော်မတီထံမှလာကြောင်း သိရသည်။ မြို့နယ်ကော်မတီဝင်များကလည်း ၎င်းတို့သည် တိုက်ရိုက်တင်သွင်းသောအမှုများကို လက်ခံရရှိသော်လည်း အထက်အဆင့်များ မှလည်း လာကြောင်း ပြောဆိုကြသည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် တင်သွင်းသည့် စာရွက်စာတမ်း အထောက်အထားများအား စိစစ်သုံးသပ်ခြင်း၊ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန (ယခင် ကြေးတိုင်နှင့် မြေစာရင်း ဦးစီးဌာန)၏ ကွင်းမြေပုံများအား ဆန်းစစ်ခြင်း၊ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနထံရှိ မြေသိမ်းမှုဆိုင်ရာ ယခင်မှတ်တမ်းမှတ်ရာများ အား ဆန်းစစ်ခြင်းတို့ ပါဝင်လေ့ရှိသည်။

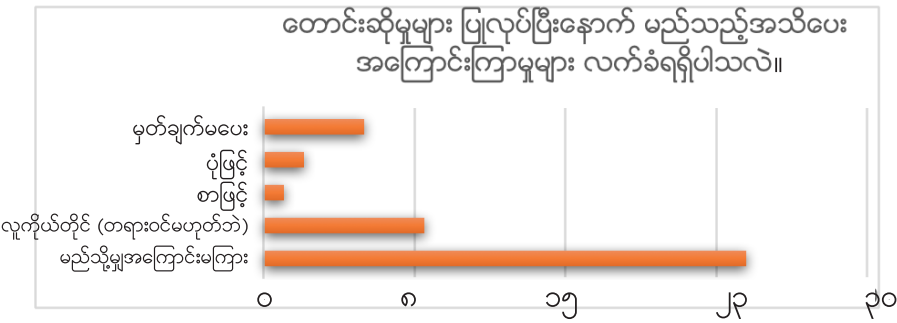
ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် တောင်သူလယ်သမားများအား ဖယ်ကြဉ်ထားပြီး လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန နှင့် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနအား လွတ်လပ်စွာလုပ်ပိုင်ခွင့် အပြည့်နီးပါးပေးအပ်ထားသည်။ ရွှေဘိုမြို့နယ်တွင် ခရိုင်ကော်မတီ၏ လယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များထံမှ ၎င်းတို့သည် ကော်မတီသို့ရောက်ရှိလာသည့် အမှု ၄၀၀ ကျော်တွင် အမှုပေါင်း အနည်းငယ်တွင်သာ ပါဝင်ခဲ့သည်ဟု သိရသည်။ ၎င်းတို့သည် အခြားအမှုများတွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုမရှိ၊ အစီရင်ခံစာများ ရေးသားတင်သွင်းခဲ့ခြင်းရှိမရှိ မသိရဘဲ ၎င်းတို့သိသည်မှာ မြောက်များလှစွာသောစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် ၎င်းတို့အား ချန်လှပ်ထားခြင်းခံရကြောင်းပင် ဖြစ်သည်။

အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များနှင့် လယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များသည် အစိုးရဌာနဆိုင်ရာကိုယ်စားလှယ်များအား ပိုမိုပါဝင်ခွင့်ပေးထားသည့် မြေ/စစ်ကော်မတီလုပ်ငန်းစဉ်တွင် အချိန်နှင့်အရင်းအမြစ်မမျှတမှုကို အလေးထားထောက်ပြခဲ့ကြသည်။ အဆိုပါဌာနဆိုင်ရာကိုယ်စားလှယ်များသည် လစာရဝန်ထမ်းများဖြစ်နေပြီး အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များနှင့်

လယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များမှာ စေတနာ့ဝန်ထမ်းဖြစ်ပြီး အခြားသက်မွေးလုပ်ငန်းတာဝန်များလည်း ရှိနေပေသည်။ ကော်မတီတွင် ပါဝင်လှုပ်ရှားနိုင်ရန်အတွက် ထိုကိုယ်စားလှယ်များမှာ ကိုယ်ပိုင်ငွေကြေးနှင့် အချိန်ကို အသုံးပြုနေကြရသည်။

မြေ/စစ်ကော်မတီတွင် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနနှင့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနတို့၏ လွှမ်းမိုးမှုသည် ယခင်မြေသိမ်းမှုများတွင် ၎င်းတို့ဌာနများကိုယ်တိုင်ပါဝင်ခဲ့မှုနှင့် တပ်မတော်နှင့်နီးကပ်မှုတို့ကြောင့် စိုးရိမ်ဖွယ်ရာ ဖြစ်နေသည်။ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနလက်အောက်တွင်ရှိနေသော ထွေ/အုပ်၏ ပါဝင်မှုသည် (အထူးသဖြင့် တပ်မတော်၏ မြေသိမ်းမှုများတွင်) ထွေ/အုပ်အရာရှိများ၏ ဘက်မလိုက်ဘဲ ဓမ္မဓိဌာန်ကျမှုမှာ မေးခွန်းထုတ်စရာဖြစ်နေသည်။ အထူးသဖြင့် မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ အားနည်းသောစနစ်များ လုပ်ငန်းစဉ်များကြောင့် တစ်ဦးချင်းပုဂ္ဂလိကလုပ်ပိုင်ခွင့် ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ကို လမ်းဖွင့်ပေးနေသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်တွင် တပ်မတော်အရာရှိများ၏ ပါဝင်မှုသည်လည်း အထက်ဖော်ပြပါ အလားတူအကြောင်းရင်းများကြောင့် စိုးရိမ်ဖွယ်ရာပင် ဖြစ်သည်။ လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနှစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်တွင် တပ်မတော်နှင့်သက်ဆိုင်သောအမှုများအား တပ်မတော်သို့ တိုက်ရိုက်လွှဲပြောင်းပေးခဲ့ပြီး ခြားနားသောလုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် အစီရင်ခံခဲ့ခြင်းများ ရှိခဲ့သည်။⁵⁷ ထိုကော်မရှင်သည် လက်ရှိတွင် မရှိတော့သော်လည်း အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များ၊ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များနှင့် ကျွမ်းကျင်သူများ၏ အဆိုအရ မြေ/စစ်ကော်မတီသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများမပြုမီ တပ်မတော်၏ ခွင့်ပြုချက်ကို ရယူရခြင်းသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု၏ လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနှင့် ဓမ္မဓိဌာန်ကျမှုမှာ ရတက်မအေးဖွယ် ဖြစ်သည်။ အလားတူပင် သစ်တောဦးစီးဌာန၊ မြေစာရင်းဦးစီးဌာနနှင့် မြို့နယ်စည်ပင်ကော်မတီများသည် မြေသိမ်းမှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုအချိန်က ထိုဌာနများတွင် လုပ်ကိုင်ခဲ့သူများသည် ယခုအခါ သိမ်းဆည်းခံလယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီအောက်ရှိ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်နှင့် မြို့နယ်အဆင့်ကော်မတီများတွင် ပါဝင်ထမ်းဆောင်နေကြသည်။⁵⁸

ရွှေဘိုတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော ဦးတည်အုပ်စုဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်သူများမှ မြေသိမ်းရန်လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများ (လယ်ယာမြေ စီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့) သည် မြေသိမ်းမှုအား စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် လုပ်ပိုင်ခွင့်ရှိသူများ (မြေ/စစ်ကော်မတီ)ဖြစ်နေခြင်းကို အလိုမကျကြောင်း ပြောဆိုခဲ့ကြသည်။ ခရိုင်အဆင့်မှ ရပ်/ကျေးအဆင့်အထိ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့နှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီ နှစ်ဖွဲ့တွင် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနမှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ပါဝင်ပြီး တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်မှ ရပ်/ကျေးအဆင့်အထိ အဆိုပါနှစ်ဖွဲ့တွင် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန (ယခင် ကြေးတိုင်နှင့်မြေစာရင်း ဦးစီးဌာန)မှ ပါဝင်နေသည်။

57 U San Thein, et al. "Transparency Under Scrutiny: Information Disclosure by the Parliamentary Land Investigation Committee in Myanmar". Mekong Regional Land Governance. February 2017.
58 Htoo Thant. "Committee for solving land disputes accused of conflict of interest". Myanmar Times. September 28, 2016.

၃.၂.၃။ လယ်သမားများသည် လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်ကို မည်သို့အတည်ပြုနိုင်သလဲ သို့မဟုတ် လယ်ယာမြေ အခွင့်အရေးများကို မည်သို့ အသုံးပြုနိုင်သလဲ။

လယ်သမားများသည် ပိုင်ဆိုင်ကြောင်းအထောက်အထားတင်ပြရမည်ဖြစ်ပြီး ကြေးတိုင်မြေစာရင်းဌာန (ယခု လယ်ယာမြေ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန)၏ မြေပုံများသည် သိမ်းဆည်းခံရသည်ဟု တင်ပြလာသည့် မြေဧရိယာအား အတည်ပြု ပေးရသည်။ ပိုင်ဆိုင်ကြောင်းသက်သေပြနိုင်ရန် တောင်းဆိုသူသည် အခွန်ဆောင်ထားသည့် စာရွက်စာတမ်းများ၊ မြေငှားရမ်း လုပ်ကိုင်သည့် စာရွက်စာတမ်းများစသည်များကို အထောက်အထားအဖြစ် တင်ပြနိုင်ရမည် သို့မဟုတ် ရပ်ရွာလူထု၏ သက်သေခံမှုမှတစ်ဆင့် တောင်းဆိုမှုသည် အတည်ဖြစ်ကြောင်း ပြနိုင်ရမည်။⁵⁹ အချို့ဒေသများတွင် မြို့နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏ သက်သေခံချက်ကိုသာလျှင် ထည့်သွင်းစဉ်းစား၍ အချို့ဒေသများတွင်မူ ယာဇီရင်းလယ်သမား၏ သက်သေခံချက်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားကြသည်။⁶⁰ ရပ်ရွာ၏သက်သေခံချက်မှာ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်နေသည့်ကာလအတွင်း ယာယီမြေအသုံးချခွင့်အတွက်သာ အသုံးဝင်သည်။⁶¹ Namati အဖွဲ့မှ လယ်သမားများ၏ ၃၀-၄၀ ရာခိုင်နှုန်းခန့်သည်သာ ယခင်ကပိုင်ဆိုင်ခဲ့ကြောင်း အထောက်အထားအချို့ လက်ဝယ်ပိုင်ဆိုင်ကြကြောင်း ခန့်မှန်းထားသည်။ လယ်သမားများသည် အဆိုပါမြေပုံများကို လက်လှမ်းမီမှုမရှိဘဲ အများစုမှာ ကိုလိုနီခေတ်လောက်က အထောက်အထားများဖြစ်ပြီး မြေဧရိယာအပြည့်ကို ထည့်သွင်းဖော်ပြထားခြင်း မရှိပေ။ ကြေးတိုင်နှင့် မြေစာရင်းဌာန(ယခု လယ်ယာမြေ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန) မှ ကွင်းဆင်း တိုင်းတာခဲ့ခြင်းမရှိသောကြောင့် မြေပုံမရှိသည့် လယ်ယာမြေကေပေါင်းများစွာလည်း ရှိနေသေးသည်။⁶² အကြောင်းမှာ မြေစာရင်းအရာရှိများမှ အဂတိလိုက်စားမှုများကြောင့် သို့မဟုတ် မှတ်တမ်းတင်ရန် ရိုးသားစွာ ပျက်ကွက်ခဲ့သောကြောင့် ဖြစ်နိုင်ပါသည်။

ဗဟိုကော်မတီမှ ညွှန်ကြားချက်များတွင် အောက်ခြေအဆင့်ကော်မတီများသည် အမှုများအား မည်သို့ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရမည်ကို ရှင်းလင်းစွာ ဖော်ပြထားခြင်းမရှိပေ။ ရလဒ်အနေဖြင့် ကော်မတီအသီးသီးသည် နေရာဒေသအသီးသီးတွင် နည်းလမ်းအမျိုးမျိုးဖြင့် ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်နေကြသည်။ ဥပမာ နေရာအချို့တွင် ၁၉၈၈ နောက်ပိုင်း အမှုများအား ဦးစားပေးဆောင်ရွက်နေပြီး အချို့ဒေသများတွင် ဦးရာအမှုကို ဦးစားပေးလုပ်ဆောင်သည်ကို တွေ့ရသည်။⁶³ Namati အဖွဲ့မှ တွေ့ရှိသည်မှာ အချို့ဒေသများတွင် တပ်မတော်နှင့်သက်ဆိုင်သည့်အမှုများထက် မသက်ဆိုင်သည့်အမှုများအား ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ကြကြောင်း ဖြစ်သည်။ အဆုံးသတ်ဆိုရလျှင် ဆွေးနွေးပွဲပါလူအချို့မှာ မီဒီယာပေါ်ရောက်သွားသည့်အမှုများကိုသာ ဦးစားပေးခံရသည်ဟု ခံစားမိကြောင်း ပြောဆိုကြသည်။

၃.၂.၄။ အစီရင်ခံစာနှင့် အကြံပြုချက်များကို မည်သူက ရေးသားတင်သွင်းပါသလဲ။

သုတေသနမှ ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိသည်မှာ အမှုအများစုတွင် ကော်မတီ၏ အတွင်းရေးမှူး (လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနမှ အဖွဲ့ဝင်)မှ အစီရင်ခံစာနှင့် အကြံပြုချက်များကို ရေးသားခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ အမှုနှစ်ခုတွင်သာ ကော်မတီတစ်ခုလုံးပါဝင်၍ အစီရင်ခံစာကြမ်းရေးသား အစီရင်ခံခဲ့သည်။

- အမှုအချို့တွင် အထက်အဆင့်ကော်မတီသို့ အစီရင်ခံစာကို လက်မှတ်ရေးထိုးတင်သွင်းခြင်းမပြုမီ ကော်မတီတစ်ဖွဲ့လုံးမှ ပါဝင်သုံးသပ်တည်းဖြတ်ကြသည်။

59 Focus group participants in Pyay said that only a Township administrator's testimony is admissible, whereas FGD participants in Padaung, Mandalay and Shwebo said that a neighboring farmer's testimony is also admissible.

60 Central Reinvestigation Committee for Confiscated Farmlands and Other Lands. Letter to Union Ministers. June 10, 2016.

61 Namati. "Evidence is Not Sufficient to Secure Land Rights in Myanmar". January 2017.

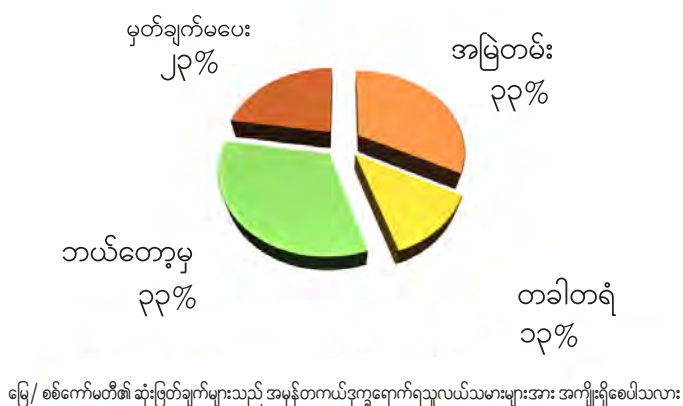
62 Farmers also reported having to pay 'tea money' to the SLRD to ensure their land is prioritized for surveying. In cases of military confiscation, farmers can be charged under the State Secrets Act if they try to document military land maps (ex. photograph these maps) according to the Namati report, Ibid.

63 Ibid.

- စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးရှိ ခရိုင်အဆင့်ကော်မတီတစ်ခုသည် အစီရင်ခံစာများကို လယ်သမားကိုယ်စားလှယ် သို့မဟုတ် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များ၏ လက်မှတ်များမပါဘဲ ပုံမှန်တင်သွင်းလေ့ရှိသည်။ အထက်အဆင့်မှ လက်မှတ်အားလုံးဖြင့် တင်ပြရန် ပြောကြားလာသည့်အခါ အဆိုပါလယ်သမားနှင့်အရပ်ဖက်လူမှု အဖွဲ့အစည်းကိုယ်စားလှယ်များသည် အစီရင်ခံစာအား သုံးသပ်ရန် တက်ရောက်နိုင်ခြင်းမရှိကြောင်းပြန်စာနှင့်အတူ လက်မှတ်တစ်ခုမှပါဝင်ခြင်းမရှိဘဲ အစီရင်ခံစာကို ဆက်လက်တင်သွင်းခဲ့သည်။
- တစ်ခါတစ်ရံတွင် မည်သည့်ပံ့ပိုးမှုမှ မရရှိဘဲ အထက်အဆင့်ကော်မတီသို့ အစီရင်ခံစာတင်သွင်းခဲ့သည်များလည်း ရှိသည်။
- လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းမှ ဖယ်ကြဉ်ထားသည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်တစ်ဦးဖြစ်သော လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ် ဦးသန့်ဇင်ထွန်းမှ မြေ/စစ်ကော်မတီအား တွေ့ရှိချက်မိတ္တူများတောင်းဆိုရာ ကိုင်တွယ်စိစစ်ဆဲဟုသာ ကော်မတီမှ အကြောင်းပြန်ခဲ့ကြောင်း သိရသည်။⁶⁴
- လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနမှ ကော်မတီဝင် ရေးသားသော အစီရင်ခံစာသည် အမှန်တကယ်အခြေအနေကို ထင်ဟပ်နိုင်ခြင်းမရှိပါ။ ပြည်မြို့နယ် မြို့နယ်အဆင့်ကော်မတီဝင်တစ်ဦးမှ ၎င်းအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းမှ ဖယ်ထားခံရခြင်းကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အစီရင်ခံစာသည် စုံစမ်းတွေ့ရှိသည်များကို အမှန်ထင်ဟပ်ခြင်း မရှိ၍သော်လည်းကောင်း၊ ၎င်းသည် မြေ/စစ်ကော်မတီ သို့ရောက်ရှိလာသည့် အမှု (၄၄) မှုတွင် ၁၀ မှုကိုသာ လက်မှတ်ထိုးခဲ့ရကြောင်း ပြောပါသည်။⁶⁵ ကျန် (၃၄) မှုသည် ၎င်း၏လက်မှတ်မပါဘဲ အစီရင်ခံခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့ကြောင်း သိရပါသည်။
- လယ်သမားများသည် ၎င်းတို့၏အမှုများ သုံးသပ်နေစဉ်တွင် မရှိကြပေ။ ထို့အပြင် အမှုအစီရင်ခံစာအား ဖတ်ရှုခွင့်လည်းမရသည့်အပြင် အယူခံဝင်ရန်လည်း မတတ်နိုင်ကြပေ။

အစီရင်ခံစာရေးသားမှုအတွက် ရှင်းလင်းသောစနစ်မရှိခြင်းသည် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၏ မြေယာ လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် အားလုံးအကျိုးဝင်စေလိုသော ကိုယ်စားပြုမှုရှိစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်သည် ပြည့်ဝရန် အလွမ်းကွာနေသေးသည်။ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုမရှိခြင်းကြောင့် လယ်သမားများသည် ၎င်းတို့ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ၊ ရွေးကောက်ခံလွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍ၊ ကော်မတီဝင်အစိုးရဝန်ထမ်းများ၏ အခန်းကဏ္ဍကို နားလည်နိုင်ရန် မဖြစ်နိုင်ပေ။ ထို့အခါ ချမှတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် မည်သူ့ကိုမှ တာဝန်ခံမှုရှိလာစေရေး တောင်းဆိုရန် မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ ရလဒ်အားဖြင့် လယ်သမားများက ကော်မတီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် ၎င်းတို့၏အကျိုးစီးပွားကို ထင်ဟပ်နိုင်ခြင်းမရှိဟု ခံစားကြရသည်။

၃.၂.၅။ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုပြီးသည့်နောက် မည်သို့ဖြစ်နိုင်ပါသလဲ။

64 Htet Naing Zaw. "Lower House Speaker Urges Govt to Return Inactive Land to Rightful Owners". The Irrawaddy. June 13, 2017.
65 She added that it is possible that more cases came through the committee that she was not aware of, but she only knew of 44 cases.

ကနဦးစုံစမ်းစစ်ဆေးမှုနှင့် အစီရင်ခံစာတင်သွင်းပြီးနောက် အမှုများသည် ပုံမှန်အားဖြင့် ကော်မတီအဆင့်ဆင့်အလိုက်အထက်သို့ တက်သွားသည်။ အထက်အဆင့်ကော်မတီများသည် အောက်ခြေအဆင့်ကော်မတီဝင်များအားလုံး၏ လက်မှတ်များ လိုနေလျှင်၊ အဓိကသတင်းအချက်အလက်များ၊ စာရွက်စာတမ်းများလိုနေလျှင် ပြန်လည်စုံစမ်းစစ်ဆေးရန် ပြန်ပို့နိုင်သည်။

အမှုပြီးဆုံးသွားသည့် လယ်သမားများကို တွေ့ဆုံမေးမြန်းရန် ကြိုးစားခဲ့သော်လည်း ဤသုတေသနတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများ အကြားတွင် ပြီးဆုံးကြောင်း သက်သေစာရွက်စာတမ်းများ မတွေ့ရှိခဲ့ပါ။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော လယ်သမားများထဲတွင်လည်း မြေယာပြန်ရခဲ့သူများ မရှိခဲ့ပါ။ သို့သော် တွေ့ဆုံမေးမြန်းမှုများနှင့် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုများတွင် ပြောဆိုကြသည်မှာ အုပ်ချုပ်ရေးဌာနဆိုင်ရာမှ တာဝန်ရှိသူများသည် ၎င်းတို့အား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ ပြီးဆုံးပြီးဖြစ်ကြောင်း နှုတ်ဖြင့်သာ ပြောဆို ခဲ့သည်ဟု သိရသည်။ မြေယာတောင်းဆိုမှုတစ်ခုသည် တင်သွင်းသည့်ကော်မတီမှတစ်ဆင့် နောက်တဆင့်သို့ ရောက်သွား သည့်အခါ နောက်ကြောင်းလိုက်စုံစမ်းရန် ပိုမိုခက်ခဲလာပြီး လုပ်ငန်းစဉ်များလည်း မပြီးဆုံးနိုင်တော့သလို ဖြစ်လာသည်။ ဖြေဆိုသူအများစုက ၎င်းတို့အမှုများသည် စိစစ်ဆဲဟုသာသိထားပြီး လက်ရှိမည်သည့်အခြေအနေတွင် ရောက်ရှိနေကြောင်း အသေအချာမပြောနိုင်ကြပေ။

တောင်းဆိုသူများမှ ၎င်းတို့၏ တောင်းဆိုမှုများကို လိုက်လံစုံစမ်းရန်မဖြစ်နိုင်သည့်အချက်သည် လုပ်ငန်းစဉ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အဓိက ပြဿနာတစ်ရပ်ကို မီးမောင်းထိုးပြနေသည်။ လယ်သမားများသည် လက်ဖြင့်ရေးသားထားသောစာများကို အဖွဲ့အစည်း အမျိုးမျိုးသို့ တင်ပြခဲ့သော်လည်း မြေ/စစ်ကော်မတီများသည် တစ်ဦးချင်း၏ တောင်းဆိုမှုများကို ပြန်လည်စိစစ်ရန်ခက်ခဲခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ဗဟိုကော်မတီ၏ ၂၀၁၇ ဧပြီလတွင် ထုတ်ပြန်သည့် ပထမဆုံးအစီရင်ခံစာနှင့်ပတ်သက်၍ မီဒီယာသတင်းများတွင် အမှုပေါင်း ၂၀၀၀ ကျော်ခန့် ဖြေရှင်းခဲ့ပြီးကြောင်း အတည်ပြုထားသည်။ သို့သော်လည်း ထိုအစီရင်ခံစာမှာ (လယ်ယာမြေနှင့်အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင် အစီရင်ခံစာများနှင့်မတူဘဲ) အများ ပြည်သူထံထုတ်ပြန်ခြင်းမဟုတ်သည့်အတွက် မီဒီယာသတင်းများသည် သုတေသနသမားများအတွက် ဖြေရှင်းပြီးအမှုများကို ရှာဖွေမေးမြန်းနိုင်ရန် အချက်အလက်မလုံလောက်ချေ။⁶⁶ အမှန်တွင် မိမိတို့သည် မြေယာပြန်လည်ရရှိသည့် မည်သည့်လယ် သမားကိုမှ တွေ့ရှိခဲ့ခြင်းလည်း မရှိပါ။ Namati အဖွဲ့၏ အစီရင်ခံစာတွင် ပြဿနာမှာ စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းတွင် မဟုတ်ဘဲ ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်းတွင်သာ ရှိနေခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ၎င်းအစီရင်ခံစာတွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချသည့်အဆင့်တွင် လူအင်အားချို့တဲ့မှု၊ ချို့ယွင်းလှသည့် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်ချရန် မရှင်းလင်းသည့်လမ်းညွှန်ချက်များ၊ အများကြိုက်၊ အစိုးရကြိုက်၊ တပ်မတော်ကြိုက် မဟုတ်သည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ချလိုမှုမရှိခြင်းတို့ကို ထောက်ပြထားသည်။⁶⁷

၃.၂.၆။ အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ချခြင်း

အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ကို မည်သည့်အဆင့်ကော်မတီ သို့မဟုတ် မည်သူက ချမှတ်နိုင်သည်ကို လုံးဝရှင်းလင်းခြင်းမရှိပါ။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ကော်မတီများထားရှိခြင်းသည် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခြင်းကို ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုဖြေလျှော့သည့်အနေဖြင့် ထိုအဆင့်တွင်ပင် ဖြေရှင်းနိုင်စေရန် ရည်ရွယ်သည်ဟု ယူဆခဲ့ပါသည်။⁶⁸ သို့သော် အောက်ခြေအဆင့်ကော်မတီဝင်များပင် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ကို မည်သူက ချမှတ်သည်ကို မသိကြဘဲ ဖြေဆိုသူအများစုက ဗဟိုကော်မတီကသာလျှင် ချမှတ်နိုင်ကြောင်း ဖြေဆိုခဲ့ကြသည်။

66 Global New Light of Myanmar. "2,075 land grabbing complaints settled in one year". April 13, 2017.

67 Namati 2017, Ibid.,

68 Leckie, Scott. "Restitution in Myanmar: Building Lasting Peace, National Reconciliation, and Economic Prosperity Through a Comprehensive Housing, Land and Property Restitution Programme". Displacement Solutions and the Norwegian Refugee Council. March 2017.

အဓိကဖြေဆိုသူအချို့မှ ပြောကြားသည်မှာ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် မြေ/စစ်ကော်မတီ သို့မဟုတ် ဝန်ကြီးချုပ်သည် အောက်အဆင့်များမှ တင်ပြလာသော အစီရင်ခံစာများကို သုံးသပ်ပြီး မြေသိမ်းဆည်းသူနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုပြုလုပ်သည်။ ထိုညှိနှိုင်းမှုရလဒ်ကို ဗဟိုကော်မတီသို့ တင်ပြ၍ အတည်ပြုချက်ရယူသည်ဟု ဆိုသည်။ ဗဟိုကော်မတီ၏ လုပ်ဆောင်မှုများနှင့် ပတ်သက်လျှင် သတင်းအချက်အလက်နည်းပါးလှခြင်းကြောင့် ထိုအဆင့်တွင် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်သည် ရှင်းလင်းမှုမရှိပေ။ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ မြေယာကျွမ်းကျင်သူများ၏ အဆိုအရ ဗဟိုကော်မတီအစည်းအဝေးသို့ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ တက်ရောက်နိုင်ခြင်းမရှိဟု မှတ်ယူရသည်။

ရရှိသလောက်သော သတင်းအချက်အလက်များအရ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် လယ်သမားများ၏ အခွင့်အရေး သို့မဟုတ် မူလမြေသိမ်းမှု၏ တရားမဝင်မှုစသည်တို့အပေါ် မမူတည်ဘဲ မြေသိမ်းသူနှင့် စေ့စပ်ညှိနှိုင်းမှုအပေါ်တွင်သာ မူတည်နေပုံ ရသည်။ ထို့ကြောင့် လက်ရှိမြေပိုင်သူအတွက် တန်ဖိုးအနည်းငယ်သာရှိသောမြေများသာလျှင် ပြန်လည်ပေးအပ်ခံရသည်။ ဥပမာ ဘားအံမြို့နယ်ရှိ မကြာသေးမီကအမှုတစ်ခုတွင် နိုင်ငံတော်မှ မလိုအပ်သောကြောင့် မြေအစိတ်အပိုင်းအချို့အား စွန့်လွှတ်လိုက်သည်ဟု စုံစမ်းစစ်ဆေးသူများက ပြောဆိုခဲ့သည်။⁶⁹ စစ်ကိုင်း၊ ပဲခူး၊ မန္တလေးနှင့် ရန်ကုန်တွင်ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနအရ တန်ဖိုးနည်းပါးပြီး စွန့်လွှတ်ရန်လွယ်ကူသော မြေယာများကိုသာ ပြန်လည်ပေးအပ်ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။⁷⁰

ထို့အပြင် အနည်းဆုံးအားဖြင့် အမှုတစ်ခုတွင် မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်အား ဒေသအုပ်ချုပ်ရေးပိုင်းမှ ပြောင်းလဲပစ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် မြေ/စစ်ကော်မတီသည် ၁၉၉၀ နှစ်များက သိမ်းယူခဲ့သော မြေအစိတ်အပိုင်းတစ်ခုအား ပြန်လည်ပေးအပ်ရန် အကြံပြုခဲ့သည်။ ထိုဆုံးဖြတ်ချက်သည် ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီးအစိုးရအဖွဲ့ထံအရောက်တွင် လယ်စိုက်ရန် မသင့်တော်သောကြောင့် အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်အား လျစ်လျူရှုခဲ့သည်။⁷¹

အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်အား မည်သူချမှတ်သည် မည်သည့်အပေါ်အခြေခံ၍ချမှတ်သည်ဟု သိရန် ခက်ခဲသောနောက် အကြောင်းတစ်ခုမှာ ဥပဒေရေးရာနှင့် အထူးကိစ္စရပ်များဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေးကော်မရှင်၏ အခန်းကဏ္ဍပင် ဖြစ်သည်။ မြေယာသက်ဆိုင်သူများ၏ တောင်းဆိုမှုနှင့်ပတ်သက်၍ USAID ၏ အစီရင်ခံစာတစ်ခုတွင် အမှု၏ ရှုပ်ထွေးမှုအပေါ်မူတည်၍ ပုံစံနှစ်မျိုးရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်အကြောင်း ရေးသားထားသည်။

ဗဟိုကော်မတီသည် အထူးအမှုကိစ္စများ အမှုဟောင်းများအတွက် မူလစီရင်ခွင့်ရှိသည် (ဆိုလိုသည်မှာ တန်ဖိုးမြင့်မား၍ဖြစ်စေ ထိခိုက်နစ်နာသူဦးရေများပြား၍ဖြစ်စေ အခြားအကြောင်းရင်းကြောင့်တမူထူးခြားသည့်အမှုဖြစ်နေ၍ဖြစ်စေ၊ နှစ်ပေါင်းများစွာ ဖိုင်တွဲထားခဲ့ပြီး မပြီးပြတ်သေးသည့်အမှုဖြစ်နေ၍ဖြစ်စေ ထူးခြားသောအမှုများကို စီရင်ခွင့်ရှိသည်ဟု ဆိုလိုသည်။)။ အဆိုပါအမှုများသည် ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေရေးရာနှင့် အထူးကိစ္စရပ်များဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေး ကော်မရှင်သို့ တိုက်ရိုက်တင်သွင်းနိုင်ပြီး အဆိုပါကော်မရှင်ကို သူဦးရွှေမန်းမှ ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ်ဆောင်ရွက်ပြီး ပြည်ထောင်စု ဝန်ကြီးများ၊ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်များကို ဗဟိုကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းတစ်စိတ်တစ်ပိုင်းအနေဖြင့် အမှုကိစ္စများ ဖြေရှင်းရန် ဆင့်ခေါ်နိုင်သည်။

ပုံမှန်အမှုများမှာမူ ကျေးရွာအုပ်စုအဆင့်မှသည် မြို့နယ်၊ ခရိုင်အဆင့်များအထိ သွားနိုင်ပြီး ခရိုင်အဆင့်တွင် မဖြေရှင်းနိုင်ပါ က တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်၊ ထိုအဆင့်တွင် မပြီးပြတ်ပါက နောက်ဆုံးတွင် ပြည်ထောင်စုအဆင့်အထိ တက်ပြီး အပြီးသတ်ဖြေရှင်းမှုကို ရယူနိုင်သည်။ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေရေးရာနှင့် အထူးကိစ္စရပ်များဆိုင်ရာ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေး ကော်မရှင်မှ လိုအပ်လျှင် စောင့်ကြည့်လေ့လာသူတစ်ဦး စေလွှတ်နိုင်သည်။⁷²

69 Karen News, "NLD hands back 232 acres confiscated farmland – rightful owners not happy". June 23, 2016.

70 A 2017 Mekong Regional Land Governance (MRLG) report on the work of the Parliamentary Land Investigation Committees also concluded that in focusing on urban areas where land was taken by Ministries other than the military, "the Commission has evaded some very critical land confiscations issues rather than tackling them." It further stated that "(t)he key underlying problem is the lack of a clear indication about the methodology designed and deployed by the Commission to identify and scrutinize land confiscation cases." San Thein, Pyae Sone and Diepart, J.-C. (2017). Transparency Under Scrutiny. Information disclosure by the Parliamentary Land Investigation Commission in Myanmar. MRLG Case Study Series #1. Vientiane: Mekong Region Land Governance.

71 Myint, Moe. "Rangoon gov't allegedly reneges on land agreement". June 3, 2017.

72 USAID, "Land Stakeholder Analysis: Governance Structures and Actors in Burma" May 2017, p.12. Accessed from MyLAFF <http://mylaff.org/document/view/4015>

မည်သည့်အဖွဲ့အစည်းများနှင့် မည်သူများသည် အမှုများအပေါ် အပြီးသတ်ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ခွင့်ရှိသည်ကို မသိရှိရခြင်းသည် လယ်သမားများနှင့် အများပြည်သူအတွက် အဆိုပါဆုံးဖြတ်ချက်များအတွက် မည်သူကို တာဝန်ခံမှုရှိစေရန် တောင်းဆိုခြင်းငှာ မစွမ်းသာတော့ပေ။

၃.၂.၇။ မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်း

မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းတွင် မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ အခန်းကဏ္ဍမှာ မရှင်းလင်းလှပေ။ တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့ခြင်း၌ မည်သည့်ဖြေဆိုသူမှ မြေပြန်လည်ရရှိခဲ့ခြင်းမရှိသလို ၎င်းတို့ဒေသရှိ အခြားမည်သည့်လယ်သမားမှ ပြန်လည်ရရှိသည်ကို မကြားမိခဲ့ဖူးကြပါ။ မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးရေးလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် ဖော်ပြထားသည်မှာ အများပြည်သူ အကျိုးအတွက် နိုင်ငံတော်မှ အသုံးပြုလျက်ရှိသည့်မြေများကို ပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းမပြုနိုင်ဘဲ လယ်သမားများသည် လျော်ကြေးငွေ (မရရှိခဲ့လျှင်) ရရှိနိုင်မည်ဖြစ်သည်။ သုတေသနတွင် ပါဝင်ခဲ့သော မည်သည့်လယ်သမားမှ လျော်ကြေး/ နစ်နာကြေး ရရှိဖူးခြင်း မရှိခဲ့ပါ။

လယ်သမားတစ်ဦး၏ မြေယာတောင်းဆိုမှုသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုလုပ်ငန်းစဉ်များအပြီးတွင် တရားမဝင်မြေသိမ်းမှုဟု တွေ့ရှိရပါက ၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေအရ လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်လက်မှတ် (ပုံစံ ၇)⁷³ ကို ချက်ချင်းထုတ်ပေးရမည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ မူဝါဒ၏ အချက် (၅) တွင် နိုင်ငံတော်နှင့် ပြည်သူအတွက် အသုံးပြုခြင်းမရှိသည့် သိမ်းဆည်းခံမြေများအား သက်ဆိုင်ရာ ဌာန သို့မဟုတ် အဖွဲ့အစည်းမှ ပြန်လည်စွန့်လွှတ်ရာတွင် မြေများအား ပြည်ထောင်စုအစိုးရနှင့် ဗဟိုကော်မတီသို့ နှစ်လအတွင်း အပ်နှံရန်နှင့် ထိုမှတဆင့် မူလပိုင်ရှင်များထံ မြေယာဥပဒေများ၊ စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများနှင့်အညီ စနစ်တကျ ပြန်လည်ပေးအပ်ရန်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့် မြေ/စစ်ကော်မတီများ၊ မြို့နယ်မြေ/စစ်ကော်မတီများသည် သက်ဆိုင်ရာပိုင်ရှင်များထံ အလျင်အမြန်မြေပြန်ပေးအပ်မှုလုပ်ငန်းစဉ်ကို ကြည့်ရှုထိန်းကျောင်းရန် တာဝန်ရှိသည်။ ထိုအခါ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနမှ ထိုလုပ်ငန်းစဉ်အား ထိန်းချုပ်ရန် နောက်ထပ်အခွင့်အလမ်းတစ်ခုကို ဖန်တီးပေးသလို ဖြစ်နေသည်။⁷⁴

၂၀၁၂ လယ်ယာမြေဥပဒေအောက်တွင် မြေယာပြန်လည်စွန့်လွှတ်သည့်အခါ ထိုမြေသည် အများပြည်သူမှ ရယူနိုင်လာပြီး လူတစ်ဦးချင်းသည် ပုံစံ (၇) လယ်ယာမြေလုပ်ပိုင်ခွင့်လက်မှတ်ကို လျှောက်ထားနိုင်သည်။ လျှောက်ထားသူ လယ်သမားသည် စိုက်ပျိုးရေး၊ မွေးမြူရေးနှင့် ဆည်မြောင်းဝန်ကြီးဌာန၊ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနမှ ကြီးကြပ်သည့် ရှည်လျားလှသော အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား စတင်ရပြီး ယာယီပုံစံ (၃) ကိုရယူကာ နောက်ဆက်တွဲ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများကို ဖြတ်သန်းပြီးနောက်တွင် ပုံစံ (၇)ဖြင့် လဲလှယ်ရသည်။ မြန်မာ့အလင်းသတင်းစာတွင် ကြေငြာသည်မှာ နိုင်ငံသားများသည် ဒေသရှိ မြေ/စစ်ကော်မတီရုံးတွင် (အများအားဖြင့် တွေ့အုပ်ရုံးတည်ရှိရာတွင်) ၎င်းတို့၏မြေယာများကို စွန့်လွှတ်လိုက်ခြင်းရှိမရှိ ကြည့်ရှုနိုင်ပြီး မြေယာအသုံးချရန် လျှောက်ထားနိုင်သည်ဟု ဖြစ်သည်။

ဒေသအနည်းငယ်တွင်သာ မြေ/စစ်ကော်မတီများသည် မြေယာပြန်လည်စွန့်လွှတ်ကြောင်း ကြေငြာချက်ထုတ်ပြန်သည်ကို တွေ့ရသည်။ လယ်သမားများသည် ၎င်းတို့၏ တောင်းဆိုမှုများအခြေအနေတိုးတက်မှုကို မသိရသည့်အတွက် တောင်းဆိုမှု အောင်မြင်သွားလျှင်ပင် ဆောလျင်စွာ အမည်ပေါက်လျှောက်ထားခြင်းမပြုနိုင်ကြပေ။ ဖြေဆိုသူအချို့က ပြောဆိုသည်မှာ မြေယာ စွန့်လွှတ်ကြောင်းသိရသည်နှင့် လယ်သမားများအကြား မြေယာအငြင်းပွားမှုများဖြစ်လာနိုင်ပြီး တောင်းဆိုခဲ့သူ မည်သူပင်ဖြစ်စေ လူတိုင်း ထိုမြေအတွက် မြေယာလုပ်ကိုင်ခွင့်လက်မှတ်ကို လျှောက်ထားနိုင်သည်ဟု ဖြစ်သည်။ ဒေသများစွာရှိ ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနအရ ထိုသို့အငြင်းပွားမှုများဖြစ်လာပါက အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခနှင့် အဂတိလိုက်စားမှုများ ဖြစ်လာနိုင်ကြောင်း

73 For more information on problems with the land registration process see: Allaverdian, Celine. "Formalisation of Land Rights in Myanmar". Presentation by GRET March 11, 2016.

74 Global New Light of Myanmar. "2,075 land grabbing complaints settled in one year". April 13, 2017.

ဖော်ထုတ်တွေ့ရှိခဲ့သည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦးမှ မြေယာအငြင်းပွားမှုများဖြေရှင်းရာတွင် အဓိက တွေ့ကြုံရသည့် အတားအဆီးမှာ အခွင့်အရေးရသင့်သည့် ပိုင်ရှင်အစစ်အမှန်ကို ခွဲခြားဖော်ထုတ်ရခြင်းပင် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။⁷⁵ ဒေါက်တာငြိမ်းဇာနည်နိုင်၏စိစစ်သုံးသပ်ချက်တစ်ခုတွင်လည်း ၎င်းကို အဓိကအခက်အခဲတစ်ခုအဖြစ် ဖော်ပြထားသည်။ တရားမမှုမဟုတ်လျှင် တရားရုံးသည် စီရင်ခွင့်မရှိ။ ထိုကဲ့သို့သော ယှဉ်ပြိုင်အဆိုပြုမှုများကို ဖြေရှင်းရန် လမ်းညွှန်ချက်များလည်း မရှိဟု ၎င်းမှ ဆိုသည်။⁷⁶

အငြင်းပွားလျှက်ရှိသော လယ်သမားများအကြား ပဋိပက္ခသည် ၂၀၁၆ အမျိုးသားမြေအသုံးပြုမှုမူဝါဒတွင် ဖော်ပြထားသည့် အတိုင်း ရပ်ရွာပါဝင်ဖြေရှင်းမှုလုပ်ငန်းစဉ်များမှတစ်ဆင့် ပြီးပြတ်စေသင့်သည်။ အစဉ်အလာအရ အသိအမှတ်ပြုထားသော မြေအသုံးပြုမှုကို ဦးစားပေးလျက် ဖြေရှင်းမည့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို အကျိုးဆိုင်သူများအားလုံးပါဝင်သည့် လူထုသဘောထားရယူမှုများမှတစ်ဆင့် ဆွေးနွေးဆုံးဖြတ်သင့်သည်။

၃.၂.၈။ အဖွဲ့ဝင်ဖြစ်မှုနှင့် အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခ⁷⁷

နိုင်ငံဝန်ထမ်းတစ်ဦး ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရသူတစ်ဦးသည် ပုဂ္ဂလအကျိုးစီးပွားပါဝင်ရောယှက်လာသည့်အခြေအနေတွင် ၎င်းလုပ်ဆောင်မှုနှင့် တာဝန်များ၏ ဘက်မလိုက်ဘဲ ဓမ္မဓိဌာန်ကျမှုအပေါ် လွှမ်းမိုးလာနိုင်ကာ အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခများ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည်။ ပုဂ္ဂလအကျိုးစီးပွားဆိုရာဝယ် မိသားစု၊ အမျိုးရင်းများ၊ မိတ်ဆွေများ၊ စီးပွားရေး နိုင်ငံရေးအရ ဆက်နွှယ်နေသည့်သူများ အဖွဲ့များ၏ အကျိုးလည်း ပါဝင်ပေသည်။

ဤသုတေသနကို ပြုလုပ်ရာတွင် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်ဆင့်တိုင်း၏ ထိရောက်မှုအတွက် အဓိကအတားအဆီးမှာ အဖွဲ့ဝင် ဖြစ်မှုနှင့် အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခများသာလျှင်ဖြစ်ကြောင်း ရှင်းလင်းထင်ရှားသည်။ တံခွန်လယ်သမားအဖွဲ့မှ ဦးကျော်ဆွေလတ်သည် ထင်ရှားသော အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခများအပေါ် စိုးရိမ်မိကြောင်း ဖော်ပြခဲ့သည်။

"ယခင်အစိုးရအဆက်ဆက်လက်ထက်တွင် သစ်တောဦးစီးဌာန၊ ကြေးတိုင်နှင့် မြေစာရင်းဦးစီးဌာနနှင့် မြို့နယ်စည်ပင်သာယာရေး ကော်မတီများသည် မြေသိမ်းဆည်းမှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်က အဆိုပါအဖွဲ့များတွင် ထမ်းဆောင်ခဲ့သူများသည် ယခုအခါ ဗဟိုကော်မတီအောက်ရှိ တိုင်းဒေသကြီးနှင့် မြို့နယ်အဆင့်မြေစစ်ကော်မတီများတွင် ပါဝင်နေကြသည်။ ထို့အတွက် မြေသိမ်းမှုတွင် ပါဝင်ကောင်းပါဝင်ခဲ့နိုင်သူများသည် မြေယာပြန်လည်စွန့်လွှတ်မှုအတွက် တာဝန်ရှိသူများအဖြစ် အစိုးရမှ သတ်မှတ်ပေးလိုက်သလို ဖြစ်နေသည်။ ထို့ကြောင့် ကျွန်ုပ်တို့ ရတက်မအေးဖြစ်ရခြင်း ဖြစ်သည်။"⁷⁸

ဥပဒေနှင့်လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို လိုက်နာခြင်းမရှိဘဲ လယ်သမားများနှင့် ကျေးလက်ပြည်သူများထံမှ မြေသိမ်းခဲ့မှုများတွင် ဝန်ကြီးဌာနများအားလုံး ပါဝင်ခဲ့ကြ၊ ပါဝင်နေကြသည်။ ထိုဝန်ကြီးဌာနမှ အရာရှိများက ဗဟိုကော်မတီအပါအဝင် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်အဆင့်တွင် အဖွဲ့ဝင်အဖြစ်ပါရှိနေခြင်းသည် အုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များကို အသေးစိတ် ကြည့်ရှုခြင်း မရှိလျှင်ပင်အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခများဖြစ်နိုင်ဖွယ်ကိုဦးတည်နေသည်။ မြေသိမ်းသူသည်မြေသိမ်းမှုကိုစစ်ဆေးသူဖြစ်နေလေ့ရှိခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ်အဆင့်မြေ/စစ်ကော်မတီများတွင် တပ်မတော်အရာရှိများ ပါဝင်နေခြင်းသည် အလားတူ အကြောင်းရင်းများကြောင့် စိုးရိမ်ဖွယ်ရာပင် ဖြစ်သည်။ လယ်ယာမြေနှင့်အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများ နစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်တွင် တပ်မတော်နှင့်သက်ဆိုင်သောအမှုများကို တပ်မတော်သို့

75 Htoo Thant. "Two laws to be amended to solve land disputes". Myanmar Times. February 14, 2017.

76 Nyein Zarni Naing. "Understanding Land Return Process, Policy, and Governance. Prepared for MRLG. July 2017.

77 See Annexe 2 for a table summarising LRC membership

78 "Committee for Solving Land Dispute accused of conflict of interest." Myanmar Times. 28, Sept 2016. <http://www.mmimes.com/index.php/national-news/nay-pyi-taw/22765-committee-for-solving-land-disputes-accused-of-conflict-of-interest.html>

တိုက်ရိုက်လွှဲပြောင်းပေးပြီး ခြားနားသော လုပ်ငန်းစဉ်များ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများဖြင့် အစီရင်ခံခြင်းပြုရမည် ဖြစ်သည်။⁷⁹ ထိုကော်မရှင်သည် ယခုအခါမရှိတော့သော်လည်း ဤသုတေသနတွင်ပါဝင်ခဲ့သည့် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း ကိုယ်စားလှယ်များ၊ မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များနှင့် မြေယာကျွမ်းကျင်သူများ၏အဆိုအရ မြေ/စစ်ကော်မတီသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းမပြုမီတွင် တပ်မတော်၏ ခွင့်ပြုချက်ရယူရသည့်အတွက် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းမစင်ကပင် လုပ်ငန်းစဉ်အပေါ် တပ်မတော်၏ လွှမ်းမိုးနိုင်မှုကို စိုးရိမ်ရဖွယ်ရှိသည်။

အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနနှင့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန၏ မြေ/စစ်ကော်မတီအပေါ် လွှမ်းမိုးမှုမှာလည်း ၎င်းဌာနနှစ်ခုလုံး၏ မြေသိမ်းမှုများတွင်ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့မှုနှင့် တပ်မတော်နှင့်နီးကပ်သော ဆက်သွယ်မှုအရ အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခများ ဖြစ်လာစေနိုင်သည်။ တပ်မတော်မှ ချုပ်ကိုင်ထားသည့် ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနအောက်တွင်ရှိသည့် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန၏ပါဝင်မှုသည် အထူးသဖြင့် တပ်မတော်၏ မြေသိမ်းမှုများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးသည့်အခါ ထွေ/အုပ်အရာရှိများ၏ ဘက်မလိုက်ဘဲ အစွဲကင်းစွာဆောင်ရွက်နိုင်မှုရှိမရှိ စိုးရိမ်ရသည်။ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနနှင့် လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်အာဏာမှာ မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ မရှင်းလင်းသည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် မူဝါဒများကြောင့် ပိုမိုမြင့်တက်လာဖွယ်ရှိနေသည်။ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် တစ်ဦးတစ်ယောက်၏ အမြင်နှင့် ကိုယ်ပိုင်ဆုံးဖြတ်မှုအပေါ် အခြေခံနေသည်။

အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲတစ်ခုတွင် လယ်သမားများမှ ရှင်းပြသည်မှာ ၂၀၁၃ ခုနှစ်တွင် ကြေးတိုင်နှင့် မြေစာရင်းဦးစီးဌာနထံ ပုံစံ (၇) လျှောက်ထားသည့်အခါ မြေစာရင်းဌာနမှ မြေသိမ်းမည့် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနအား အကြောင်းကြားခဲ့သည်ဟု သိရသည်။ ဆွေးနွေးပွဲများစွာတွင် လယ်သမားများနှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များက အဆိုပါဌာနနှစ်ခုသည် အတူတွဲဖက်လုပ်ကိုင် တတ်ကြကြောင်းနှင့် အမှုတစ်ခုအား ရှေ့ဆက်သွားစေရန် တားဆီးတတ်ကြကြောင်း ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ ရွှေဘိုရှိဆွေးနွေးပွဲတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများက မြေသိမ်းခွင့်ရှိသူများက မြေသိမ်းမှုအားစစ်ဆေးရန် အခွင့်ရှိနေခြင်းသည် အလိုမကျဖြစ်ရသည်ဟု ဆိုသည်။ လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုအဖွဲ့နှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီနှစ်ခုလုံးအား ရပ်ကျေးအဆင့်မှ ခရိုင်အဆင့်အထိ ထွေ/အုပ်အရာရှိများက ဥက္ကဋ္ဌအဖြစ် ဆောင်ရွက်ပြီး လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲရေးနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာန၏ ကိုယ်စားလှယ်မှာမူ တိုင်းဒေသကြီး/ပြည်နယ် အဆင့်ကော်မတီအထိ ပါဝင်နေသည်။

Mekong Regional Land Governance (MRLG) မှ တွေ့ရှိသည်မှာ ၂၀၁၂ မှ ၂၀၁၅ ခုနှစ်အတွင်း မြေလွတ်၊ မြေလပ်နှင့် မြေရိုင်း စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ ဗဟိုကော်မတီများသည် သိမ်းဆည်းခံမြေယာများ၏ ၆၀ ရာခိုင်နှုန်းအား ခွဲဝေချထားပေးခဲ့သည်။ ၃၅ ရာခိုင်နှုန်းအား စစ်တိုင်းမှူးများနှင့် ၅ ရာခိုင်နှုန်းအား ဝန်ကြီးချုပ်များမှ ခွဲဝေပေးခဲ့သည်။ ၃.၈ သန်းသော မြေဧကများတွင် ၅၅ ရာခိုင်နှုန်းအား ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီများသို့ ချထားပေးခဲ့သည်။⁸⁰ တဖန်ထပ်မံ၍ မြေသိမ်းမှုများအား အကြမ်းဖျင်းသုံးသပ်ရာတွင်ပင် မြေသိမ်းမှုကြောင့် အကျိုးခံစားရသူများနှင့် ယခင်မြေသိမ်းမှုများ၏ တရားဝင်မှုရှိမရှိ စစ်ဆေးနေသည့် မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များ ကော်မတီနှင့်ဆက်စပ်သူများအကြား အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခရှိနေပြန်သည်။⁸¹

MRLG ၏ တွေ့ရှိချက်များအရ စိုက်ပျိုးမြေသိမ်းဆည်းမှုများတွင် အများဆုံးအကျိုးအမြတ်ရသည့် ကုမ္ပဏီများသည် ယုဇနကုမ္ပဏီ၊ ထူးကုမ္ပဏီ၊ ဦးတိုးနိုင်မန်း (သူရဦးရွှေမန်း၏သား)၊ ဂရိတ်ဝေါကုမ္ပဏီ၊ ဦးသန့်ဇော်ရွှေနှင့် ဒေါ်သီရိရွှေတို့ဖြစ်သည်။ ထိုကုမ္ပဏီများနှင့် လူတစ်ဦးချင်းသည် တပ်မတော်နှင့် အလွန်နီးစပ်မှုရှိသူများပင် ဖြစ်သည်။ တပ်မတော်သည် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနကို လွှမ်းမိုးနိုင်သဖြင့် ထိုကုမ္ပဏီကြီးများ၏ မြေသိမ်းမှုများအား စုံစမ်းရာတွင် အကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခ ရှိလာနိုင်သည်။ ထိုသို့ ကုမ္ပဏီကြီးများသို့ စိုက်ပျိုးမြေချထားမှုများအပြင် လူတစ်ဦးချင်းအား ၃၂ ရာခိုင်နှုန်းသော မြေ၊ တပ်မတော်အား ၈ ရာခိုင်နှုန်းနှင့်

79 U San Thein, et al. "Transparency Under Scrutiny: Information Disclosure by the Parliamentary Land Investigation Committee in Myanmar". Mekong Regional Land Governance. February 2017.

80 U San Thein, Diepart, Jean-Christophe, et al. "Agro-Business Large Scale Land Acquisition in Myanmar: Current Situation and Ways Forward". Presentation to MOALI, the Amyotha Hluttaw and Pyithu Hluttaw by Mekong Regional Land Governance. February 14-15, 2017.

81 U San Thein, ibid.,

အခြားအဖွဲ့အစည်းများသို့ ၆ ရာခိုင်နှုန်း ချထားပေးခဲ့သည်။⁸²

အထက်ပါအကျိုးစီးပွားပဋိပက္ခများမှာ ရှင်းလင်းသော်လည်း ၎င်းတို့အား မှတ်တမ်းတင်ရန် ဖြေရှင်းရန် လုပ်ငန်းစဉ် ယန္တရားတစ်ရပ် ရှိနေပါ။ လယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များအား စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းလုပ်ငန်းမှ ဖယ်ထုတ်ထားပြီး လယ်ယာမြေစီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနနှင့် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများ၊ ဆုံးဖြတ်ချက်များနှင့် အစီရင်ခံမှုများအပေါ် အထိန်းအထိန်းမရှိသော လုပ်ပိုင်ခွင့်များက ပိုမိုဆိုးဝါးစေပါသည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ရွှေဘိုမြို့နယ်တွင် ခရိုင်ကော်မတီဝင် လယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များသည် အမှုပေါင်း ၄၀၀ တွင် အနည်းငယ်သော အမှုအချို့တွင်သာ ပါဝင်ခဲ့ရကြောင်း ပြောဆိုခဲ့သည်။ အခြားအမှုများသည် စုံစမ်းစစ်ဆေးပြီးဖြစ်မဖြစ်၊ အစီရင်ခံပြီးဖြစ်မဖြစ် အတည်မပြုနိုင်ကြပေ။ သို့သော်၎င်းတို့သိသည်မှာ ၎င်းတို့သည် မြောက်များလှစွာသော စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုများတွင် ပါဝင်ခြင်းမပြုနိုင်ရန် ဖယ်ထုတ်ခံထားရခြင်း ဖြစ်သည်။

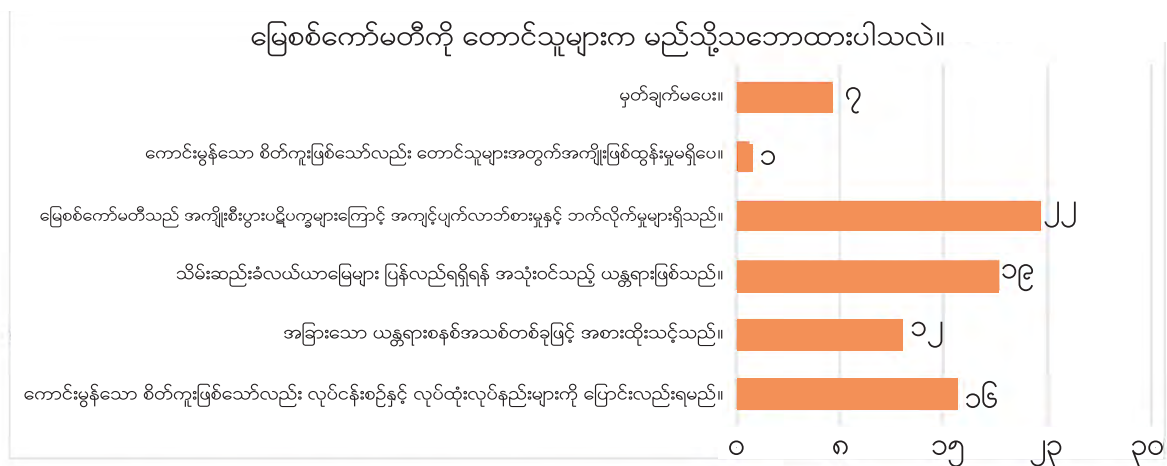
82 U San Thein, Diepart, Jean-Christophe, et al. "Agro-Business Large Scale Land Acquisition in Myanmar: Current Situation and Ways Forward". Presentation to MOALI, the Amyotha Hluttaw and Pyithu Hluttaw by Mekong Regional Land Governance. February 14-15, 2017.

၄။ နိဂုံး

ဤအစီရင်ခံစာအတွက် တွေ့ဆုံမေးမြန်းခဲ့သော ကျွမ်းကျင်သူတစ်ဦးမှ မြေ/စစ်ကော်မတီလုပ်ငန်း လည်ပတ်မှုချို့ယွင်းနေခြင်းမှာ ထိုသို့ချို့ယွင်းနေသည်ဟု အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်ပါတီကိုယ်တိုင်မှ လက်မခံသည့်အတွက်ဖြစ်သည်ဟု ပြောဆိုခဲ့သည်။ အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးပွဲ (၈) ပွဲတွင် ပါဝင်သူများက အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်သည် အတိတ်ကာလမြေသိမ်းမှုများအား ဖြေရှင်းရန် ပို၍အားစိုက်သည်ဟု ယုံကြည်သော်လည်း ပြောင်းလဲတိုးတက်မှုကို အဟန့်အတားဖြစ်စေသည့် အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနနှင့် လယ်ယာမြေ စီမံခန့်ခွဲမှုနှင့် စာရင်းအင်းဦးစီးဌာနတို့အား ထိပ်တိုက်ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းနိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ဟု ဆိုကြသည်။

လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများကြောင့် ပြည်သူများနစ်နာမှုမရှိစေရေးအတွက် စုံစမ်းရေးကော်မရှင်မှ စုံစမ်းစစ်ဆေးခဲ့သည့် မြေသိမ်းမှုများ၏ တစ်ဝက်ကျော်သည် တပ်မတော်သိမ်းမြေများပင် ဖြစ်သည်။ ကော်မရှင်၏ လုပ်ငန်းစဉ်အောက်တွင် မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ခဲ့မှု၏ ၄ ရာခိုင်နှုန်းသည်သာ တပ်မတော်မြေများဖြစ်သည်။ အငြိမ်းစား ကြေးတိုင်နှင့် မြေစာရင်းဦးစီးအရာရှိ ဦးဇော်မင်းမှ ၂၀၁၆ နိုဝင်ဘာလ တင်ဆက်ဟောပြောမှုတစ်ခုတွင် တပ်မတော်အနေဖြင့် မြေပြန်ပေးရစေရန် ရှောင်ရှားသည့်နည်းလမ်းများကို ဖော်ပြထားသည်။⁸³ “တပ်မတော်သည် သိမ်းဆည်းခံမြေများပေါ်တွင် လယ်သမားများနှင့် စာချုပ်ချုပ်ဆို၍ စိုက်ပျိုးခြင်း သီးစားချခြင်းများ ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည်။ လက်ရှိမူဝါဒအရ ၎င်းတို့သည် အဆိုပါမြေအားလုံးကို စွန့်လွှတ်ပေးအပ်ရန် လိုအပ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြန်ပေးရစေရန် သီးစားချ စာချုပ်ချုပ်ဆိုစိုက်ပျိုးခြင်းပြုလုပ် နေသည့် မြေများမရှိပါဟု လိမ်လည်ပြောဆိုသည်။ လက်ရှိမူဝါဒအား ရှောင်ရှားခြင်းပင် ဖြစ်သည်။”

မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီးတွင် လွန်ခဲ့သည့်နှစ်လအတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သော ဆန္ဒဖော်ထုတ်မှုများသည် မျှော်လင့်ချက်များမပြည့်ဝခဲ့ရ သည့် တောင်သူလယ်သမားများ၏ အလိုမကျမှုကို ညွှန်ပြနေသည်။ မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ဤသုတေသနတွင် ပါဝင်ခဲ့သူများက မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ လုပ်ငန်းကို ကြိုဆိုကြသည်။ သို့သော် ဖြေဆိုသူများ၏ ၁၆ ရာခိုင်နှုန်းကသာ အကျိုးရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်ဟုဆိုပြီး အများစုကမူ ထိရောက်မှုရှိရန် ပြန်လည်ပြင်ဆင်ရမည်ဟု ဖြေဆိုခဲ့ကြသည်။⁸⁴

အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်မှ ကတိကဝတ်ပြုခဲ့သော တောင်သူများ၏ ယုံကြည်မှုကို ထိန်းသိမ်းနိုင်ရန်နှင့် အငယ်စား (လုပ်ကွက်ငယ်)လယ်သမားများအား တရားမျှတမှုနှင့် ကူညီပံ့ပိုးမှုများ ပေးအပ်နိုင်ရန် အစိုးရသည် မြေ/စစ်ကော်မတီ လုပ်ငန်းစဉ်အား အောက်ပါနည်းလမ်းများအတိုင်း အလျင်အမြန်ပြုပြင်ပြောင်းလဲသင့်သည်။

⁸³ U San Thein et al., 2017 ibid.,

⁸⁴ U Zaw Min, Grabbing and Released Land Cases (Farmland and Other Types of Land), November 2016 available at <http://mylaff.org/document/view/3687> English version <http://mylaff.org/document/view/3686>

၅။ အကြံပြုချက်များ

လက်ရှိ မြေ/စစ်မှုဝါဒများသည် မထိရောက်သလို လိုက်နာဆောင်ရွက်ခြင်းမရှိသဖြင့် မျှတမှုနှင့် တာဝန်ခံမှုပေးနိုင်ရန် ပြန်လည် ရေးဆွဲသင့်ပါသည်။

စုံစမ်းစိစစ်ခြင်း

- ၁။ တောင်သူလယ်သမားများအတွက်သာမက မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များအတွက်ပါ တိုင်တန်းရန်နှင့် ဆုံးဖြတ်ရန်၊ (လိုအပ်သော)လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် လိုအပ်သော သက်သေအထောက်အထားများ သည် လွယ်ကူရိုး ရှင်းသင့်သည်။
- ၂။ သိမ်းဆည်းခံ လယ်သမားများ၌ ညွှန်ကြားချက်အတိုင်း တရားဝင်စာရွက်စာတမ်းမရှိလျှင်လဲ မြေ/စစ် ကော်မတီသည် ဒေသခံကျေးရွာများမှ ထောက်ခံစာများကို အလေးအနက်ထည့်သွင်း စဉ်းစားစိစစ်သင့်သည်။
- ၃။ သိမ်းဆည်းမြေ ပြန်ရလိုကြောင်း လျှောက်ထားမှုတစ်ခုကို တင်သွင်းပြီးလျှင် စုံစမ်းစိစစ်မှုများနှင့် အစီရင်ခံစာကို တောင်သူလယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များမှ ဦးဆောင်ပြီး မြို့နယ်မြေ/စစ်ကော်မတီမှ တစ်လအတွင်း ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။ စုံစမ်းစိစစ်မှု ဆောင်ရွက်နေစဉ် လယ်သမားများကို ရာဇဝတ်သားများကဲ့သို့ မဟုတ်ဘဲ၊ လေးစားမှုဖြင့် ပြောဆိုဆက်ဆံသင့်ပါသည်။
- ၄။ စုံစမ်းစိစစ်မှုများ အချိန်မှီပြီးစီးနိုင်ရန် မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များကို မြေသိမ်းရာတွင် စပ်ဆက်ပါဝင်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်များအား ခေါ်ယူစစ်ဆေးနိုင်ခွင့် အာဏာပေးအပ်သင့်သည်။
- ၅။ စုံစမ်းစိစစ်မှု အစီရင်ခံစာကို တောင်သူလယ်သမားကိုယ်စားလှယ်များမှ သုံးသပ်ပြီးနောက် နှောင့်နှေးမှုကို ရှောင်ရှားနိုင်ရန် ကော်မတီဝင်တစ်ဦးမှ သဘောမတူပါက ထိုကော်မတီဝင်သည် စာတစ်စောင်ရေးပြီး အစီရင်ခံစာနှင့် တွဲပေးနိုင်သည်။
- ၆။ စုံစမ်းစိစစ်မှု အစီရင်ခံစာနှင့် ဆက်စပ်သက်သေခံများကို ပြည်နယ် (သို့) တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်သို့ ကြန့်ကြာမှုမရှိ ပေးပို့သင့်သည်။

ဆုံးဖြတ်ချက်များ

- ၁။ အစီရင်ခံစာ ရရှိပြီး အနည်းဆုံး တစ်လအတွင်း ဆုံးဖြတ်ချက်များကို ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်တွင် ချမှတ်သင့်သည်။
- ၂။ ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်ရာတွင် မြေသိမ်းဆည်းမှုသည် တရားဝင် ဟုတ်သည်၊ မဟုတ်သည့်အပေါ် အခြေခံ သင့်ပြီး လက်ရှိ မြေရရှိနိုင်မှုဖြစ်စေ၊ စွမ်းအားကြီးသော အကျိုးစီးပွားများကိုဖြစ်စေ အခြေမခံသင့်ပေ –
(က) Balance of probabilities ခေါ် တရားမမှုတစ်ခုကို စီရင်ဆုံးဖြတ်ရာတွင် မှန်နိုင်ချေပိုများသော ဘက်သို့ အလေးပေး ဆုံးဖြတ်ရသည့် ဥပဒေစံနှုန်းအရ အကယ်၍ လယ်သမား တစ်ယောက်မှ မြေကို တရားမဝင် သိမ်းဆည်းခံရကြောင်း ပေါ်ပေါက်အောင် ပြသနိုင်လျှင် ထိုမြေကို ပြန်ပေးရမည်။ အကယ်၍ လယ်သမားထံတွင် မည်သည့် တရားဝင် စာရွက်စာတမ်း တစ်စုံတစ်ရာ မရှိလျှင် ဒေသခံပြည်သူများ၏ ထောက်ခံစာများသည် ပိုင်ဆိုင်မှု ပေါ်ပေါက်ရေးအတွက် လုံလောက်သော အထောက်အထား ဖြစ်သင့်သည်။

- (ခ) မြေကို တရားဝင် သိမ်းဆည်းထားကြောင်း ပြသရန်တာဝန် (ဆိုလိုသည်မှာ ၁၈၉၄ မြေသိမ်းဥပဒေနှင့်အညီ ဖြစ်ကြောင်း) မှာ တပ်မတော်၊ အစိုးရနှင့် ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီတို့၏ တာဝန် ဖြစ်သင့်သည်။ ထိုသို့ မပြနိုင်လျှင် မြေကို တရားမဝင် သိမ်းဆည်းသည်ဟု ဆုံးဖြတ်သင့်သည်။
- (ဂ) မြေကို တရားမဝင်သိမ်းဆည်းထားလျှင် သိမ်းဆည်းမြေများ အားလုံးကိုဖြစ်စေ၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကိုဖြစ်စေ ပြန်ပေးသင့်သည်။
- (ဃ) တရားမဝင် သိမ်းဆည်းထားသော မြေများကို ပြန်မပေးရသည့် တစ်ခုတည်းသော ခြွင်းချက်မှာ ယင်းမြေပေါ်တွင် အများပြည်သူအကျိုးစီးပွားရှိသော အဆောက်အအုံများ တည်ဆောက်ထားသော အခါတွင်သာ ဖြစ်သင့်သည်။
- (င) အများပြည်သူအတွက်ဆိုသည့် ရည်ရွယ်ချက်ကို ရှင်းလင်းစွာ သတ်မှတ်ဖွင့်ဆို ထားသင့်သည်။
- (စ) အကယ်၍ အဆောက်အအုံ ဆောက်ထားသောကြောင့် သိမ်းဆည်းမြေအားလုံးကို ဖြစ်စေ၊ တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းကိုဖြစ်စေ ပြန်ပေးရန် မဖြစ်နိုင်တော့သောအခါ မည်သည့်ပိုလျှံမြေကိုမဆို ပြန်ပေး ရမည့်အပြင် ကျန်မြေများအတွက် လျော်ကြေး၊ နစ်နာကြေး (သို့မဟုတ်) အစားထိုးမြေ ပေးသင့်သည်။
- (ဆ) တပ်မတော်ဖြစ်စေ၊ အစိုးရဖြစ်စေ၊ ပုဂ္ဂလိကကုမ္ပဏီဖြစ်စေ မြေသိမ်းမှုအတွက် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့်လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ကွာခြားမှု လုံးဝမရှိစေရ။ ထိုသို့ တရားမဝင် သိမ်းဆည်းထားသော မြေများကို ပြန်မပေးရန် စဉ်းစားသည့်အခါ အများပြည်သူ အကျိုးစီးပွားစစ်ဆေးမှုကို ကျေနပ်အားရသည်အထိ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။
- (ဇ) တရားမဝင် သိမ်းဆည်းထားသောမြေများကို အနာဂတ်တွင် အသုံးပြုရန် ရည်ရွယ်ချက်တစ်ခု ရှိနေခြင်း ကြောင့် ထိုမြေကို ပြန်မပေးရန် အကြောင်းရင်းတစ်ရပ် မဖြစ်သင့်ပါ။

၃။ မြေ/စစ်ကော်မတီ၏ ဆုံးဖြတ်ချက်များသည် မဖြစ်မနေလိုက်နာရန်လိုအပ်သည့် ဥပဒေအရ စည်းနှောင်မှု (သို့မဟုတ်) သက်ရောက်မှုရှိရပါမည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီသည် သိမ်းဆည်း မြေပြန်လည်ပေးအပ်မှု လုပ်ငန်းစဉ်တွင် ပုံစံ (၇) ရရှိသည်အထိ ကြီးကြပ်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

၄။ မြေသိမ်းဆည်းခံရသော လယ်သမားများသည် -

- (က) ဆွေးနွေးသော (သို့မဟုတ်) ဆုံးဖြတ်သော မည်သည့် မြေ/စစ်အစည်းအဝေးတွင်မဆို (အဆင့်တိုင်းတွင်) တက်ရောက်ခွင့် ရှိရမည့်အပြင် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းမှတစ်ဆင့် ဖြစ်စေ၊ ရှေ့နေမှတစ်ဆင့် ဖြစ်စေ တင်ပြပိုင်ခွင့်ရှိသင့်သည်။
- (ခ) စုံစမ်းစိစစ်မှု အစီရင်ခံစာများနှင့် အပြီးသတ် ဆုံးဖြတ်ချက်များကို လက်လှမ်းမီ သိရှိနိုင်ခွင့်ရှိသင့်သည်။
- (ဂ) အကယ်၍ ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ဥပဒေနှင့် မညီကြောင်းဖြစ်စေ၊ မူဝါဒများနှင့် လမ်းညွှန်ချက်များကို ဖောက်ဖျက်ကြောင်းဖြစ်စေ လယ်သမားမှ ယူဆပါက လွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းသော၊ အထူးခန့်အပ်ထားသော တရားသူကြီးထံတွင် အယူခံဝင်ခွင့်ရှိသင့်သည်။

အထက်တွင် ဖော်ပြထားသော ပြောင်းလဲမှုများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် အောက်ပါအဆင့်များကို လုပ်ဆောင်သင့်သည် -

၅။ လုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်မှု လမ်းညွှန်ချက်များသည် -

- (က) တောင်သူလယ်သမားအရေးဆောင်ရွက်နေသော အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် တိုင်ပင်ဆွေးနွေးပြီး ရေးဆွဲသင့်သည်။
- (ခ) ယခုအစီရင်ခံစာတွင်ပါသော အကြံပြုချက်များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သည်။
- (ဂ) တောင်သူလယ်သမားရေးရာနှင့် အခြား ဆက်စပ်လွှတ်တော်ကော်မတီများမှ နှောင့်နှေးကြန့်ကြာခြင်းမရှိ အတည်ပြုပေးသင့်သည်။

- ၆။ အစိုးရသည် အမှုများကို ခြေရာခံစောင့်ကြည့်လေ့လာနိုင်ရန် အင်တာနက်မှတစ်ဆင့် သိမ်းဆည်းခံမြေများ ပြန်လည်ရရှိရန် လျှောက်ထားနိုင်သည့် အွန်လိုင်းစနစ်တစ်ခု ဖန်တီးပေးသင့်သည်။
- ၇။ တောင်သူလယ်သမားများနှင့် အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအတွက် မြေ/စစ်အကြောင်း၊ ရည်ရွယ်ချက်၊ မည်သို့ လျှောက်ထား၊ ဆက်သွယ်နိုင်သည်စသည်တို့ကို အမြင်ဖွင့်အစီအစဉ်တစ်ခု ပံ့ပိုးပေးသင့်သည်။
- ၈။ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ သက်ဆိုင်ရာဥပဒေများနှင့် စီမံအုပ်ချုပ်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ သင်တန်းကို အားလုံးသော မြေ/စစ်ကော်မတီဝင်များအား ပေးသင့်ပြီး ယင်းတို့၏ တာဝန်ဝတ္တရားများကို အသိပညာပေးသင့်သည်။ သင်တန်းသည် လွတ်လပ်၍ အမှီအခိုကင်းပြီး မျှတသောတရားစီရင်မှုနှင့် အလားသဏ္ဌာန်တူသော လုပ်ငန်းစဉ် တစ်ခုကို ကျောထောက်နောက်ခံပြုသော အခြေခံ သဘော တရားများအပေါ် အလေးထား ပို့ချသင့်သည်။

ပွင့်လင်းမြင်သာမှုနှင့် တာဝန်ခံမှု

- ၁။ အားလုံးပါဝင်မှုရှိပြီး တိကျသေချာသော စုံစမ်းစိစစ်မှုနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သည့် လုပ်ငန်းစဉ်များကို မြှင့်တင်ရန် ကော်မတီတစ်ခုချင်းအား လုံလောက်သော ရံပုံငွေ/ဘတ်ဂျက် ချပေးသင့်သည်။
- ၂။ အတိတ်မှ မြေသိမ်းဆည်းမှုများအားလုံးကို စုံစမ်းစိစစ်ပြီးသည်အထိ မြေသိမ်းဆည်းမှုများအားလုံးကို တရားဝင် ဆိုင်းငံ့မှုကို ဆောင်ရွက်သင့်သည့်အပြင် အဆိုပါ သိမ်းဆည်းမြေများပေါ်တွင် စီမံကိန်းအကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နေမှုများကိုလည်း တရားဝင်ဆိုင်းငံ့ထားသင့်သည်။
- ၃။ တစ်ဖက်သတ် ဆုံးဖြတ်ချက်များ၊ အကျင့်ပျက် ခြစားမှုတို့ကို ရှောင်ရှားရန်နှင့် မျှတ၍ ပွင့်လင်းမြင်သာသော၊ တာဝန်ခံမှုရှိသော လုပ်ငန်းစဉ်တစ်ခု ဖြစ်စေရန်ဟူသော အမြင်ဖြင့် မြေ/စစ်ဗဟိုကော်မတီသည် အောက်ပါ လုပ်ဆောင်ချက်များကို ကြီးကြပ်ကွပ်ကဲရန်နှင့် တာဝန်ယူရန် အကြံပြုလိုက်ပါသည်။
 - (၁) (အဆင့်အားလုံးတွင်) မြေ/စစ် အစည်းအဝေးများအားလုံးကို အများပြည်သူရှေ့မှောက်တွင် ကျင်းပရမည်ဖြစ်ပြီး အစည်းအဝေး မှတ်တမ်းများ၊ အစီရင်ခံစာများနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက်များ အပါအဝင် အားလုံးသော စာရွက်စာတမ်းများကို အများပြည်သူများ အလွယ်တကူ ရယူနိုင်အောင် ဆောင်ရွက် ပေးသင့်သည်။
 - (၂) သိမ်းဆည်းမြေ ပြန်လည်ရရှိရေး လျှောက်ထားမှုများအား စီမံခန့်ခွဲနိုင်သည့် စနစ်တစ်ရပ် (ဖြစ်နိုင်လျှင် အင်ဂျင်နီယာစနစ်) ကို တည်ထောင်ရမည်။ ထိုစီမံခန့်ခွဲမှုစနစ်မှ လယ်သမားများနှင့် မြေ/စစ်ကော်မတီဝင် များအား သိမ်းဆည်းမြေပြန်ရရေး လျှောက်ထားမှုတစ်ခုချင်းကို အဆင့်လိုက် ခြေရာခံစောင့်ကြည့်နိုင်ပြီး ဆောင်ရွက်ပြီးသောအမှုများကို မလိုအပ်ဘဲ ဆောင်ရွက်နေခြင်းမှတစ်ဆင့် တားဆီးကာကွယ်နိုင်ပေမည်။
 - (၃) မြေ/စစ်၏ လုပ်ဆောင်ချက်များကို သုံးလတစ်ကြိမ် သတင်းစာ ရှင်းလင်းပွဲများ၊ အများသိစေရန် ထုတ်ပြန်ကြော်ငြာချက်များ (ဥပမာ - မြေ/စစ် ဝတ်ဆိုင်ကိစ္စ) မှတစ်ဆင့် အများပြည်သူများအား အသိပေးမှုများ ထုတ်ပြန်ပေးသင့်သည်။
 - (၄) မြေ/စစ် ကော်မတီများအားလုံးသည် အနည်းဆုံး နှစ်ပတ်တစ်ကြိမ် အစည်းအဝေး လုပ်ဆောင်သင့်သည်။ ပုံမှန် အလုပ်မလုပ်နိုင်သော ကော်မတီများအား စုံစမ်းစစ်ဆေးမှု ဆောင်ရွက်သင့်သည်။
 - (၅) မြို့နယ်၊ ခရိုင်၊ ပြည်နယ်/ တိုင်းဒေသကြီး အဆင့်များမှ လစဉ် အစီရင်ခံစာများ ထုတ်ပေးရန် စည်းကမ်းချက်ကို ထုတ်ပြန် အသက်သွင်းရမည်။ ထိုအစီရင်ခံစာများထဲတွင် အဆင့်တိုင်း၌ ပယ်ချသော အမှုများ၊ စိစစ်ဆဲနှင့် ပြီးစီးသော အမှုများကို အကျဉ်းချုံးတင်ပြသင့်သည်။

ကော်မတီဝင်များ

၁။ မြေ/စစ်၏ အတွင်းရေးမှူးသည် -

(က) ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးအဆင့်တွင် လွှတ်တော်ကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး ဖြစ်သင့်သည်။

(ခ) ခရိုင်/မြို့နယ်/ရပ်ကွက်၊ ကျေးရွာ အဆင့်များတွင် တောင်သူလယ်သမားကိုယ်စားလှယ်တစ်ဦး ဖြစ်သင့်သည်။

၂။ ဗဟိုကော်မတီအပါအဝင် မြေ/စစ်ကော်မတီအဆင့်တိုင်းတွင် အစိုးရမဟုတ်သော ကိုယ်စားလှယ်များ၏ ပါဝင်မှု ရာခိုင်နှုန်းကို အနည်းဆုံး ၅၀% ဖြစ်အောင် တိုးမြှင့်သင့်သည်။ (အစိုးရမဟုတ်သော ကိုယ်စားလှယ်များတွင် တောင်သူလယ်သမားများ၊ ရှေ့နေများ၊ တောင်သူလယ်သမားအရေး ဆောင်ရွက်နေသောအရပ်ဖက် လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးလွှတ်တော် ကိုယ်စားလှယ်များ ပါဝင်သည်။)

၃။ အကယ်၍ ကော်မတီဝင်တစ်ဦးမှ စုံစမ်းစိစစ်နေသော မြေသိမ်းဆည်းမှုတစ်ခုတွင် ယင်းမိသားစုဖြစ်စေ၊ မိတ်ဆွေများဖြစ်စေ ပါဝင်သည် သို့မဟုတ် အကျိုးစီးပွား ရရှိသည်ဆိုလျှင် ထိုကော်မတီဝင်ထံတွင် အကျိုးစီးပွား ပဋိပက္ခများရှိသဖြင့် အစည်းအဝေးများ၊ စုံစမ်းစိစစ်မှုနှင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်သည့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများတွင် မပါဝင်သင့်ပေ။

၄။ ကော်မတီဝင်များသည် တောင်သူလယ်သမားများကိုယ်စား ဆောင်ရွက်ဖူးကြောင်း ပေါ်လွင်ထင်ရှားသော အတွေ့အကြုံနှင့် မြေယာဥပဒေများ၊ ဒေသန္တရ မြေယာပြဿနာများအကြောင်း အသိအမြင် ရှိသင့်သည်။

၅။ အဆင့်တိုင်းတွင် ကော်မတီဝင်တစ်ဦးချင်းအတွက် တိကျစွာ သတ်မှတ်ထားသော အခန်းကဏ္ဍများ နှင့် တာဝန်၊ ဝတ္တရားများကို အဆင့်များအကြားနှင့် ကော်မတီများအတွင်း အသေးစိတ် သတ်မှတ်ဖော်ပြချက်များ ရှိသင့်သည်။

Annexe 1: Key Elements of the Law

2008 Constitution

- Article 37 makes the government the ultimate landowner
- Article 37(c), 356 & 372 place limited duties on the State to protect land and property use rights
- Articles 11 confirms the separation of the executive, legislative & judiciary “to the extent possible” [do we need to mention no mention of right to judicial review]
- Article 23 places a duty on the State to enact “laws to protect the rights of the peasants”
- [Article 377 provides for constitutional writs but they only apply to freedoms in Chapter VIII]

1894 Land Acquisition Act

- Outlines multi-stage process of land acquisition that includes timelines and appeals mechanisms. Includes notification period, inspection process, appeals process, notice of acquisition, additional inspection & value analysis, negotiation, payment, and confiscation.

2012 Farmland Act

- Enables confiscated with limited governmental justification (ex. to convert from manual to mechanized production)
- Grants the government control over what crops are cultivated.
- Excludes farmer representatives from key administrative bodies.
- Process of acquiring a land use certificate is complex, inaccessible, and not transparent.
- Unconstitutionally does not recognize judicial review of administrative decisions.
- Does not recognize communal land ownership or joint-registration for households
- No indication of how “fair market value” is calculated
- Recognizes non-rotational upland cultivation.

2012 Virgin, Fallow and Vacant Land Law

- Establishes mechanism for leasing VFV land
- Acknowledges that farmers are currently cultivating VFV land and stipulates that the CCVFV should work to protect the interests of farmers that are cultivating VFV land.
- Does not restrict access to judicial review of CCVFV decisions

2014 Promotion & Protection of Farmers' Rights Law

- Strengthens supports for smallholder farmers, including related to acquiring LUCs.

1992 Forest Law

- Establishes mechanism to gain access to forestland, and establishes penalties for individuals trespassing on reserved forestland.

Annexe 2: LRC & FAB Membership		
Position	LRC -Investigate Land Confiscation	FAB - Revoke LUCs and Confiscate Land
CENTRAL Chair Vice Chair Secretary Members	VP MOHA / MOALI MOD, MONREC, MOI, MOC, NPT Council, MOHA, MOHA	MOALI MOALI DOALMS/SLRD Ministers
STATE/REGION Chair Vice Chairs Secretary Members	Chief Minister MOALI / MP MOHA MONREC, MOALI, Military Officers, 3 Farmers Union Reps, DOALMS	GAD DOALMS/SLRD
DISTRICT Chair Vice Chairs Secretary Members	GAD MP DOALMS/SLRD MONREC, MOALI, 8 Farmers Reps	GAD DOALMS/SLRD
TOWNSHIP Chair Vice Chairs Secretary Members	GAD DOALMS/SLRD 3 Farmers Union Reps, Township Development Committee Rep, DOALMS, MPF, MONREC, MOALI, MOALI, MP	GAD DOALMS/SLRD
VILLAGE/WARD Chair Vice Chairs Secretary Members	GAD Village Cooperative Association DOALMS/SLRD MONREC, Elder, 4 Farmers Union Reps	GAD DOALMS/SLRD Farmer & Village Elder

အနှစ်ချုပ်ဖော်ပြချက်

ဤအစီရင်ခံစာအား ပြည်နယ် (၄) ခု နှင့် တိုင်းဒေသကြီး (၄)ခုတွင် လယ်သမားများအား ကူညီလျက်ရှိသော အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လယ်ယာမြေနှင့် အခြားမြေများ သိမ်းဆည်းခံရမှုများ ပြန်လည်စိစစ်ရေးကော်မတီဝင်များ (မြေ/စစ်) ပါဝင်၍ အတူတကွရေးသားထားခြင်းဖြစ်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာသည် အတိတ်တွင် အာဏာပိုင်အမျိုးမျိုး၏ ဥပဒေမဲ့သိမ်းဆည်းခံခဲ့ရသည့် မြေယာများကို အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုနှင့်စားနပ်ရိက္ခာဖူလုံမှုအတွက် ထိုမြေယာများကို လိုအပ်နေသောမိသားစုများထံ အစိုးရမှ ပြန်လည်ပေးအပ်ရာတွင် အထောက်အကူပြုစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။ အဆုံးစွန်အားဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံတလွှားရှိ ပြည်သူလူထုအသီးသီးမှ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုတွင် ပါဝင်၍ အကျိုးခံစားနိုင်ကြရန်အတွက် မြေယာလုပ်ကိုင်ခွင့်ဆိုင်ရာ မျှတ၍ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိသောစနစ်တစ်ရပ်သည် မရှိမဖြစ်လိုအပ်လှသည်။ တရုတ်၊ တောင်ကိုရီးယားအပါအဝင် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သောသုတေသနများအရ တောင်ပေါ်မြေမြင့်ဒေသရှိ ရွှေ့ပြောင်းတောင်ယာသမားများအပါအဝင် လုပ်ကွက်ငယ်လယ်သမားများအား ကာကွယ်စောင့်ရှောက်ခြင်းသည် အကြီးစားစီးပွားဖြစ်စိုက်ပျိုးရေးလုပ်ငန်းများထက်ပို၍ စီးပွားရေးအရသော်လည်းကောင်း၊ လူမှုရေးအရသော်လည်းကောင်း နိုင်ငံရေးအရသော်လည်းကောင်း ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သည့် အကျိုးကျေးဇူးများကို ရရှိစေကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

အဆိုပါဥပဒေများသည် လယ်သမားအခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးမှုလျော့ရဲသည့်အတွက် အစိုးရသည် မြေယာများ ပြန်လည်ပေးအပ်နိုင်စေမည့် အခြားလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများအား ဖန်တီးရှာဖွေရတော့သည်။ အဆိုပါလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများသည် မြေသိမ်းသူများနှင့် အသိမ်းခံရသူများကြား ပဋိပက္ခအတွက် အဓိကသော့ချက်တစ်ခု ဖြစ်လာသည်။ မြေ/စစ်ကော်မတီထားရှိသည့် လုပ်ငန်းစဉ်သည် မူလမြေသိမ်းရာတွင် ပါဝင်ပတ်သတ်သူဌာနဆိုင်ရာများအား မြေယာပြန်လည်ပေးအပ်ခြင်းကို ဆုံးဖြတ်မည့်သူများ ဖြစ်စေသည့်အတွက် အကျိုးစီးပွားများလက်ဝယ်ကိုင်စွဲထားသည့် မညီမျှသော ရင်ဆိုင်ရမှုကို ဖြစ်စေသည်။

ဤအစီရင်ခံစာသည် မြေ/စစ်ကော်မတီများအား အဓိကကဏ္ဍလေးခုတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲနိုင်စေရေးအတွက် အကြံပြုချက်များ ပေးအပ်ထားသည်။ အဆိုပါအကြံပြုချက်များသည် ရပ်ရွာလူထုအား အခွင့်အရေးများ လက်လွှတ်ဆုံးရှုံးစေသည့်၊ မြန်မာ့ဒီမိုကရေစီနှင့်စီးပွားရေးပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးကို အဟန့်အတားပြုစေသည့် ဆန္ဒဂတိအရ ဆုံးဖြတ်မှုများနှင့် အဂတိ လိုက်စားမှုများအား ရှောင်ရှားနိုင်စေရန်အပြင် မြန်မာပြည်၏ လုပ်ကွက်ငယ် လယ်သမားများအား တရားမျှတမှုကိုဆောင်ကြဉ်း ပေးနိုင်စေရန်အတွက် မျှတ၊ ပွင့်လင်းမြင်သာပြီး တာဝန်ခံမှုရှိသော ဖြစ်စဉ်မျိုး ဖြစ်ထွန်းသေချာစေရန် ရည်ရွယ်ပါသည်။

ဤသုတေသနအစီရင်ခံစာကို အောက်ပါအဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များမှ ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ခွဲခြေကွန်ရက်၊ Olive Branch၊ Civil and Political Rights Campaign Group၊ တောင်သူလယ်သမားအရေးလှုပ်ရှား ဆောင်ရွက်သူများ အင်အားစု (Action Group for Farmers Affairs)၊ Kayah Earthrights Action Network၊ Ethnic Concern၊ ရွှေခြင်္သေ့တောင်သူကွန်ရက်၊ ပုံရိပ်စစ်၊ ဧရာ-သလ္လာ အရပ်ဖက်လူမှုအဖွဲ့အစည်း၊ တောင်သူဖွံ့ဖြိုးရေးနှင့် သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် စောင့်ကြည့်ရေးအဖွဲ့၊ ဦးမျိုးသန့်၊ (တောင်သူလယ်သမားအရေး တက်ကြွလှုပ်ရှားသူ)၊ ဒေါ်မြင့်မြင့်စိန် (မြေ/စစ် ကော်မတီဝင်၊ တောင်သူလယ်သမား ကိုယ်စားလှယ်)။

Billy Ford၊ ဦးထူးကျော်ဝင်း နှင့် သာသည့်မြေဖောင်ဒေးရှင်းတို့မှ နည်းပညာပံ့ပိုးကူညီပေးပါသည်။

ဒီဇင်ဘာလ ၂၀၁၇ ခုနှစ်